

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Ece Ayhan

Hoşça Kal

İlhan Berk'e Mektuplar

HOŞÇA KAL İlhan Berk'e Mektuplar

Ece Ayhan (Datça/Muğla, 1931-İzmir, 12 Temmuz 2002). Şiirimizin en önemli “modern ustalarından biri” olarak adlandırılır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’ni bitirdi. İlk şiiri 1954’te *Türk Dili*’nde yayımlandı. Bu dönemde, sonradan ilk kitabı *Kınar Hanımın Denizleri*’ne (1959) aldığı, kendine özgü çağrışımlar ve göndermelerle örülü şiirleriyle hem Türk şiirinde hem de İkinci Yeni’nin içinde kendine farklı bir kanal açtı.

1965’te yayımladığı *Bakışsız Bir Kedi Kara* ve 1968’de yayımlanan *Ortodoksluklar*’la neredeyse bütünüyle “özel bir dil” halini alan bu şiir, Ayhan’ın, 1973’te yayımladığı ve daha geniş bir okur kitlesince alınlanan *Devlet ve Tabiat*’ıyla birlikte bu kez de “sokağın diliyle” okurunu (ve izleyicilerini) oluşturdu. 1977’de yayımlanan ve kitapla aynı adı taşıyan ünlü şiirini ve ilk dört kitabını içeren *Yort Savul* ise Ece Ayhan şiirinin kendisinden sonraki kuşaklar üzerindeki gücünün belki de topluca belgelenişi idi. 1981’de *Zambaklı Padişah*, 1982’de de “tarihin düzünden okunduğu” *Çok Eski Adıyladır*’ı yayımlayan Ece Ayhan’ın şiiri üzerinde Enis Batur, *Tahta Troya*’da (1981) bir kitap boyutunda konaklamış; Ender Erenel *Ece Ayhan Sözlüğü*’nü, Kemal Yalın - Orhan Alkaya ikilisi ise *Çok Eski Adıyladır Sözlüğü*’nü yayımlamışlardı. Ayhan’ın ‘82 sonrası şiirlerinin bir bölümünü, kimi yazı ve konuşmalarıyla birlikte içeren *Çanakaleli Melâhat...* 1991’de “düzşiiirler” alt başlığıyla yayımlanmıştı.

İlhan Berk (1918, Manisa - 2008, Bodrum) Necatigil’in deyiimiyle “şiirimizin uç beyi”, Memet Fuat’a göre ise “dokunduğu şiir”. İlk şiirleri *Manisa Halkesi* dergisi, *Uyanış*, *Varlık*, *Çığır* gibi dergilerde çıktı. 1944 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü’nün Fransızca Bölümü’nü bitirdi. Destansı yönünün ağır bastığı, adeta bir Türk Walt Whitman’ı olarak adlandırıldığı dönemde *İstanbul* (1947), *Günaydın Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953) ve *Koroğlu*’nu (1955) yayımladı.

1953 yılına kadar çıkardığı kitaplarla gerçekçi bir şair görüntüsü veriyordu. 1953’te *Yenilik* dergisinde yayımladığı “Saint-Antoine’in Güvercinleri”, ileride İkinci Yeni adını alacak şiir akımının habercisi oldu. Bu özellik daha sonraları gelişerek sürdü ve İlhan Berk’in özgün tutumu durumuna geldi. Giderek İkinci Yeni şiirinin öncüsü ve en güçlü savunucusu olarak anılmaya başladı. Şiirlerinde cinsellik ve tarih ana temalar olarak belirdi. Çeşitli nesneleri, kent, sokak gibi olguları ayrıntılı bir “kimlik kartı” somutluğu taşıyan bir biçimde şiirleştirdi. Düz yazı şiirlerden aforizmalara harfleri, nesneleri ve semtleri sevmeye dek genişleyen çok kollu bir şiir irmağıdır İlhan Berk.

Başlıca Yapıtları

Şiir: Bütün yapıtları üç ciltte toplanmıştır *Eşik* (1947-1975): *İstanbul* (1947), *Günaydın Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953), *Koroğlu* (1955), *Galile Denizi* (1958), *Çivi Yazısı* (1960), *Otağ* (1961), *Mısırkalyoniğne* (1962), *Aşikane* (1968): *Şenlikname* (1972), *Taşbaskısı* (1975); *Aşk Tahtı* (1976-1982): *Atlas* (1976), *Kül* (1978) ve *Deniz Eskisi/Şiirin Gizli Tarihi* (1982); *Akşama Doğru* (1984-1996): *Delta ve Çocuk* (1984), *Güzel İrmak* (1998), *Dün Dağlarda Doluştım Evde Yoktum* (1993), *Azuluya Düşen Gölge* (1996). Ayrıca *Kuşların Doğum Gününde Olacağım* (2005), *Ev* (1997), *Çok Yaşasın Sayılar* (1998), *Şeyler Kitabı* (2002) adlı kitapları vardır. **Deneme / Günlük / Otobiyografi:** *Uzun Bir Adam* (1982, genişletilmiş baskı 2005), *Şifalı Otlar Kitabı* (1982, 2004), *El Yazılarına Vuruyor Güneş* (1983, genişletilmiş baskı 1992), *Şairin Toprağı* (1992), *İnferno* (1994, genişletilmiş baskı 2004), *Kanatlı At* (1994), *Logos* (1996), *Poetika* (1997), *Kült Kitap* (1998); **Çeviri / Antoloji:** *Başlangıçından Bugüne Beyit Mısra Antolojisi* (1960, 2. baskı 2004), *Fransız Şiiri Antolojisi* (2001), *Seçme Kantolar - Ezra Pound*: (1969), *Seçme Şiirler - Arthur Rimbaud* (1962), *Asılı Eros* (1996), *Güldeste - Başlangıçtan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi* (2004); **Yabancı dillere çevrilmiş yapıtları:** *Estambul / İstanbul*, Madrid, 1988; *Histoire Secrète de la Poésie / Şiirin Gizli Tarihi*, Paris: Arfuyen 1991; *Poemas / Şiirler*, Madrid, 1992; *Rio Hermoso / Güzel İrmak*, Madrid, 1995; *Selected Poems / Seçme Şiirler*, Londra, 2006, *Mar de Galilea / Galile Denizi*, 2006, Madrid; *Selected Poems / Seçme Şiirler*, United Kingdom, 2007; *Um die Gasse biegt deine Stimme / Sokağı Dönüyor Sesin*, Elif Verlag, 2016.

*Ece Ayhan'ın
YKY'deki kitapları:*

Başıbozuk Günceler (1993)
Şiirin Bir Altın Çağı (1993)
Bütün Yort Savul'lar! (1994)
Aynalı Denemeler (1995)
Dipyazılar (1996)
Morötesi Requiem (1997)
Sivil Denemeler Kara (1998)
Hay Hak! Söyleşiler (2002)
Bir Şiirin Bakır Çağı (2002)
Hoşça Kal - İlhan Berk'e Mektuplar (2004)
Kınar Hanımın Denizleri (2018)
Ortodoksluklar - Özel (2018)
İyi Bir Güneş (2018)

Doğan Kardeş

Şiirimiz Mor Külhanidir Abiler - Seçme Şiirler (2008)

Ece Ayhan hakkında:

“Adım Ece Ayhan Çağlar...”

(hazırlayan: Tunç Tayanç, 2014)

ECE AYHAN

Hoşça Kal

İlhan Berk'e Mektuplar

YAPI KREDİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Yapı Kredi Yayınları - 2089
Edebiyat - 630

Hoşça Kal - İlhan Berk'e Mektuplar / Ece Ayhan

Kitap editörü: İncilay Yılmazyurt

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 42716

1. baskı: İstanbul, Eylül 2004
3. baskı: İstanbul, Şubat 2019
ISBN 978-975-08-0843-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Önsöz Yerine

Adalara, gemilerin binde bir uğradığı, insan ayağının binde bir bastığı adalara benzer Ece Ayhan. Bir de Ortaçağ kalelerine, şatolarına, o surlar, hendekler, kuleler, mazgallar, asma köprülerle çevrili, nerden ve nasıl gidileceği belli olmayan, bu yüzden de yanına pek yaklaşılmayan ancak karşıdan görülen, bakılan Ortaçağ kalelerine, şatolarına. Gerisinde yol iz bırakmamıştır çünkü, görünmek yetmiş gibidir. Hem niçin bıraksın? Kendisi de öyle gelmemiş midir buraya? Kimsenin elini tutmadan, kimseye yaslanmadan, yalnız kendi külünü yaka yaka. Kapısını onun için kolay kolay açmaz. Aslında kapıları ardına kadar açık biridir o: Beşiktaşlı kuşçular, kantocu Peruz'lar, orta ikiden ayrılan çocuklar, mor külhaniler, pantolonları kostak delikanlılar, devlet derslerinde öldürülmüş öğrenciler, kendi kendisinin terzisi kamburlar, zulmun çocuk yurtları, fakir kuşlar, yeniyetmeler en yakın arkadaşları değil midir?

Adasından hiç inmez mi? İner elbet. Üsküdar'sız yapamaz. Daha haramilerin ayak basmadığı Üsküdar'sız. Hem değil midir ki, ordan bir adımda Sirkeci'de, yeni cumhuriyetinde olabiliyordur, inecektir elbet. Hem madem halk ırmak boylarında toplanmaya başlamış ve deltalarda çoluk çocuk yatıyordu, onlarla merhabalaşmak, hal hatır sormak isteyecektir. Ama *Devlet ve Tabiat*'a uğramadan dönecektir yine yerine. Şiirin gizli tarihi onu bekliyordur çünkü: Lümpenlerin ellerinden düşürmediği, tersinden yazılan bir şiirin. Hep bir ağızdan söylenen şarkılar yetmiştir. (Divan, Tanzimat, Servet-i Fünun.) Hem Cumhuri-

yet de loncaya yazılmadan şairlikten kesilenler kolu değil midir? Düşmemek için el ele kol kola dolaşmazlar mı? Adasında bunun için bir başına değil midir? Yanına hiç kitap almadan, yalnız kendi türettiği ve yazdığı sözcüklerle yaşamaz mı? Arkasında İstanbul cezaevinden kalma dimi bir yelek, ayağında poturlar ve yanından hiç eksik etmediği beyaz annesi.

*Valde Atik'de Eski Şâir Çıkmazı'nda oturur
Saçları bir sözle örülür bir sözle çözülür.*

Bütün ada adamları gibi tek insanıdır adasının. Göğü, yeri, en iyi okuyan bir yer, gök bilimci. Thales'den sonra güneş tutulmalarının en doğru takvimini onun bulduğu söylenir. Bir sözcük adamı da değil midir? Ondan önce sözcüklerin kokuları, renkleri, biçimleri, aşk işleri bilinmiyordu. Yalnız sözcüklerin mi? Alfabe de onunla yerini almadı mı? U daha önce ortalarda görünmezdi, F de bugün en çok basılan harfimiz değil mi? Sonra, P, Z harflerini raflardan kim indirdi? Ya bin yıllık tümceleri yerinden kim etti?

Resimlerde bıyıkları uzundur, hep sorular soruyor gibidir (Yanıtlar geçerliklerini yitirdi! mi diyordur).

Uzun boylu mudur? Değildir. Bir Malta Yahudisi boyundadır ve saçlarını hiç uzatmamıştır. En uzun paltoları o giyer: En uzun arkadaşlıklar için mi? Daha Datça'da küçük bir çocukken en çok sorduğu bir soru:

– Kim benimle arkadaşlık edebilir? Kim?

En yalın yanıtları almıştır:

– İplere dizili çiçekler ve çocuklar!

Tüzüklerle çarpışarak büyümüştür, onun için hem usta hem çıraktır, şiirin Eski Tarihinde.

Bugün adasında bıyık altından en çok gülenimiz odur.

– Ey yelesi hiç düşmeyen, koca kurt, seni!

İlhan Berk, *Kül*, Ada Yayınları, 1978

7 Ocak 69*

Girer girmez benimsedim. Yadırganası ne var? Buradaki insan bir şeyler ister. Bir; durumun elverirse, Şubat ya da Martta, bir elde, iki elde, nasıl olursa işte, orta bir para gönderebilir misin? (Ayşe Deniz, Dolaybağı I Anadoluhisarı - İst.) İki; Adalet Bakanlığında tanıdık varsa, Şile için dilekçe verdim, oraya gönderinler, "sürgün"e gitmek uzaklık.

Bir yıla yargılıyım, âbisi, olursa 8 ay yatacağız topu. Yani Temmuz ortası dışardayım. Korkma özgürlük incinmiyor.

Sinema çalışıyorum.

Robinson Crusoe okudum.

Dört yüz kardeşiz burada. Artıyoruz, azalıyoruz. Hepsinden sabah selam İlhan.

Edibe hanıma selam.

Hoş çakal, hoş tilki. Arkadaşlıklar.

* 1- Mektupların biçimine, yazımına ve içeriğine sadık kalınmıştır. (Y.N.)

2- Mektuplarda anılan bazı isimler, kişilik haklarının korunması amacıyla, saklı tutulmuş ve ilgili yerler [...] işaretiyle gösterilmiştir. (Y.N.)

26 Ocak 69

Merhaba İlhan,

Gecikerek yazdım. Hâlâ dışardaymışım gibi.

Selam, sabahla başlamalı. Oluruna bıraktım gitmeyi kalmayı. Ama buradayım şimdilik.

Herşey gerçekleşir. Kitaplıktayım sanki. Bir başkası insan kitaplığı diyebilir.

Ne yapayım sinema peşimi bırakmıyor.

Sonra müebbetlerle, ebediyenlerle aram iyi.

İstanbul'a inersen bir gün görüşelim.

Anneme, olabilirse, 500 T.L., bir elde, iki elde, Şubat ya da Mart, gönderebilirsen iyidir. Adresi yazmıştım ya, bir daha (Ayşe Deniz, Dolaybağı I, Anadoluhisarı - İst.).

Arada bir iki kitap dergi olursa ilginç.

Birşeyler vardı, eli kulağındaydı, yayınlıyamadan girdik buraya. Şimdi başka şeyler var. Şiiri şairlere bırakalım. İmgelemim İskenderiye'de, Viktorya Koleji'nde Bir Oğlum'da yazsam inanır mısın?

Sana, Edibe Hanıma, oğluna selam. Hoş tilki.

6 Şubat 70

şu günler aklıma düşüyordun. baktım resimlerin geldi. kuş zarflı sözel bir selam göndermiştim. kız zarflı doğrusu.

istanbul'a gelmişsin. sonra gitmişsin. haberini geç aldım. ('son akşam yemeği' yenmiş, boyutları geniş bir çerçeve içinde, uzun bir masa...) artık dünyaya da çıkabiliyorum. kapanmıştım bir ara. büyüklanga'ya bile gittim. ve horhor. üsküdar'ımıza buyur bir gün. bankaevleri 5/I sultantepe. Alan, iskele, cami, çeşme, merdivenleri çıkacaksın Kuzguncuk'a biraz doğru, denize, Dolmabahçe sarayına ve tam Beşiktaş iskelesine karşı, tepede.

Gecenin her saatinde kapıyı, pencereleri çalabilirsin. Üç yan pencere ve bahçe çünkü. Korkma! Selam. Edibe Hanıma da selam. sözlerinden öperim.

(Kartpostal) 20 Eylül 75

İlhan Berk.

Leman Gölü kıyısında, Montreux'nün yakınında ve güne-
yinde, Lozan'dayken aklıma gelen bütün Türk zamanlarının hi-
kâyecisi Sait'tir'i düşünerek, Villenenve diyedir bir kasabacık-
ta bütün bu coğrafya ve duygu boyutlarını dokuyup, bir şaire
yazıyor iştecik bir kalem; eline geçip geçmeyeceğini bilmeden.
Bir tedirginlik nasıl dağıtılır, günlerdir bu göl çevresi kentler-
deyim... Şiirler birikti, dökülmeden İstanbul'a getirebilir miyim
ki. Hay Allah, pek sevmeyen yazdıklarımı, unuttum gitti, ba-
şından bu yana aksilik bu ya ben de şiirde inatçıyım.

Geceleri Lozan'dayım.

Cenevre'de kimi hatırladım dersin?

(Kartpostal) 13 Ekim 76

İlhan Berk kardeşim;

İstanbul'dan bilgi alamıyorum. Yine karışıklıklar var. İstanbul adresini bilmiyorum, Bodrum'a yazıyorum, ne zaman eline geçerse geçsin, bana Neşe'nin, Celil'in, D. Özlü'nün, T. Yazarlar Sendikası'nın, B. Yıldız'ın adreslerini bildiriver. Bu Kuşatmayı da, "gazel yolu" ile atlattık; gizlidir. Bir 5 Ekim'de ameliyat oldum. Benim kitap işini Can, Cevat Çapan, Önay Sözer çevirsinler, yalnızca onlar ki geçen kezki karışıklıklar olmasın; bu bana öyle geliyor ki son şansım. Çok zor durumdayım burada. Edibe Hanıma, İdris'e, Naci'ye, E. Ertem'e selâm. Aziz Nesin'in adresini de kendi İstanbul adresini de yaz bana.

Benim kitabı acele çıkarsınlar ve yalnızca ve yalnızca Can Yücel, Cevat Çapan, Önay Sözer ilgilensin.

7 Kasım 79 - arşamba

Kardeşim İlhan, merhaba!

Aklıma düştün düşüyorsun. Kısacık da olsa yazıyorum. Sanırım daha Bodrum'dasındır.

Nedense, seni, hep; şiirler yazarken, keten astarlı bir pafta masanın üzerinde vardır, düşünürüm. Ee şiirin de aykırı vesaire her neyse bir coğrafiyası oluyor herhalde. İşte bunun nesnel karşılığı da belki harita. Bir harita! Neyse.

Geçen gün kılgın bir şey tasarladım; bendeki günlükler yedi defter; 74 yılı Ekimi'nden 78 Temmuz'u'na dek uzanıyor. Yani ki 'dışardayken' yazılmış tümü... şiirleri, meselleri, şimdi Vaktin Padişahı Kimdir'i, o uzunca düzyazıyı, şunu bunu bir yana bırakıp oturdum yazı makinesiyle kâğıda aktarıyorum defterleri. Bakalım ne kadar tutar tutacaktır. Önce bir gazetede tefrika, sonra da kitap olarak; bir kılğınlık dediğim işte budur. Bitirinceye, tüketinceye dek de başkaca bir şey yapmak yok!

Sen, neyin üzerindesin bilemiyorum. 'İstanbul'u sormuyorum, başka?

Naci, gelmiş İstanbul'a, görüştük. O pusulayı ilettirmişsin, sağolasın!

Bir rastlantıyı ise sana ayrıntılarıyla yazamıyacağım. İki ay öncesiydi; Axion Esti diye bir müzik, -iki plak-, Teodorakis'in, şiirler Odysseus'un (Elitis). Metinler de içindeydi, okumuştum... Sonra biliyorsun bilirsin gazeteler radyolar televizyonlar. Eh ne yapalım?

Bodrum'da Guy ile Meral Horne'ı bulabildin mi? Bizim Meral! Hani, Tapduk Emre, karısını Yunus Emre için "Bizim

Yunus mu?" der. Tüylerim diken diken olmuştu bu "Bizim Yunus mu?" sorusunu ilk okuyunca. Ben kimseyle ortaklık koşmam ama, o 'bizim Meral'dir. Göresin isterdim isterim istiyorum. Selam sana. Edibe Hanıma selamlar ayrıca. Hoşça kal İlhan.

Not: Cemil Eren, Mina Urgan, Leyla Vekilli; iki, daha doğrusu son ikisi kadın, biri erkek; hâlâ Bodrum'dalar mı?

7 Ocak 80

Kardeşim İlhan.

Doğrudan Çanakkale'ye geçebildim Ankara'dan. Seninle telefonla görüştüktan sonra parayı aldım, sağol. İlgin arkadaşlığın için sağol.

Ankara'da herhangi bir iş olanağı bulunamadı bir buçuk ayda. Mülkiyeliler Birliğı Lokaline geçmiştim, günde iki simit yiyor ve su içiyordum bol bol. Çevremde olup bitenleri ibretle seyrediyordum seyrettim. Bir insan toplumu olmayınca bizim toplumumuz her bir şey olabiliyor. Bir insana ancak bu denli açık haksızlıklar yapılabilir. Gerçi 77 başlarından bu yana çok şey kulağıma küpe oldu olmuştur. Ama Ankara'da bir gerçeğı daha da iyi gördüm. Cemil Eren, Cüneyt Ayrıl, Çetin Ziylan... Bana Ankara'da bir ufak iş bulabilmek için çok çalıştılar; olmadı olamadı... Ankara'dayken İzzet Yasar'la yazıştım, Muzaffer Özkolçak ile... Eski arkadaşları gördüm, yeni yeni kimseler de tanıdım. Hep kuyruğumu dik tutuyordum. Ama sanırım ki sanıyorum ki, iş iş iş diye çırpınırken iş bulamamakta benim içinde bulunduğum durumları olduğı gibi anlatmanın da, başka etkenler yanında, rolü olmuştur; yersiz yurtsuzum, köyde ufaklık çatısı akan camları kırık bir odası var annemin, soğuktan ve halsizlikten hep yatakta yatıyor, 38-39 kilo kadın, halsizlikten oturduğı yerden kalkamıyor, kıpkızıl ağız, Ankara'ya ikiyüz lirayla indim, artık satacak hiç bir şeyim de kalmadı, benim oğlan da Kurban Bayramı öncesi Ankara'da birdenbire yersiz yurtsuz ve parasız kalmış... vesaire gibi. Sanıyorum bu panik yaratmış olabilir. Kesinlikle bizim toplumumuza kırgın filan değılim, ancak bir insan toplumuna kırılınabilir diyorum.

Bu karda soğukta oturuyoruz, ben yer yatağında, annem divandaki yataкта. Kötünün kötüsü varmış, kıpkızıl açız, yapacak edecek bir şey de yok. Kesinlikle yerinmiyorum yerinmiyeceğim, moralim de bozuk doğallıkla.

Ankara'da yıllar sonra Vüsat Bener'i, Ergin Günçe'yi... görebildimdi.

Bu mektubu sana yazarken düşündüm, olanaklar orada epeyce kısıtlıdır, ama yazmadan edemiyeceğim; Bodrum'da ya da Bodrum çevresindeki köylerde herhangi bir iş olanağı var mıdır benim için acaba? Bodrum'da bulunup bulunmadığını, şimdi, bilmiyorum. Böyle bir olanak bulunabilirse ve Bodrum'daysan bana köye lütfen yazıver. Bir de, benim çocuk için hukuksal boşluk sürüyor, mirasçı Baltaoğlu kardeşler böyle bir durumdan yararlanıyorlar. Neyse. Beni ancak bir iş tutmak kurtaracaktır kurtarır diyorum; başkaca bir seçeneğim yok. Sanıyorum epeyce yıprandım yıpranıyorum yıpranmışımdır.

Ve yine sanıyorum ki benim iş iş diye çırpınırken iş bulamam da benim konumum galiba toplumsallığa dönüşmüştür. Ayrıca seziyorum ki, bir bölüm insanlar 77 başlarındaki adamlardan çekiniyorlar biraz. Ben giderek daha da kötü duruma geldim ama kesinlikle pes etmiyeceğim etmem de. (Ankara'da ilginç olaylar oldu Ergin Günçe ile Çetin Zıylan 'puşt-lar, isterlerse kolaylıkla Basın Yüksek Okulunda, Orta Doğu'da sana bir öğretim görevliliği verebilirler' demişlerdi. İşte ben bu çemberi kırmak istiyorum kıracağım da.) 77 yılı yazında ben Cenevre'de bulunurken, İstanbul'da Çubuklu'da annem Mübeccel İzmirli'ye telefon etmek için çıkmış, bana iadeli taahhütlü mektup yazanlara telefon etmiş ve 'haklı olanın yanında olacak yerde' demiş ve sert konuşmuş, sert konuşunca Mübeccel anneye 'aman böyle sert konuşmayın, bunlar insanı işsiz bırakabilirler, onların arasında çıkar birliği vardır' gibisinden bir lâf etmiş. Bütünyle iş bulamamakta bunun rolü vardır demiyorum ama galiba ilke olarak doğru, doğrudum. Neyse.

Hoşça kal İlhan. Bitiriyorum. Mektubunu beklerim.

19 Ocak 80 - Cumartesi

Kardeşim İlhan, merhabalar diyelim!

Mektubunu almıştım; güzel. Cemil Eren'den de almıştım. Bunlar Bodrumlulardır Bodrumdandırlar. Ben galiba şubat başlarında, bir haftalığına filan Bodrum'a da geleceğim (Gümüşlük'e geçemeden önce doğallıkla, herhalde Gümüşlük'te de bir hafta, sonra da Datça ve Marmaris! İzmir ise daha önce Bodrum'dan...). Haberin ola; oralarda bulunuşun bakımından denk düşürse iyi olur derim.

Bir haftadır filan yazmaklara kesinlikle son verdim. Bunun kılgın, pratik bir nedeni var; bizim oğlan (Ege adı) 1963 doğumlu ve Mačka Endüstri Meslek Lisesinin son sınıfına gidiyor, aşağı yukarı dört ay sonra okulu bitiyor, 13 Haziran'da ÜSS'lerine girecek, Bařvurma Formunu vesaireyi doldurduk (bu arada öncesinden bir yığın adamla konuşmak gerekti, konuştuk görüştük – telefonun başındaydım hep, Ankara'da Tevfik Çavdar, burada Yařar Yenicali, Rauf Mutluay, Sabahattin Batur, Muzaffer Özkolçak (Ortaköy'de komşumdur), Kemal Bekir'in karısı Özcan Özmanav, Hakkı ve Ayla Sevand, Eray Erdoğan... vs.

Sonunda yeniyetmeyi Kabataş'daki Gökşen dershanesine de yazdırdık, sınavda puanları yüксеlebilsin diyedir doğallıkla, 12 Haziran akşamına dek sürececek kurslar... İştecik bu yüzden yazamadım hiç. Daha önce de (Muzaffer beyin Bozcaada'da bir evi var, Neşet Günal'ın da evi varmış orada, eh fidan dikecekler, İstanbul'dan Geyikli'ye - Bozcaada'nın karşısında Geyikli köyü ve İskelesi Odunluk, otomobilleriyle bizi (ben ve oğlumu) Eceabat'tan az önceki anamın köyü Yalova'ya bıraktılardı, sonra da bir geceyi Çanakkale'de Bakır diyedir bir

otelde geçirdik, Kilitbahir'i de bir iyi gezdik, havalar gerçekten iyiydi, Çanakkale Boğazı, deniz tümüyle limanlık (bu limanlık sözcüğü Sait Faik'in bir öyküsünde geçiyor, bundan yıllar önce Edip'e söz etmiştim, Edip bu sözcüğü bir şiirinde kullanmıştır!).

Arada sırada Uğur adlı Bebekli bir kadınla Bebek Otelinde buluşuyoruz, konyağa alıştırarak beni. Ama Edip Avcı da (belki biliyordur Rumelihisarı'nda) şaraba ya da biraya alıştırıyor beni. Gördüklerim görebildiklerim (eve de geliyorlar, ben de onlara gidiyorum) Tomris Uyar, Turgut Tonguç, Sezer Tanuş (geçen gün telefonda 'neden?' diye sordumdu 'televizyona boyunatkısıyla çıktın?', beş derece soğuk varmış da, her yer soğukmuş. Söz arasında 'hatır için' yazı yazmanı sana yakıştıramadım' dedim, bu koymuş ona, yarım saat sonra yine telefon etti, ben Kitaplar diyedir bir dergideki yazısını amaçlamıştım, o ise galiba boktan moruk dediği (önce), sonra da 'eh iyidir' dediği bir yaşlı ressamdan sözetti bana. Ve Sezer'e sordum, 'Türkiye'de plastik sanatlar bütün öbür sanatlardan daha ileridedir' sözünün anlamını, bana 'senin külyutmayacağını biliyordum' dedi; gülerek.)

Ben yine bildiğin gibi yalnızca 'insanlarla' görüşüyor ve konuşuyorum; kesinkes. Bu yeryüzünden gidinceye dek sürecektir. Durumları ve kararımı oğluma da söyledim, arkadaşlara da söylüyorum. Mustafa Irgat'ı, Tanju Kurtarel'i, İzzet Yasar'ı, Fatoş - Aydın Ülken'leri, İnci - Nazar Büyüm'leri, Güngör Dilmen'i, Turan Oflazoğlu'nu, Cihat Özegemen'i, bir şiir kadını Uğur Alpözen'i (şimdi soyadı Mürseloğlu'dur, Bodrum Müzesi müdürü Oğuz'un kızkardeşidir), Barış Pirhasan'ı, Erdal Alov'a'yı, Aysel Özakin'ı, Cengiz Tuncer'i... vs.'yi görüyorum. Ve iyice okuyorum, Salih Ecer diye birini tanıdım eve hemen tüm dergileri getirdi, FDE, Toplum ve Bilim, Ülke, Türkiye Yazıları, Oluşum, Edebiyat Cephesi, Eleştiri, Yusufçuk... Zaten Somut, Yeditepe, Gerçek... eve geliyor. Berlin'de Arif'le mektup bağıntım var, Zürih'de de Rudi ve Anne Marie... Kitap, dergi durumlarım iyidir âbisi. Komet de bana 'Ecrits timides sur le visible' diyedir bir kitap bıraktı. Biliyorsun senin 'Kül' kara kaplı çıkmıştır, Oktay Rifat'ın 'Bir Cigara İçimi' de öyle. 'Yürekta Bakağı'yı okuyorum bugün.

Üç vakte kadar da Eceabat'ın Yalova Köyüne gidiyorum, Topkapı'dan beş saat tutuyor, köy anamın köyü, anam da köyde -göreceğim- yola asfalta bir kilometre filan, kıyıda Çanak-kale Boğazı kıyısında senin Akbaş (Sestos) ve Hero var işte. Ece Ovası buradan başlar işte. İki gün kalıp döneceğim. Sonra ver elini -belki- İzmir'den (orada Üner Birkan'larda kalacağım; Karşıyaka. Bu arada Mehmet Doğan'ı da, Erol Gülercan'ı da, Turgay Gönenç'i de görürüm diyorum, başka arkadaşları da).

Mektubumu er mektubu gibi bitiriyorum; karın Edibe'ye selamlar, Meral ve Guy Horne'ye de, Cemil Eren'e de, Mehmet Sönmez'e de, Cevdet Kudret'e de... Laiklerin tatilde olmaması iyidir senin için diyorum, Bodrum, sahici Bodrum işte bence böyledir budur! İyi.

Hoşça kal İlhan. Görüşmek üzere.

30 Mayıs 80

Kardeşim İlhan, merhaba;

Hafta ortalarında Büyükada'dayım; eh işte yazabilmek içindir diyelim: Muratlı sk. 15 Nizam-Büyükada. Teoman Taylan'ın, gerçek anlamda ama, bir kitaplığı var; hemen hemen ne ararsam bulabiliyorum. Cumartesileri, pazarları ise Ortaköy'deyim.

Bu arada bana Enis Batur'lar da uğradı, Büyükada'ya. 'Düşünceyi didik didik eden' Hallac-ı Mansur'dan söz ettik... Eh, Teşvikiye'deki imza günü serüveni, benim açımdan ilkti, iyi geçti çok; gelen kızlarla oğlanlar benim ilgimi çekti; bir tatsız olay da, Can Yücel karısı Güler'i getirmeseydi iyi olurdu... Ben yalnızca 'insanlar'la konuşuyorum, konuşurum...

Sana şunu bildiriyorum, sanıyorum ki 24 Haziran Salı günü İstanbul'dan yola çıkacağım. Bodrum'da sende kalmak istiyorum isterim. Yazı makinemi de getirerek. Bir on gün kalmayı düşünüyorum Bodrum'da; sonra Marmaris, orada Kenan Bulutoğlu'nun evinde kalacağım bir ay oğlum Ege ile. Şu düzyazıyı, meselleri, şiirleri, şunu bunu bütünlemeyi isterim çünkü. Sende herhalde sözlükler vardır; Pakalın, Tuğlacı, Gövsa, Koçu, Gazimihal, Devellioğlu, Özön, vs....

Ha, geçen gün Union Française'e gittim; Beşinci Daire. Sendika'ya üye oluyorum da. Orada Aziz Nesin'i gördümdü; adamı epeydir görmemiştim...

Sen Bodrum'a gideli ömrüm Ortaköy'le Büyükada arasında geçti diyebilirim. Büyükada'da, yani eski adıyla Kızıl Ada, senin Evliya Çelebi'de 'Üsküdar'a yakındır' diyesir geçiyor...

Edibe Hanıma içten selamlarımı iletiver. Görürsen Meral

Horne'a, Filiz Ayrıl'a, Emel Baharoğlu'na, Cemil Eren'e de selamlar. Tülay Hanım bana Bodrum'dan Meral'in selamını taşımıştır, aldım. (Dün gördüğüm Nazar Büyüm de 'birçok kimse oradaydı' diyordu; gelince ben sende gizlenirim herhalde derim. Ha, İlhan bir de Mîna Urgan'a çok selam.

Sana yazacak çok şey var; yazamıyorum, ama şunu, kısaca ekleyeyim, yadırgıyorum yadırgarım: İmza günü serüvenine Hilmi Yavuz da geldi, ne yapıyorsun (yazıyorsun?) diyesor sorduğumda, "Mustafa Suphi" dedi, "Paris'te okulu bitirirken verdiği tezin adı neydi?'yi sorduğumda, bana "tezin başlığını şimdi hatırlamıyorum, ama Fransızca yazmıştır!" dedi: Herkes bilir ki, Fransa'da bütün verilmiş verilen tezler Fransızca değil midir İlhan?... İşte bu nasıl oluyor olur?

Hoş çakal, hoş tilki İlhan! Bodrum'a gelinceye dek yine ömrüm, anlaşılıyor ki, Ortaköy'le Büyükada arasında geçecektir; oğlum da hep benim yanımda. (Bitirirken sana yazayım şunu da; ben Büyükada'da Hüseyin Cahit Yalçın'ın, Falih Rıfkı Atay'ın kaldığı evde, Nizam'da kalıyorum, kalırım.)

Not: Bana karşılık verebilersen sevinirim.

5 Temmuz 80 – Cumartesi

Kardeşim İlhan!

Merhabalar! Haberleşmemiz, mektuplar gereğince, doğal, beni Bodrum'da bekliyordun bekliyorsun. Kenan Bulutoğlu da Marmaris'te, Turunç'daki evini ayırmıştı, yazarak. Beklenmedik bir biçimde İstanbul'dayım; oğlum Ege ile birlikte Büyüka-da'dayız, sürekli Büyükada'dayız; telefon 51 62 18, adres Muratlı Sk. 15 Nizam.

Gerçekten de sana Bodrum'a gelmek; oralarda yazmak istiyordum, bitirmek düzyazıyı (küçük romanı yani) ve meselleri ve şiirleri... Sonbaharda her bir şey hazır olur diyordum böylece. Burada Büyükada'da çalışıyorum ister istemez, olabildiğince iyi çalışıyorum diyebilirim. Belki böyle Büyüka-da'da kalmak bir açıdan "doğru" olmuştur diyedir avunuyorum; avuntu! Evden çamlar arasından, bir kıpı öncesidir, Heybeliada'ya baktım bakıyorum; görüntünün görünüşün şiiri yok yoktur, güzelliğine güzel ama; doğallıkla bence, benim düşüncemcedir. (Deniz, yeni kestirilmiş bir patiska gibi, sözgelimi Sümerbank mağazalarından satın alırken; bir tek makas gözüküyor kesen.)

Arada okuyorum; Mahur Beste'yi yeniden okudum; Tahsin Yücel'in Dönüşüm'ünü okuyorum öykü öykü, Orhan Hançerlioğlu'nun Felsefe Ansiklopedisi açıp açıp baktığım ciltlerdir. (Adam bir hayli değişmiş, tümüyle değişmiş, isterse, bence isterse güzel 'romanlar' da yazabilir artık, insan ilişkilerinde epey şeyi bildiği bu 'çevirilerinden' belli oluyor. Yıllar öncesi ona rastlayınca, doğrusu yazılarına rastlayınca, gülümserdim, şimdi gülmeyeceğim söz veriyorum. Ama 'ro-

man' yazar mı bilmem. Kendisini hiç tanımıyorum. Sen tanıyor musun?

Burada da, bir insan toplumu olmadığı üzre toplumumuzun, düşünüyorum, düşüneceğim de. Bahçe sinemasında Yavuz Özkan'ın Maden filmini gördüm gördük çıraklarla yeni yetmelerle birlikte ve zaman zaman alkışlarla; yalnızca Tarık ile Cüneyt konuşunca ya da ses çıkarınca alkışlanıyordu; ilginçtir. Gelen giden oluyor kentten; kadınlar, Uğur... Birinin, ya da birisinin külyutmazlığı üzerine kimi zaman, gecikerek, haberler alıyorum. 'Külyutmazlık' şiirde galiba benim bir özelliğim. Çaktırmadan dergilerdeki kitaplardaki şiirleri izliyorum izleyeceğim. Kim ne derse desin, benim görüşüm görüşlerim iktidarda filan değildir ya da tek ölçüt değildir, en azından ama her okuduğum ya da edindiğim şiirin boyunu kendimce ölçerim ölçüyorum, kaçınılmaz bir biçimde ölçüyorum, ölçeceğim de. Şiirde yansıyan atan nabızı da tutmak istiyorum çünkü. Bu arada eski dergileri de karıştırıyorum. İslam Ansiklopedisi'nde, kimi maddeler bakıyorum. Senin Cevdet Kudret'in Karagöz oyunlarını okuyorum 1.85 boyundaki çocuğa (Ege).

Sana birşey soracağım: Bir Divan'ında Yunus Emre'nin, Bizim Yunus'un yani, 'Yort Savul' var, 'Padişah yoldan geçerken, hizmetlilerin ahaliyi kenara çekmek için "padişah geliyor" ben bunu biliyorum işte, "mânasına bağırırdıkları söz" diyyedir yazılmış, "Yort ey gönül..." şiirini açıklarken de 'Yortmak' için 'Koşmak' yazılmış 'Hızlı koşmak'; bunun üzerine sen neler biliyorsun İlhan, bana yazarsan bunu da, sevinirim (Söz aramızda biraz Ukbar gibi... ama değil şaka yapıyorum, sahi Ukbar Anadolu'nun doğusunda nerededir nerde olmalıdır sence?)

... Yine de, sana yazıyorum ama, aklım fikrim Bodrum'dadır; ayrıntılarını şimdi sana yazmak istemediğim nedenlerden ötürü Büyükada'dayım, sürekli Büyükada'da olacağız, buralardan bir yerlere ayrılmamak gerekiyormuş gerekiyor.

Bodrum'daki Filiz'in ikizi, Deniz Büyükada'ya geldi buraya bir ara. Tülay hanım da geldi, Bodrum'da Meral'i de görmüş, battıkçı ve güzel. Cemil Eren bir resim sergisi açmış Bodrum'da. Selam onlara; Cevdet Kudret'e Meral ve Guy'e, Cemil Eren'e, Edibe Hanıma, Filiz Ayrıl'a, Emel Baharoğlu'na... Dostlara arkadaşlara

‘insanlara’ (ben yine eskisi gibi yalnızca insanlarla insan olanlarla görüşüyorum konuşuyorum konuşurum; kesin.)

Rahmi Bekir, o şair kimdir? Kendi kendisinin elini mi tutuyor? Yoksa başka birileri mi? Ahmet Erhan ilgimi çeker asal olarak, çekiyordur.

Sen, İlhan Berk olarak, ne şiirler yazıyorsun? Benim yargım şu ki; sen artık kendi başkentini Bodrum’a taşıdın, yıllardır bir başkent arar insanlar, doğrusu şairler, bence. Enis Batur’a sen de, ‘senin de bir kentin olsun’ demişsin, seçilerek değil, kendiliğinden sonuçlarda bir ana ‘kent’ oluşur oluşturulur şiirlerde. Bir kenti olmayan şiir var mıdır hiç? Kavafoğlu deyince denince akla hemencecik İskenderiye gelmez mi? Gelmiyor mu? (Geçenlerde eski bir dergide gördümdü, Gürkal Aykal herhalde İngilizcesinden çevirmiş, oysa benim bildiğim Kavafoğlu şiirlerini İskenderiye Rumcasıyla yazmamış mıdır? Ve 1882 yılında yaklaşık olarak İstanbul’da biraz öğrendiği eski Yunanca sözcükleri sözleriyle de yazmamış mıdır?

Şimdiler aklıma geldi, yazmadan edemiyeceğim şunu; sen orada Bodrum’dasın ve ‘karşıdan karşıya’ geçmeklerle, yani bir kaldırımdan başka bir kaldırıma, istecik böyle bir sorunun yok o kentte. Bir bundan bile senin de bir ‘başkent’in’ olduğu söylenebilir... Öyle değil mi? Ne dersin?

Senin ‘Vizon’ dergisinin ilânını, (adını da) görmüştüm. Nedense naylonla kaplıdır bu dergi, moda dergileri hep böyle midir... Tülay hanım geldiği geçenlerde Temmuz sayısını dahi göremedik o naylon yüzünden. Herhalde kente inince görürüm. Aydın Ülken ve de Fatma (Fatoş), (o iri gözlü kız) buralarda yakınlarda oturuyorlar (Ege’yi de Aydın’ların şirkete yazdırdım, sigortalı oldu böylece, eh kırkiki yaşında emekli olabilir artık...

... Pazar günü, ikindi, yazıyorum, akşama Heybeliada’ya geçiyorum Mustafa Kemal’e, Zeyyat Selimoğlu’na uğrayacağım. Yarın da, belki, kayıkla Heybeli’den Mustafa Kemal ve oğlumla balığa çıkıyoruz. Yıllar sonra bir balık avı!

... 8 Temmuz Salı günü mektubu bitiriyorum. Ve postaya atıyorum atacağım, Büyükkada’da. Artık buraya iyice yerleştim galiba, hemen hiç kente inmiyorum!

Hoşça kal İlhan, hoş tilki, diyelim yine. Selamlar.
Perşembeye Uğur geliyor çocuklarla... Denize giriyorum.
Denize gireceğiz yine.

İstanbul'a gelirsen bana uğra mutlaka; gece de bizde kalırsın; İdris Küçükömer, Nermi Uygur, Fatoş'la Macit Gökberk'ler de Büyüka'da. Aysel Özakın... başkaları da...

6 Ekim 80

Kardeşim İlhan, merhabalar!

Köydeyim; Eceabat'ın Yalova Köyü! Sanıyorum üç-beş ayı burada geçireceğim; İstanbul'da bir iş tutuncaya dek. Sıfır her anlamıyla çoktan tükenmişti zaten. Oğlum Ege'yi Ankara'ya gönderince ver elini ister istemez köy, annemin yanı, bir oda!

Sanırım işin ucunun biraz sınıfsallığı da vardır; benim için bir iş zorunlu olduğu halde İstanbul'da aşağı yukarı 14 aydır herhangi bir açılma olmadı olamadı... Velhasıl köye olumsuz koşullara gitmekten başkaca bir yol bulunamamıştır. Yakındayken gerçekleşmeyen bir şey uzakta – gerçi Topkapı'ya 5.5 saat Eceabat daha da zor gerçekleşebilir. Neyse başkaca bir yolu yoktu. Oğlanı Ankara'ya öyle göndermek zorunda kaldım Filiz'lere ister istemez, ben de öyle ister istemez iştecik köydeyim. Velhasıl sorunları bir iş bulmam çözecektir ancak. Buluncaya dek de buradayım.

Şimdi senden iki dileğim var, olabilirse doğallıkla, yapabilirsen; Mustafa Kemal'e de yazdım; Ortaköy'de Yort Savul kitapları var, onları yeniden etiketleyip bir yerlere verebilir misiniz acaba? Gerçi ortamın kıran kırana olduğunu bilmiyor değilim, ama umut umuttur!

İkincisi; her bir yavaş ya da orta yazmayı durdurdum; bir çocuk romanı yazıyorum, üç-dört günde bir yarım sayfa ancak, velût bir yazar olamadık! Hangi yayınevleri böyle yayınlarla ilgilenir, kaç yazı makinası sayfası istiyorlar ve ne veriyorlar paraca forması olarak ya da toplam olarak? Bana bunları bildirebilirsen iyi olur.

3-4 yıldır, özellikle son 14-15 aydır, çaktırmadım ama, öğrendiğince geniş deneyimlerim oldu sayabilirim kendimi sayı-

yorum. Kimi zaman Değirmen Bayırı'na çıkıyorum, oradan Çanakkale Boğazı ve geçen gemiler gözüküyor ve alabildiğine Ece Ovası; ve olupbitenleri, başagelenleri düşünüyorum, daha doğrusu başagetirilenleri... Herhalde benim sorunum sorunlarım çoktan kişisel olmaklardan çıkmıştı çıktı diyorum; ilginç ve anlamlı bence çok... Senin düz-iyiliğini ise unutamam unutmayacağım da İlhan Berk! Üç-beş ay içinde, bilemedin altı ay içinde bu vartayı da atlatırız inşallah; anlaşılan bu kış benim için epeyce zor geçecektir; sigarayı azalttım ilkin, iş ya da şu çocuk romanı için bir yer buluncaya dek bir şey, şiir, mesel vs. yayınlamayacağım yayınlamayacağım; şu açmazı açmazları bir ölçüde de olsa aşmak istiyorum. (Ankara'ya yolun düşüp düşmeyeceğini bilmiyorum; yolun düşerse oğlum Ege'yi gör Ankara'da, Filiz Onaran aracıyla bulabilirsin, telefon 277276, Çam Apt. Şah Rıza Pehlevi Cad. 12/13 Gaziosmanpaşa adresi.) Hay Allah, böyle olmamalıydı ama olmuş diyelim.

Senin İstanbul'da olup olmadığını dahi bilemiyorum. İşte bir mektup. Hoşça kal.

21 Kasım 80

İlhan Kardeşim; merhaba! merhabalar..!

Ankara'dayım. Ankara'da harıl harıl iş arıyorum; olabildiğince kapılar zorlanıyor... Bir insana böylesi bir derin haksızlık edilebilir; bir insan toplumunda yaşanmadığını gösteren kesin kanıtlar var. Kim kime dum duma bir ortamda yaşandığını bilmiyor değilim.

İki ay önce oğlum Ege'yi Ankara'ya göndermiş ve Yusuf Atılgan'da kaldıktan sonra Eceabat'ın Yalova Köyüne geçmiştim annemin yanına... Yaşamımın en güç günlerini yaşadım, Kurban Bayramında aç kaldım kaldık, annem hasta oldu ben hasta oldum ayağımı vurdum şu oldu bu oldu. Bayram öncesi oğlum Ankara'da zor durumlarda kalmış –Filiz Onaran'larda kalıyordu– parasız ve yersiz kalmış birdenbire hukuksal bir boşluk da var bir yandan... Biraz iyileşince annemi kırık pencereler ve borç harç içinde bırakarak, yatakta yatıyordu kadın bıraktığımda, zar zor İstanbul'a oradan da Ankara'ya geçtim, 7-8 günden bu yana Kutlay Ebiri'deyim –Arslan Ebiri'nin kardeşidir, ODTÜ'de hoca–. Ankara'ya bir geldim ki daha ergin olmayan oğlumun işleri iyice çaprazlaşmış... Gerçekten ve her bakımdan sıfırı tüketmişim; toplum da belirli bir boşluğa izin vermiyor, doğa gibi... Çırpınıp duruyorum Ankara'da iş iş diye işte. İş bulma alanının kıran kırana olduğunu da görüyorum. Kesinlikle pes etmeyeceğim ve pes etmiyorum (1977 yılı başlarında Zürih'e İstanbul'dan gelen bir ortak iadeli taahhütlü mektup bana bir insan toplumu olmadığımızı fark ettirmişti, pervasızlıkla acımasızlık sergileniyordu) –söz aramızda uzaktan da olsa zorunlu acele duruma geldiği halde iş bulunamamasında az oranda da olsa sanıyorum ki– Ferit Edgü gibi, Cevat Çapan gibi, Önay Sözer gibi, “yaratıcılar”ın-

da etkisi vardır herhalde. Söylentileri İstanbul'dayken yazın duymuştum... İş ciddileşmiştir, ağırlaşmıştır; sözün gelişi yazmadım sana, yaşamımın gerçekten en güç günlerindeyim. Zaman zaman vay canına! dediğim de olmuyor değil.

1977 başlarında zülfiyâra dokunduğumu biliyordum... Yine de bu vartayı atlatırım diyorum derim. Moralistim bozulduğu oluyor, devinmeye engel olmuyor bu. İstanbul'da yalnızca 'İnsanlar'la görüşmekle ne denli haklıymışım. İlerde birileri çıkıp böylesi geniş kapsamlı bir derin haksızlığı herhalde deşecektir. "Yaratıklar"ın içyüzlerini sergileyecektir diyorum. Neyse, iş iş, her şeyin başı iş deyip iş bulamamakta doğallıkla başka etkenler de vardır diyelim.

Senin, Edibe'nin Ankara'da kimi dostların vardır; ne olursa olsun bir iş, Ankara'da bir iş için onlara yazabilir misin İlhan? Doğallıkla olabilirse bana biraz borç para gönderebilir misin acaba?

Böylesi bir duruma gelmek istemezdim hiç, ama sorunlarımı kısa da olsa, hafifleterek de olsa yazmaktan kendimi alamadım, alamıyorum. Gerçekten iyice köşeye sıkıştırıldım sıkıştırılmışım; düşünülün ki Bayramı köyde yatarak evet kahveye bile çıkamadan parasızlıktan sigarasız geçirdim. Bence Anadolu'ya baştan başa geçen –toplumsal bozukluğu deyimleyen– derin bir çatlak vardır. Sana bunları olabildiğince nesnellikle yazıyorum yazarım. İki aydır hiç bir şey çizemiyorum yazamıyorum ister istemez.

Varlıklı bir adam değilsindir biliyorum, bana yardımcı olabilirsen sevineceğim. Karamsar değilim, aç açığım ama bu vartayı da atlatacağıma inancım var. Fiziksel olanaklarım elverdikçe ben bu işin peşini bırakmayacağım, bırakmıyorum... Elyazım okunaksız kötü, aldırma. Ama olupbitenleri ibretle izliyorum çevremde. Oğlumu, annemi ve kendimi "kurtarmak" istiyorum, kısacası bu istecik. Kutlay'ın telefonu 27 56 45, adres Şair Nedim Sk. 26/3 Aşağıyabancı - Ank. Ayakkabılarım su alıyor almaya başladı ama bilebildiğim tüm kapıları, tempom düşmüş olsa da, zorluyorum. Aman bana hemen Ankara'da bir iş İlhan. Hoşça kal İlhan, Edibe Hanıma selâmlar. Cemal Eren Ankara'ya geldi. İstanbul'da İzzet Yasar'larda kalmıştım; onlar da düşülen duruma hayret ediyorlardı; ilginç ve anlamlı bir sonuç bence!

2 Şubat 81

Kardeşim İlhan,

Mektup yazmaktan başka başkaca yaptığım bir iş yok. Kar yağıyor dışarda; yollar da kapalı kapanmış, bu mektup kimbilir eline ne zaman ulaşır bilemiyorum. Mektubunu ve gönderdiğin 1000 lirayı aldım; hemen odun aldım. Galiba şifayı kapmışım; bakalım anlayacağız.

Ve de düşünmekten, ya da düşlemekten başka bir şey de yapamıyorum yapmıyorum. (Güleceksin belki, geçen gün yataкта oturmuş bir mektup yazıyordum, şırr diye arkamda bir ses, baktım tavandan bir şey akıyor, tavanın üstünde yatan kendi işemiş... Yatak berbat oldu olmuş. Aksilikler arka arkaya geliyor hep. Hiç olmazsa kokuyu duymıyayım diye yatağı ters çevirdim.)

Kar kış kıyamet yollar kapalı ama Ankara'da bir iki arkadaş, ilerde ayağa kalkabilirsem, yine Ankara'ya geleceğimi yazdım iş aramaya; anlatmaya çalıştım olabildiğince, benimki si herhangi bir iş arama değildir diye. Bakalım. Biliyorum, bu çemberi aşmak çok zor, hele ben bu durumdayken... Anlaşıyor ki düşünsel bakımdan da bir 'çöküntü' olmuş bende şu üç-dört ay içinde; hele bu bir-iki ay içinde; ama yine de güzellikleri görürsün seziyorsundur; demek ki tam anlamıyla bir 'çöküntü' yok; sözgelimi Ankara'dan Cüneyt Ayrıl ile yazıyoruz, mektubunda "Görüşmecisiz bir mapus gibi düşün kendini, şimdilik" diyor, sevindim çok bu öneriye. İşlenen büyük yanlış yanlışlığı o da görmüş, en azından sezmiş gözüküyor Cüneyt. Cemil Eren'den de, Özcan Yalım'dan da, İzzet Yasar'dan da mektup alıyorum aldım. (Yollar kapalı olduğu için doğallık-

la tüm bağıntım kesik.) (Kırık tüm camları pencereleri bezlerle tıkadım, biraz farkettili soğuk, kar yağdığı için de çatı akmıyor, ama geceleri fareler üstümüzde cirit atıyor, kahveye çıkmamak da iyi belki ayakkaplar su alıyor çünkü adamakıllı... Ortama koşullara gerçekten aldırmiyorum da şifa kapmaktan göğsüm ağrıyor, işte bu canımı sıkıyor o kadar.)

Kar kalksın, yollar açılsın, yine Ankara'ya gideceğim iş aramak için, çünkü bu ufacık oda bile (su yok, mutfak yok, elektrik yok, helâ yok...) annemin değildir, burada sığıntıyız, burası 'normal' bir köy odası sayılmaz. Doğallıkla ayağa kal-kabilirsem, bakalım. Ankara'ya gidersem gidebilirsem bu kez iş konusunu başarmam gerekir, yoksa hapı yutarız. Ankara'da Mülkiyeliler Lokali'nde kalmak istiyorum, kimseye yük olmak istemiyorum. Yazdıklarına göre olumlu birşey yokmuş gelişme yokmuş ama Cemil, Cüneyt, Özcan bana Ankara'da bir iş arı-yorlarmış...

Bugünün bir de yarını vardır derler, benim hep nesnel ger-çekleri söylediğim ilerde bir gün anlaşılacaktır ama ben bunu gözönünde bulundurmuyorum, köklü bir çıkar yolu aramaktan başkaca bir şey yok düşündüğüm. Yazık ki ters bir orantı var oluyor, fiziksel gücüm gittikçe zayıflıyor, tinsel gücüm artıyor arttı; sonuna dek direnmekte kararlıyım. Acaba bu vartayı da atlatır mıyım? diyorum. Anlaşıyor ki çok güçlüymüş bir insan toplumu olmayan bu toplum bu topluluk. Bu çemberi biraz aşabilsem bu bana yetecektir ama, iş aşabilmekte, bence. İlhan, çok, ama çok büyük bir yanlışlık yapıyor işleniyor. Anlıyorum, iyice anlıyorum, 'çıkart dayanışması' her bir şeyin üzerindedir ama bir insana bu denli arka arkaya haksızlıklar adaletsizlikler örtbas etmekler insanlık dışı işler... yapılmamalı olmamalı; kim kime dum duma bir ortamdan böylesine yararlanılmamalı diyorum, hem de pervasızca. Bu yakın çevremizdeki gerçekleri görünce daha doğrusu düşününce direnme gücüm daha da artıyor artı-yordur diyeceğim ama ah şu fiziksel zayıflık ah! Vah vah!'ların bile bir numara, ustalıklı bir numara olduğunu anlıyorum, ken-dini uzak tutabilmek için. Neyse... Uzuyor mektubum.

Senden bir önemli dilekte bulunacağım İlhan; yazdığım-dan da yazabildiğimden de kötü durumum, ayrıntıları yazmı-

yorum, lütfen beni anla İlhan; köklü bir çözüm arıyorum, Ankara'ya yine gideceğim iş aramak için yakında; uzaktan mektupla filan olmaz ama, Mülkiyeliler Lokali'nde aylık ücret 4.500 liradır, en az buna fitim; arkadaşlarına yazarsan yazabilirsen sevinirim, sevineceğim.

Her şey bir yana, tüm söylentiler bir yana, şu bu bir yana; her anlamda 'sürünen' bir adama, o adam iş iş diye çırpırken ufak da olsa geçici de olsa Ankara'da neden bir iş bulunamamıştır sence İlhan? Bu nokta beni çok düşündürüyor işte. Gerçekten çok ilginç bu sonuç, elde ettiğim. Başka veriler bir yana, bir bu olgu bile, bu topluluğun niteliğini belirtmez mi gözler önüne sermez mi? Tartışmasız olarak. Anlaşıyor ki iyice ilkel bir topluluk içinde yaşıyoruz; 77 başlarından bu yana adım adım ben bu gerçeği gerçekleri anlamışımdır. Bilesin ki her hangi bir konuda bende karaçalma yoktur, her bir sorunu ince eleyip sık dokuyorum dokurum; sana yazmış olduğum düşüncelerim de, uzun uzun düşünüp taşındıklarımın sonuçlarıdır hep... Ve çok büyük bir yanlışlık yapılıyor'a varıyor varır yollar düşünceler hep... Bu ve buna benzer olguları sana yazarken, bunları senin bildiğini de bilmiyorum değilim İlhan, bir geçerliliği olmadığını da biliyorum, ama sana yazmadan edemiyorum edemedim işte. Bir çözüm bulmalıyım hemen, bulmalıyım bulacağım!

Hoşça kal. Sana ve Edibe Hanıma selamlar gerçek.

3 Mart 81

İlhan, merhaba!

Ankara'ya geçtim Çanakkale'den. Mülkiyeliler Birliği lokalesindeyim, burada kalıyorum, aşağı yukarı hep odamdayım... M.B. başkanı Güngör Aydın'la, Murat Katoğlu'yla, Faruk Güvenç'le, Özcan Yalım'la konuştum; Cüneyt Ayrıl, Cemil Eren, Göksel Zıylan'la telefonla görüştüm o kadar. M.B.'nin üç aylık bir dergisi çıkıyormuş, bir çeşit danışmanlık işi orada işte; anlıyorum ki bir 'dayanışma' durumu var, bir-iki ay içinde köklü bir çözüme gitmeliyim, daha da artmış handikaplarla iş ardındayım...

Şu gerçek ki İstanbul'daki eski arkadaşlar tümüyle bırakmışlar beni, kendimi avutacak yaşta değilimdir herhalde, yalnızca İzzet Yasar'la yazıyorum o kadar. (Fırsat bu fırsattır diye avukat Necdet Semizoğlu; Onat Kutlar ve Güler Yücel dizisine katılmış; bir onun için avukat Selim Önen'le yazıyorum; bu yeni olay da bir insan toplumu içinde yaşamadığımızı gösteriyor gösterir. Neyse.)

Birkaç aydır hep kendi sorunlarımdan söz ettiğimin ayırdındayım İlhan; ne yaparsın insan kendisine çarpanları yansıtabiliyor; bir de iş galiba toplumsallığa dönüşmüştür... Kendimi aylardır, yıllardır bir düşün bir karabasanın içinde duyuyorum; meramımı meramlarımı anlatamadığımı biliyorum, karaçaldığımı biliyorum, sorunlarımı büyültmediğimi biliyorum... biliyorum kısacası. Ortamlar gereği yazdıklarımın karmakarışık olduğunu, ama özlerinin çekirdeklerinin doğru olduğunu da biliyorum.

Sana yazmış mıydım bilmiyorum; 78'de Ankara'dayım, bir

terasta Yusuf Atılgan bana ‘Yalan söylüyorlar!’ dediği yazın-
dan edebiyattan açarken. Oysa bence de geçışlidir, iyilikle sanat
örtüşür; doğallıkla yutturmacalar bir yanadır; onun içindir ki
bu topraklarda çok az şiirsellik, insancılık... var vardır. Köyden
Arif Payaslıoğlu’yla, Oruç Aruoba ile de yazışmıştım yazışabil-
diğimce; ‘şair gözüyle’ diye bir yanlışlığa kapılmışlardır... Evet,
İlhan, özel ve genel anlamda çok çok büyük bir yanlışlık yapı-
yor bence. Her alanda bir derin yanlışlık var. (Sözgelimi, düşü-
nüyorum, İstanbul’daki üç fırsatçı ‘yaratık’ [...], ..., ...] aşağı yuka-
rı biliyorum ki ‘aman canım, söyler söyler durur, biz dalgamıza
bakalım, koskoca toplum, herkesin de kendi sorunu var üste-
lik, sonra gerçekleri söyleyen kimseyi ameliyatlar geçirmiştir
deriz olur biter’ diyebilirlerdir. Acaba kazın ayağı böyle midir?
Bir adam kafaca üşütmüş olsa bile, dolaylı yoldan da olsa, ger-
çekleri söyleyebilir olgusu hiç değilse üç-beş kişiye biliniyordur.
Ben de amma iyimserim ha, dum dimalığı, bu ilkel topluluğun
ilkellik gerçeğini gözönünde bulundurmam yazıyorum bun-
ları sana.

Sapına dek gerçekçiyim, dikkatle izliyorum çevremde
olupbitenleri ve yalnızlığımı. Sanıyorum, köyde teyzemin ya-
nında ister istemez bir odaya bıraktığım annem ölür. Yapacak
edecek bir şeyim yok. Çaptan düşmüşlikle ve çeşitli handi-
kaplarla geldim Ankara’ya; Özcan Yalım’ı bekliyorum, bir
hafta sonra Alanya’dan dönecek, onun çalışma odasında yaz-
makları deneyeceğim... Bir de, kitap yayınlanırsa Almanya’da,
Almanlardan bir burs... İkisinin de uzak bir olasılık olduğu-
nu seziyorum, insan direnmek için nelerle avunuyor değil mi
İlhan? Oysa, şu anda yalnızım, yapıyalnızım, yeryüzünde hiç
bir şeyim yok; İzzet bir yana, İstanbullu eski arkadaşlar tü-
müyle (doğallıkla çeşitli nedenleri var bunun da) bırakmışlar
beni. Anlıyorum ki benim de yanlışlarım olmuş geçmişte, söz-
gelimi hiç bir önlem almamışım her konuda, hele bir belirli
gerçeği hotbehot açıklarken bıçağın sırtında olduğumu göre-
cektim görmem gerekiyordu, olaylar da arka arkaya geliyordu...
Yani kısacası ne olursan ol, nasıl olursan ol, toplum da belirli
bir boşluğa izin vermiyor, toplumsal derin bozukluğu anlatan
çatlak bildiğimden de büyükmüş, büyük. Acımasızlık, gad-

darlık, ölüsoygunculuk, fırsatçılık kuyuları meğerse ne denli yakınmış bizlere İlhan?

Cüneyt Ayrıl, bana telefonda, İstanbul'da bir dergiye sertçe bir yazı yazdığını söylemişti. Örölmüş toplumsal çember oysa öylesine sağlamdır ki, bir sert yazı değil, üç-beş sert yazı bile ırğalamaz 'yaratıkları'; seslenmek yanlış bir şey bence. Üç beş düz iyi insan var vardır o kadar... Her bir şeyi olguları olupbittenleri şiirin kütüğüne çakmaktan başka bir yolu yoktur bence. Hiç olmazsa ilerde biri bunları değerlendirebilirsin diyorum. (İstanbul'da olupbittenler, kurnazlıkla çıkarılan söylentiler, ustalıkla vah vah!'lar kulağıma kulaklarıma gelmiyor değil; hırçın da deseler neler derlerse desinler bir adama arka arkaya böylesine geniş çapta bir haksızlıklar dizisini, insanlık dışı işlerini... hukuk alanında kapatabilirler ama üç-beş doğru adamın zihninde kapatamayacaklardır. Ben de zaten zihinlere güveniyorum. (Şiirlerin gerçek okuyucularının da zihinler, insan zihinleri olduğu gibi.)

Dışarda dün ve önceki gün yine kar yağıyordu, hava soğumuş. Ergin Günce aramış geçen hafta beni, yattığım yerden. Gazete ve simit almaya çıkmıştım...

Cumartesileri oğlum Ege uğruyor bana odaya, Ege OD-TÜ'nün yurduna girmiş, yurttta kalıyor, şunu söyledi 'Baba, sen İsviçre'deyken arkadaşların sana bir kazık atmışlar, bunun sende ruhsal izleri kalmış' kimden duymuşsa duymuş, gerçi ben ona kısaca geçmişte olupbittenleri anlatmıştım... Ne dersem diyeyim böyle bir izi yadsıyamam; yani öylesine bir ölüsoygunculuğu yapılmıştır ki türevleri katman katmandır – velhasıl yapılmayacak bir iş işlenmiştir. Belki şimdi vardığım vardığımız bu sonuçta bile az da olsa geçmişte olupbittenlerin payı vardır... Neyse. Uzattım. Kusura bakma İlhan, tam anlamıyla duygusuzlaştım ama geçmişte olupbittenler hâlâ koyuyor bana çünkü, düşündükçe.

Gerçekten de duygusuzlaşmışım, dimdik bakıyorum herşeye, ayrıca çok canım sıkılıyor... Köyde şifayı kapmış mıyım kapmamış mıyım diye Ankara Hastanesinde Vehip Arıkan adında bir hekim arkadaşına gittim, öksürük sürüyor ama bir üşütme yokmuş... Ağırılığa, yavaşlığa ise katlanıyorum... Ga-

liba işim bitik, bu iş bitti, ama nedense ben direniyorum, ben de gerçekten neden direndiğimi bilmiyorum, bunun çeşitli nedenlerini düşündüm ben, hiç biri akla yatkın gelmiyor ya da tümüyle anlatmıyor böylesi direnme gerçeğini. Acaba diyorum bir büyük yanlışlığı görmüş olduğum için midir? Her birinin payı olmuş olsa da bulabildiklerimin yine de bana yeterli gelmiyor gelmedi.

Bitiriyorum bu mektubumu da. Hoşça kal İlhan.

26 Mayıs 81

Kardeşim İlhan.

Ankara'dan yazıyorum, Salı. Akşama doğru bana Mehmet Taner uğrayacak, şu kitap sorunu; hiç bir şey yapmamak yerine ufak bir şey yapmak iyidir diyledir düşünüyorum; deniyeceğiz işte.

Sana duygularımı, acıları filan yazmayacağım... Her anlamda her bakımdan kendimi gerçekten bir karabasanın içindeymiş duyuyorum... İnsanın kiralık miralık kırık dökük de olsa bile evi olmaması böylesi bir ortamda ne denli korkunç bir şey; buna çalışıyorum; 'bırakılmış'lık bunun da bir zorluğudur ama, Sena bana İstanbul'da bir ev bakacak, kocası Doğan Kemancı da bir gelişme olursa bana telefonla söyleyecek; İstanbul'da öyle konuşmuştuk Doğan Kemancı'yla... Geçen akşam Filiz söyledi bana; haklıydın ama 77'deki boğuşman etkimiştir kaçışmayı; ben de buna şunu ekledim, en yalın konularda bile önlem almamışım ya da alamamışım... Bugün vardığım nokta şu, gözümü kırpmadan bakıyorum; ne hısımlık var, ne arkadaş, ne ev ne bark, üç-beş arkadaşın dışında eski arkadaşların beni tümüyle bırakmış olmaları bana koymuyor, her bir şey düşünmüş olduğum gibi geçiyor, nesnel pencereden bakınca da bir insan toplumu içinde yaşamadığımı adım adım anlıyorum anlıyorsun, vah vah kurnazlıklarını vesaireyi... Annem öldükten sonra köyle bağlantıyı kestim ister istemez. Yani gidecek herhangi bir yerim de yok, bir avantajım artık annem bir sığıntı değil, açlık da çekmeyecek kadın... Solgun bir umut ama İstanbul'dan Sena'dan, Doğan'dan haber bekliyorum işte anlayacağın; olabileceğine pek aklım kesmiyor ama. Toplumsal kural-

lar çok sert çünkü, handikaplarım sayılamayacak denli çok, eh 6-7 yıldan bu yana da hiç bir önlem düşünmemişim almamışım; İstanbul'dan yalnızca İzzet Yasar'la, Doğan Kemancıyla yazıştığımı söylemişim yazmışım sana; adları gerekmez iş için İstanbul'da epey eski arkadaşla mektup yazdım, hiç karşılık alamadım almıyorum. Son bu İstanbul'da ayrıca birkaç eski arkadaş gördüm; iş konusuna değinmekten kaçındılar, ben de hiç açmadım. Başka olgular da biliyorum, ayrıntıya girmeyeceğim, yani bırakılmış olma olgusu kesin, kesinkesdir!... Bireysel bir çıkış yolundan başka bir yol yok kısacası. Hani kapı ardında olmak diye bir deyiş vardır, bu deyim Çanakkale'de raslantıyla gördüğüm Süreyya Berfe'ye de söyledim, ayrıca çok şeyin gösterilmeye çalışıldığı gibi olmadığını da ekledim; gerçi ben bu toplumun temel niteliğini 54'den bu yana biliyordum ama, 77'de bana vuran bölümüyle gerçeği daha yavuz anlıyorum... Yine de ne olursa olsun... İşlenenleri yapılanları insanlık dışı işleri kendime bir türlü yediremiyorum. Oğlum Ege de gitti, 'baba, ben senin gibi olmayacağım, senin vardığın durumunu görüyorum; sen İsviçre'deyken arkadaşların sana kazık atmışlar, etkileri kalmış bunun sende (doğru bu), sen kendi sorunlarınla uğraş...' dediydi aşağı yukarı bir ay önce. Bu yüzden şiire favul-lü bakıyor, baktığını söylemişti açık açık.

Doğan'dan haber beklerken, Okay Gönensin'den de bir haber bekliyorum İstanbul'dan. Berlin'deki Arif Çağlar İstanbul'a gelmişti, bana oradan telefon etti, Berlin'de benim yanıma gel diye, Okay arkadaşımı Mod'a'dan, ver ona pasaportunu uzat-sın demişti, ben yeni bir serüvene hiç girişmeyi düşünmediğimi söylemişim, uçak biletini gönderecekmiş, Almanya'da bir yayınevinden de çağrı yazısı almış şu vize sorunu için; burada iş bulunamayınca orada hiç bulunamaz... Kısacası, nedenini bilemiyorum, biliyorum ya da (umarsızlık olabilir nedeni) pasaportu Okay'a bıraktım İstanbul'da...

İnsanın aklına geçmişte İstanbul'da Boğaziçi'nde karınca-kaderince yaşadıklarım geliyor. Olursa olabilirse İstanbul'daki ev benim hiç değilse üç-beş yılda toparlanmamı sağlayabilir di-yorum. Gerçekten çok sarsıldım İlhan, özellikle şu son 8 aydır; hayır eski arkadaşların beni bırakmış olmaları olgusundan fi-

lan değil, bir adama arka arkaya yapılan haksızlıklarla ilgilenmemelerinden de değil, toplumsal boyutun sertliğinden de hiç değil; çekilen sıırlıslıkla alıklarla birlikte tay giden bireysel bir çıkış yolu bulamamamdan. Aylardır iş iş diye çırpındım olmadı, rastlantı bu ya, burada Ankara’da Siyasal’dan arkadaşım eski Antalya valisi Güngör Aydın Mülkiyeliler Birliği Başkanı olmuş... Ankara’da bulunuşum bu yüzdendir, senin sandığın gibi değil.

Doğan Kemancı’ya da bugün bir mektup yazdım, onlar karı-koca Heybeliada’da oturuyorlar, şu oda ya da ev sorunu için... Ben geçen yıl ve önceki yıl İstanbul’da kalırken yalnızca İnsanlarla insan olanlarla görüşmüştüm olabildiğince; yani sayılamayacak denli çok çok handikaplarım var vardır... Sana hepsini yazamıyorum... Yine de ne gerekçe gösterilmiş olursa olsun; ilkellik değil midir bu eski arkadaşların yaptıkları İlhan; bugün ve geçmişte olupbitenlerin onları düşünmeye götürmesini isterdim; yazık ki dşnmekler silinmiş... Seziyorum ki, burada Ankara’da da yavaş yavaş ‘panik’ havası başladı bana karşı, hiç bir şeyim olmadığı anlaşılınca bu panik daha da artıyor, yani kibarca (ustalıkla da denebilir buna) uzaklaşıyorlar yavaş yavaş aman bizim üzerimize kalmasın diyerdir. Anlıyorum ki bu bir ay içinde bir şeyler yapmalıyım, Doğan Kemancı’ya hemen ondan mektup yazdım İstanbul’daki oda-ev sorunu ne olmuş diye; geçen gün Remzi İnanç’ın kitabevine uğramıştım, orada gördüğüm insanlardan İstanbul’daki eski arkadaşların beni bırakmış oldukları rzgārının sesini aldım. (Bir ay önceydi, ikisini de tanıımıyordum, Pertev Naili Beyle buluştuk ve Enver Gökçe’ye gittikti; Pertev Beyden Ali Baba ve Kırk Haramiler masalının bir varyantını sordum, Enver’e de “Hastırlan!” şiirini –Enver’de anladığımca zihinsel bir erozyon olmuş, karşılık veremedi bana doyurucu, güzeldi o şiiri Hastırlen.–; kafamdaki iki soruyu çözmek için yalnızca.)

Sana şunu da yazmadan edemeyeceğim; özel anlamda da genel anlamda da çok büyük bir yanlışlık işleniyor, benden söylemesidir. Biliyorum İstanbul’daki eski arkadaşlar ‘aman canım, herifin zaten inandırıcılığı kaldırılmış, ben dalgama bakarım, insan bir kez yeryüzüne gelir, onun söyledikleri belki

yıllar sonra bile bir nebze anlaşılır' diye düşünmeleri ilkellik ve alabildiğine çirkinlik değil midir? O zaman nerde şiir, şiirsellik... Bence şiir de geçişli bir şeydir olabildiğince sağlıkla düşünmeklerle... Neyse.

Bu odada yatak üzerinde oturmaklardan ayaklarım tutuluyor; çok canım sıkılıyor; sağlık da bozuldu galiba anladığımca Shunt mi tıkanmış nedir bilemiyorum ki (İnsanlar ölüme karşı da örgütlenmişlerdir ama, Lokman Hekim ancak masallarda yaşar).

Hoşça kal İlhan.

8 Haziran 81

Kardeşim İlhan.

Bugün, sabah, bahçede otururken, Günaydın diye bir gazetede oğlun Ahmet'in eviyle ilgili bir haber gördüm... Senin evin mi onun evi mi bilemiyorum ama sen aklıma geldin; yazıyorum..

Bende bir çekingenlik de belirmiş galiba diyorum; sabahları Lokal'e gazeteleri okumaya giderken ya da gazeteleri okuduktan sonra bahçede beş-on dakika kadar oturuyorum bir masada; aşağı yukarı gün odada geçiyor; akşamları da televizyona bakmaya yine Lokal; hepsi bu, yaptığının ettiğimin... Yatakta yatarken insanın sağlıklı düşünemeyeceğini bile bile (doğrusu beliren çekingenlik yüzünden de, başka bir dolu handikaplar yüzünden de odamdan başka bir seçenek yok) odamdayım, odamda olmak zorundayım.

Mehmet Taner'e iki kez gidebildim, defterlerden kimi sayfaları ona yazdırdım yazdırabildimdi. Bir değişiklik ya da beklenmedik bir şey olmazsa sonbaharda o Günlükleri yayımlıyacak...

Kafamdan şunları çıkarmaya çalışıyorum, uzaklaştırmaya çalışıyorum ama herhalde beceremiyorum; İstanbul'daki eski arkadaşların beni 'bırakmış olmaları' (iş ve ev konusunda tüm mektuplarıma karşılık gelmiyor İstanbul'dan, ayrıca) hı-sım-akraba olmayışı kalmayışı, çeşitli handikaplar... vs. değil de; evsiz-barksız kalmış olmayı. Bugünkü Günaydın gazetesinde Ahmet'in evini ve o gerçekte koyu ama fotoğrafta uçuk denizi görünce depresmiştir... Yine gerçekler ağır basıyor; dün akşam televizyonda Halit Refiğ'le ilgili bir programda Seçkin

Yasar'ı görmüştüm; bana, son, İstanbul'da Seçkin 'düşenin dostu olmazmış' demişti; benzer bir şeyi de Çanakkale'deki Olcay yazmıştı... bunlar aklıma gelenlerdir. Anlıyorum ki, seziyorum ki, İstanbul'daki eski arkadaşların beni bırakmış olmaları yalnızca o geçmişteki, 77'deki, olaylar yüzünden, o kişilerden 'çekinmekler'den filan değil; yeryüzünde hiç bir şeyim olmadığı gerçeğinin yaratmış olduğu 'panik'den daha çok... Bende 'düşme', 'düşmüş olma' kavramı filan yokmuş yoktur ama bunlar -yazık ki- genelgeçer kavramlardır. 'Bizim üzerimize kalmasın da aman, ne olursa olsun' anlayışı, panik, vs... dalga dalga ve yavaş yavaş buralara Ankara'ya da geliyor İstanbul'lardan; kör şeytan. Bunları sana izlenimlerime bakarak yazmıyorum, veriler de olgular da vardır ayrıca. Kimseden mektup gelmeyişi bir yana, beni burada arada sırada Mehmet Taner'den, Özcan Yalım'dan (şimdi Datça'da karısı Ülkü ve çocuklarıyla dinleniyor) başka bir kimse aramıyor... Ayrıntıyla sana her bir şeyi doğrulukla yazamıyorum...

Bir (bence) soluk umut var; kimi akşamlar İstanbul'dan Doğan Kemancı, o gazeteci telefon ediyor, karısı Sena bana Adalar'da bir oda arıyormuş... İşte Doğan Kemancı'dan bir haber bekliyorum... Soluk değişim şundandır; bu aylarda özellikle, bir oda bulmak çok zordur Adalar'da; Sena'nın da hakkı var Adalar onun çevresi, onlar karı-koca Heybeliada'da oturuyorlar çünkü... Bakalım, sonuç ne olacak? (Bana söylediğine göre Doğan Kemancı toplumsal bir duvara karşı direniyormüş, bir-iki dergiye de benim durumumla ilgilensinler diye gitmiş Gösteri'de çalışan Necati Güngör'le fotoğraflı bir röportaj düşünmüşler; vs. Ona mektup yazdım; eski arkadaşların ördükleri örgüyü, değil bin kez, milyon kez bile çok büyük bir yanlışlık işlendiğini söylemiş olsan da bir şeye yaramaz dedim ona; sekiz-dokuz aydan bu yana kaçışan kaçışanadır; herhangi bir kuruluş, sendika filan da ilgilenmiyor... Bireysel bir (bulunacak) yoldan başkası görünmüyor bana açıkçası; dedim. Sena bana bir oda bulunca Doğan Kemancı telefon edecek, ben de Mehmet Taner'den belki bir avans alacağım, (daha önce de annemin ölümünden önce parça parça 10.000 lira almıştım ama,) ve onunla İstanbul'a gideceğim giderim diye düşünüyorum...

Ben de galiba boşu boşuna direniyorum İlhan; gerçekte sana yazdığım olanaklar da iyice silik, belli belirsizdir doğrusu ya... İşte bir şeyleri şu bir ay içinde çözmek istiyorum anlıyacağın... Doğan Kemancı'ya da durumu olduğu gibi yazdım; aman bana bir oda buluverin diye; karşıdaki adamın sayılamayacak denli handikapı var bilesin, kesinlikle en yalın konularda bile inandırıcılığı alınmış ya da yok bilesin; 74'den bu yana düşünelebilecek her konuda önlem almamıştır bilesin; bak yılbaşından önce Cüneyt Ayrıl da senin gibi kıyametleri kopardı çırpındı o toplumsal duvarı aşamadı... dedim... Bak annemin ölmesine göz göre göre engel olamadım... Eski arkadaşların vah vah! numaralarına aldanma, dedim...

Mehmet Taner'e, son gittiğimde senin Gösteri'de ya da Sana Olayı'ndaki şiirlerini okudum; tek zamanlı. Bu tek zamanlılığı bile bile yaptığın kanısına vardım; yargım doğru mudur? Bilemiyorum. Sen bana Adalar'da bir oda bulabilirse diyorum ben de böyle kısa şiirlerden, örülmüş bir kitap hazırlayacağım; çaptan düşmüşlüğü de gözönünde bulundurarak; kafadaki Shunt mü tıkanmıştır bilemiyorum sürekli başım ağrıyor çünkü... Shunt'ün tıkanmış olma olasılığını kimseye söylemiyorum çünkü; zaten üç-beş arkadaş kalmış; bu olgu da ayrıca bir panik yaratmasın diyorum.

Mektubun görünüşü kötümser olabilir İlhan, aldırma; ben kesinlikle kötümser değilimdir değilim; içinde yaşadığım bu topluluğun temel niteliğine parmak basarken de böyleydi böyledir... Çok canım sıkıldığını senden saklamayacağım; evet, çok canım sıkılıyor eski arkadaşların bu niteliklerine. Bunu herhangi sert bir eleştiri olarak filan alma İlhan; öylesine vurdumduymaz olurlar ki... Sorma... Deyip kesiyorum bu konuyu.

Son 79 Ekim'inde görmüştüm Bodrum'u, oğlum Ege ile aşağı yukarı bir hafta kalmıştık. Herhalde iyidir oraları. Sen neler yazıyorsun şimdiler? Ben Mehmet Taner'den bir-iki kitap almıştım, onları okumaya çalışıyorum... Yazmak yok; epey sarılmışım...

Sana ve Edibe Hanıma selamlar çok. Hoşça kalasınız.

9 Haziran 81

Kardeşim İlhan.

Dün sana mektup yazmıştım. Akşam, Lokal'e televizyon için geçince, senin mektubunu aldım... Evet; yazacağım, bundan başka herhangi bir yol olmadığını bilmez değilim. Doğan Kemancı'ya, İstanbul'da Heybeliada'ya mektup attımdı bana bir oda bulsunlar diye aman! şu üç hafta içinde. şu 7.500 lirayı kira için vereceğim. (Geçen gün, bir raslantıyla S.B.F. Basın-Yayın Yüksek Okuluna uğramıştım, orada Murat Katoğlu'nu gördüm... Sezdiğim anladığım kadarıyla bu 7.500 lirayı her ay aralarında topluyorlar...)

Bir düş müdür bilemiyorum, işte Doğan Kemancı'dan İstanbul'dan bir oda için telefon bekliyorum, bekliyorum... Oda işi geerkeşleşebilirse, Doğan Kemancı'nın karısı Sena'nın uğraştığını sana yazmıştım; orada yavaş yavaş yazacağım hazırlayacağım yeni kitabı diyorum... Bir avuntu mu bu bilemiyorum... Bakalım.

Doğan Kemancı'ya da yazdım; eski arkadaşların beni bırakmış olmaları pek o kadar ırgalamıyor, yalnızca kaışmalarına ilgiyle bakıyorum birbirini ezerek... Düşündüğüm tek şey İstanbul'da bir oda; toparlanmak ve yazmaklar için ve sonbaharda İstanbul'da ufak bir iş olanağı; yani hepsi tümü bireysel... Ben daha önce de eski arkadaşların vurdumduymaz olduklarını biliyordum seziyordum; şiirler ayrıca bu boyutla da örülmüştür; aldırmiyorum bana İstanbul'da herhangi bir ufak iş konusunda karşılık yazmayışlarına uzundur; sonuçlar bana vuran şeyler beni ilgilendiriyor ilgilendirdi hep... Kalmış olan üç-beş arkadaşla şu Haziran sonuna dek

İstanbul'da bir oda tutma işini becermeye çalışacağım... Yazık ki, eski arkadaşların 'panik'e uğrayıp da kaçışmaları olgusu dalgaları yavaş yavaş Ankara'ya da gelmeye başlamış anlaşıyor; bir şey toplumsallığa dönüşünce o toplumsallık acımasızca büyüyor ve ilgilenmemekler daha da artıyor, neyse; bu konuya dalmayayım... Elimi, olabildiğince, çabuk tutmam bundandır, Haziran sonuna dek bir çözüm bulmam gerekiyor; yoksa her anlamıyla hapı yutacağımı biliyorum... Ben aylardır hep kendimden, kendi sorunlarımdan söz açtım sana, belirli bir bunalımı yaşadığım için, kusura bakma İlhan; başka bir seçeneğim yoktu. Hâlâ durumu, varılan şu sonucu kendime bir türlü yediremiyorum... Sözgelimi annem göz göre göre öldü, kesinlikle doğal bir ölüm değil bu, bana yapılanların edilenlerin kazık atmaların kahrından öldü kadın! Herhangi bir çıkış yolu bulamazsam şu üç hafta içinde; herhalde diyorum ben de benzer sonuçla karşılaşırım. Bu yüzden vargücümle çabalayacağım İstanbul'da bir oda bulmak için; benim soluk bir umut dediğim buydu. Yoksa kötümser filan değilimdir sorunlara bakarken; yalnızca nesnelere olgulara eskiden bu yana gözümü kırpmadan bakıyorum bakarım.

Türkçe güzel bir duruma gelmiş; bugün sabahleyin Lokal'de Cumhuriyet okurken bunu Hikmet Çetinkaya'nın yazısını okurken düşündüm; yazıda senin de adın geçiyordu; Bodrum'da kiralılar en az onbeş bini bulmuş (şu anda aklıma geldi, Cemil Eren acaba yine Torba'da mı? Şu üç hafta içinde Sena ve Doğan Kemancı bana Adalar'da bir oda bulamazlarsa diyorum, acaba Cemil bana 5.000 liraya kadarlık Torba'da bir oda bulabilir mi? Mehmet Taner'den de bir avans alacağım (gerçi annemin ölümünden önce ve annem öldükten sonra toplam 10.000 almak zorunda kaldım ondan ama)... Her hayal benim ne biçim köşeye sıkıştırılmış olduğumu gösteriyor ama doğrusu kimseye yük olmak istemiyorum; hiç değilse o panik dalgası oralara dek gelmemiştir, "bizim üzerimize kalmasın da aman ne olursa olsun" sapına dek yanlış sanısı, bu kim kime dum duma ortamda oralara gelmemiştir; gerçi olumsuz haber hemen duyulurdur ama, Bodrum ve çevresi İstanbul'dan epey

uzak. Sen yine de Cemil Eren'i oralarda görürsen bir soruver; dersin ki ona "bir adam karınca kaderince yaşamak ve yazmak istiyor".

Bitirdim. Hoşça kal.

Günlükler'e, şimdi aklıma geldi, bir önsöz yazar mısın İlhan; Cemil Eren de kitaba birkaç resim yapar mı?

26 Haziran 81

Kardeşim İlhan; merhaba!

Mektubunu almıştım aldım... Ankara'nın bildiğin sıcak günleri işte, yaşanıyor. Nedense, bu sabah kendimi Paris'te o kentte, sandım çiçekçi dükkânlarının önünden geçerken (M.B.'ne doğru bir yere taşındılar çünkü, taşınmışlar doğrusu taşındırtmışlar galiba.) (Yalnızca o ara sokak benziyordu, o kadar.)

Mektubunu dikkatle okudum. Yakınlığına sağol; Sena ya da Doğan Kemancı bana telefon edip de oda tuttuk demedikçe İstanbul'a gitmeyeceğim, merak etme İlhan. Yoksa, yazdığın gibi, tümüyle ortada kalmaklara gitmek olur bu. Başka veriler de var, bir karşılık almayışlarla oluşturmadım düşüncemi; eski arkadaşların tümü yok olmuşlar, açıkçası kaçışmışlar. (Çanak-kale'de Olcay Turhanlı'ya da yazdım bu gerçeği varılan; dedim sanki altı aylık uzun bir tatile çıkmışlar gibi, iş konusunda hiçbirinden ses yok –doğrusu 8-9 aydır–.) Zaten bir yere kıpırdayamam ki; kafadaki Shunt tıkanmış, Hacettepe'de böyle söylediler, Mehmet Taner beni durumu anlıyalım diye oraya götürdüğü geçen hafta... İşte buna tam anlamıyla aksilik derler, bir dolu sorun handicap içreyken. Bir de bu duyulursa diyorum herhalde iyi olmaz; fiziksel olgu eski arkadaşların 'kaçışma'sını bir çılgınlığa dönüştürebilir, vs... Ben buna bakmıyorum, 'kalmış' üç-beş arkadaşla bir şeyler yapmaya çalışıyorum yalnızca, adımlarımı dikkatle atmak zorundayım, yazmaklardan başka bir kurtuluş yolu olmadığını nasıl biliyorum öyle olur. Sen iki son mektubunda da bu yazmaklar teline dokunmuşsun, ki doğrudur. Geçen gün İstanbul'dan Birikim'den bana bir mektup geldi, İzzet Yasar elimde bir çocuk romanı müsvettesi

olduğunu söylemiş onlara, onlar da bana yazmışlar, programları sonbahardaymış. Mektubu alır almaz, becerip becermeyeceğimi anlamak için Özcan Yalım'a gittim, Shunt'ün tıkanmış olması anlatılamayacak bir baskı-yorgunluk veriyor bana çünkü, ona iki sayfa yazdırabildim, yani başarıp başarmayacağım herhalde aşağı yukarı on gün sonra anlaşılacaktır. Benzer şeyi Mehmet Taner'le de sürdürüyoruz, defterlere bakarak ona da yazdırıyorum. Günlükleri, belirli bir ölçüde de olsa başardım başardık diyebilirim sana; iyi-kötü bir sonucuna vardı (varmadıysa da), 4-5 ay sonra kitap yayımlanır... (Benim ilgimi Mehmet Taner'le Özcan Yalım ve Özcan'ın karısı Ülkü çekiyor çekti, onlar durumumu durumlarımı daha yavuz bildikleri halde, anladığım kadarıyla İstanbul'daki eski arkadaşlar gibi 'panik'e kapılmadılar. Yalnız 'panik'e kapılmamakla kalmadılar, toplumsal herhangi bir yaptırım izlenimi de yok onlarda ayrıca. Bunu sana şundan yazıyorum; şu geçen 8-9 ay içinde bahaneleri ne olursa olsun önce eski arkadaşlar toplumsal baskıyı uyguladılar bana; Salı günü yeni tanıdığım genç bir kadına, Yeşim Müderrisoğlu'na bu olgu için "kötülük" dayanışması dedimdi. Sana şunu yazmadan edemeyeceğim, her biri değişik değişik boyutlarda ele almış olabilirler sorunu ama, eski arkadaşların bu biçim davranışları alabildiğine çirkin ve ilkel bir şeydir ben- ce... İstanbul'da bir iş bulabilmek için kimlere kimlere mektup yazdım, karşılık yok!.. O yüzden, geçen bir mektubumda yazdığım gibi, bireysel bir çıkış yolundan başka bir yol düşünmüyorum. Raslantıyla gördüğüm Erol Çankaya'yla Doğan Keman- cı'ya İstanbul'a haber gönderdim... İşte kısacası, Doğan Keman- cı'dan bir haber bir telefon bekliyorum. Soluk bir olasılık dedi- ğim de bu, bu aylarda Adalar'da bir oda bulmak iyice zor olur; Sena ile Doğan Keman- cı'nın evleri Heybeliada'da çünkü, Sena da doğallıkla ancak o çevrede bakabiliyor...

Dediğin gibi, belki de Günlükler için bir önsöze gerek yok- tur... Cemil Eren'i görebilirsene, ona de ki Torba köyünde bana üç aylık filan kiralık bir oda bulabilir mi; Mehmet Taner'den bir avans alırım, yazı makinemi de getiririm, yavaş yavaş çalışabilirim diye hayal kuruyorum... Her bir şey bir yana insanın yeryüzünde bir odası bir evi olmaması ne korkunç bir şeymiş

yahu İlhan! (Böylesine doğal bir şeyi bile anlamamaklar için birbirilerini ezercesine kaçışmalar benden uzaklaşmaları eski arkadaşların temel niteliklerini bana daha açık gösteriyor; işte bu 'kötülük dayanışması'dır düpedüz.)

Yaşanan bu yalnızlık bana koymuyor o kadar; 77 başlarından bu yana biliyorum eski arkadaşların huylarını sularını vesairelerini... Benim en çok canımı sıkan şey tıkanıklığın getirdiği sürekli başağrıları filan da değil, bir yer bir oda edine-mememdir. Sözelimi, insanın aklına İstanbul'da Boğaziçi'nde karınca-kaderince yaşamaklar geliyor hep. Bütün düşündüğüm aşağı yukarı böyle bir yaşamı sağlamak; sağlar mıyım doğru-su ben de bilmiyorum. Doğan Kemancı'dan telefon bekliyorum. Yarın öbürgün Özcan ya da Mehmet'e giderim, az da olsa bir şeyler yazdırabilirim... Bir de bilesin diye yazıyorum, M. B. Misafirhanesindeki odam hep kalacakmış; izne çıkmadan önce Güngör Aydın bunu bana söyleyiydi... (İzmir'den Erol Gülercan'dan mektup geldi, mektubun burasındayken; bir arkadaş, geçmişte Fayton diyesidir bir şiiri ona adamıştım...)

Yahu İlhan, galiba kendimi avutuyorum diyorum bir şeyler bekleyerek, baktım bugün 26 Haziran olmuş tarihte. (Telefonla konuştuk, bu akşam Ülkü ve Özcan Yalım gelecekler bahçeye; yarın akşam da ben Mehmet Taner'e gidiyorum... Mehmet'e bir şeyler yazdırırım, gelecek hafta da Özcan'a; böyle böyle birazcık bir şeyler yazmalı...)

Hoşça kal... Bitti mektup...

Cemil Eren'e, sana selamlar.

12 Temmuz 81

Kardeşim İlhan.

Bu sabah, gece geç yatmuştım, Mazhar Levenoğlu diye eski bir ahbaptaydım, baktım kapım alınıyor. İstanbul'dan oğlum Ege gelmiş, Nişantaşı'nda oturduğu ortanca dayısından ayrıl-mış, birlikte oturalım diyor bir ev tut... Benim için beklenme-dik bir gelişme bu, şaşırdım. Evet, peki dedim. ocuk uyuma-ya Aşağıayrancı'daki bykdayısının Tıp'ta (Hacettepe) okuyan kızının evine gitti. Akşam buraya Birlik'in bahçesine gelecek, ayrıntıları konuşacağız, konuşuruz.

Sana yazışım şundandır; Cemil Eren'i grebildin mi, Tor-ba'da ev işini ona iletebildin mi? Sena Kemancı, İstanbul'da Ege'ye telefon etmiş, Büyükada'da bir ev var ama Ekim'de kira-ya verilebilecektir ancak diye.

Ankara boşalıyor; Ayla Kutlu ("Islak Güneş" romanı gerçekten ve çok açıdan iyidir) Sinop'a; Mehmet Taner'ler Marmaris'e... gittiler. Ben de şunu düşlüyorum; deniz kıyısında bir yer olabilirse ocuk denize gider ben de evde o ocuk romanına a-lışabilirim diyorum yavaş yavaş.

Ülkü ve zcan Yalım Ankara'dalar, yarın onlara gidece-ęim, yazmaklar için, haftada bir-iki saat; burada odamda yaz-a-mıyorum sıcak çünkü çok.

Kısacası, Torba işi olursa, olabilirse, (Mehmet Taner de bana bir avans verdi), yazı makinesini ve msveteleri alıp Ege'yle ora-ya gelirim diyorum. Sena'ya da Ekim'de o evi tutuyorum diye ya-zacağım bu mektuptan sonra. Gölcük'e Olcay Aniker'e, o avukat kıza da yazdım, coğrafya bakımından Ekim'de yakın oluyoruz diye... Bakalım, encam, olaylar ne gösterecek?

İlhan, bir gelişme olursa olabilirse bir zahmet bana buraya tel filan çekiver e mi?

Erol Gülercan da İzmir'den (Aysel Özakın'ın eski kocasıdır o), senin yazmış olduğun gibi, bir çıkış yolu yazmaktır diyordu bana. Sapına dek doğru bir şey.

Burada Ankara'da Ayla Kutlu'dan sonra İnci Aral'ı da tanıdım ("Ağda Zamanı"nı yazmış, hikâyelerini yeni okuyorum daha; ama Ayla Kutlu'nun "Islak Güneş"i başardığını (bence) kesin olarak söyleyebilirim sana).

Hoşça kal. Haberlerini bekliyorum. Selamlar çok.

17 Temmuz 81

İlhan, kardeşim; merhabalar!

Sana bir mektup daha yazayım istedim. Olabildiğince gerçekçi davranmaya çalışacağım. Oğlum Ege dün akşam İstanbul'a gitti, Ağustos'un ilk haftasında buraya gelecek; o zamana dek bir şeyleri seçmem oluşturmam gerekiyor, olanakları değerlendirmek ve sonra bir ev-bark bulmak. (Doğallıkla Torba işi kaldı.) (Bodrum deyince, aklıma Sanat Dergisinde okuduklarımız geldi –senin kimi sözcüklerin galiba “ağmış”, başlangıcı anlayamadım tam– seninki ve Cevdet Kudret'inkini sevdim, özellikle Cevdet Kudret'inki beni çok duygulandırdı, düşündürdü de... İkiniz de kasabaya (anladığımca) uzak olduğunuz halde 'söylenmiyecek şeyler söylemişsiniz, yani borru gibi bir deyim vardır, işte öyle...)

İstanbul'dan bir arkadaş geldi, o söyledi, artık hemen hiç kimse benimle ilgilenmiyormuş. Zaten ben de birkaç aydan bu yana bir dalganın geldiğini buraya, seziyordum sezmiştim. İstanbul'daki eski arkadaşlar gibi, buradakiler de kaçan kaçanaydı... Anlıyordum. Bir ilkelik, bir çirkinlik, bir yanlışlık nerelede de varıyormuş varırmış, varıyor demek. Bu yüzden sana yukarda serinkanlılık anlamında gerçekçi davranmak zorundayım dedim. Eski arkadaşların paniğe uğrayışlarına dikkatle (ve de gülümseyerek) bakıyorum; hele birbirlerini çiğneyerek kaçışlarına... Büyük yanlışlık çarkı dönüyor döndürülüyor. Vurdumduymazlık zırhıyla içinde bulunan çatlak akıllarınca gösterilmeyecekmiş... Neyse...

Özellikle ve yalnızca ve özenle “insanlar”la görüşmeyi sürdürüyorum burada da. Bu mektubu postaya attıktan sonra

Mehmet Taner'in (Marmaris'ten döndü) bürosuna gideceğim çocuk romanını sürdürebilmek için. Yine Ülkü ve Özcan Ya-lım'ları, Mehmet Taner'leri, Ayla Kutlu'yu... Görüyorum... (Erol Gülercan İzmir'den yazmıştı bana; 'onlarla ister istemez işbirli-ği yapacağız' diyordu... Benim için öylesine zor ki bu, 'bir kö-tülük dayanışması' olgusu içinde hele; zaman zaman bunu dü-şündüğüm olmuyor değil; İstanbul'da geçen yıl buna benzer bir şeyi Tonguç da söylemişti.) (Bir çıkar yol bulamıyorum, be-lirli bir kötülüğün altı neden çizilmezmiş ki...)

Sana, 9-10 aydan bu yana iş konusunda yazdığım mektup-lara karşılık vermeyen eski arkadaşların adlarını belirtmeyişi-m bilerek isteyerek. Bunların sayıları elliye bulur aşağı yukarı... Çünkü iş artık adamakıllı toplumsala dönüşmüştür dönüş-tü... Öyle bir duvar ki bir köşesinden sızamıyorsun bile. Onun için bütün çabalarım bireysel oluyor. Sözelimi iki-üç haftaya dek ev konusunda iyi-kötü bir karara varmak zorundayım; ço-cuk Ağustos başında buraya gelecek, birlikte oturmak istiyor-muş benimle... Durumu anlatmaya çalıştım anlamadı, anlamak istemiyor. (Gerçekten de galiba benim durumumda bir adam yok; en yoksul, en kimsesiz bir adamın bile iyi-kötü gidebilecek bir yeri vardır herhalde; bütün eski arkadaşları kaçışmamıştır.) (Erol Çankaya'yı görmüştüm, o da anlamıyor böylesine geniş çaplı bir 'bırakılma' olgusunu, 'kaçışma'yı, 'ilgilenmeme'yi.) (Sana şu kadarını yazayım, karşılık vermeyen en azından 20-25 eski arkadaş bugünlerde Bodrum'dalarmış...)

Bugünlerde Olcay Anıker'le (Gölcük'e geçmiş, Turhanlı so-yadını bırakmış, 1958 doğumlu bir kız; sanırım yazmıştım sa-na, onu geçen Ekim'de Çanakkale'de avukatlık yaparken kocası Halil'le birlikte tanışmıştım... Uzaktan, iyi arkadaşım oldu artık. Yaşlanınca insanın arkadaşları böyle genç mi olur İlhan? olu-yor? Dikkatimi çeken bir olgu bu, Yeşim Müderrisoğlu, Sedat Ergin, Sena ve Doğan Kemancı... Bir dolu ad sayabilirim sana...

Hoşça kal İlhan, kaçıyorum... Sevgilerle...

28 Temmuz 81

Sevgili kardeşim İlhan.

Gideceğim ya da yerleşeceğim kent konusunda aşağı yukarı bana iki hafta kalıyor diye düşünüyordum kendimce. Bir insanın evi barkı olmayışı meğer ne korkunç bir şeymiş; hele böyle bir ortamda! Pazar akşamı açıklandı, ÜSYS'lerinin sonuçları belli olmuş; herhalde benim çocuk yarın - öbür gün İstanbul'dan buraya gelir öğrenmek için. Yerleşecek kent konusunu oluşturmam daha, ne karşılık vereceğim ona bilmiyorum... Sana sözünü ettiğim "dalga" İstanbul'dan buraya gelmiş, haydi! Ankara'daki arkadaşlar da kaçışmaya başladı; artık elle tutulurcasına görülüyor, ev konusunu açmaya fırsat kalmıyor. Geçenlerde geldiğinde benzer bir olguyu Doğan Kemancı da söylemişti bana; İstanbul'da bana bir iş bakabilmek için Doğan Kemancı dergilere, eski arkadaşlara falan uğramış; hiç biri durumla ilgilenmiyorlarmış... Ben istediğim kadar derin bir toplumsal çatlaktan, büyük bir yanlışlıktan, bu tutumun ilkelliğinden çirkinliğinden söz edeyim... İşe yaramayacaktır anlaşılıyor. Kimseyi düşünmeye götüremedim, hattâ kuşkuya bile itemedim... Bir zırh öyle sağlam örülmüş ki, sorma... Şu on ay içinde neler neler öğrendim ve gördüm. Kalan üç-beş arkadaşla birşeyler yapmaya çalışıyordum çalışıyorum; olmuyor. Vallahi tallahi İlhan, gerçekten bir insan toplumu değil bu içinde yaşadığım toplum. Dergilerdeki 'numaralar'a bakıyorum da zaman zaman, gülümsüyorum; sanatın 'dürüstlük'le ilişkisi kesilmiş silinmiş midir acaba diyorum; örneklerden açıyorum...

Sana da gelmiştir bir mektup sanıyorum; Paris'te Maspero yayınlarında bu sonbaharda bir Çağdaş Türk Şiiri Antoloji-

si yayımlayacakmış, Güzin Dino “Kendi Kendinin Terzisi Bir Kanbur”u çevirmiş, izin istiyorlardı, verdim... Anlaşılan İstanbul’daki kaçan kaçanlık salgını daha oralara gitmemiş. (Bence, Avrupa’da iki ‘şiir anası’ vardır; biri Londra’daki Nermin Menemencioglu, öbürü Paris’teki Güzin Dino.) Karşılık yazarken Paris’e, yalnızca ve kısaca, içinde bulunmak zorunda kaldığım bu toplumun şu temel niteliğinden de açtım, o kadar... Düşünüyorum, böylesi yadsınamaz nitelikli bir toplumda insancılık, insansallık, şiirsellik, güzellik, düşünce vesaire... Olabilir mi hiç? Hiç değilse bunu bana yutturamazlar yutturamayacaklardır.

Sana bu mektubu Mehmet Taner’in yazıhanesinden yazıyorum, Kuğulu Han’da. En çok Fehamet ve Mehmet Taner’lerle, Ülkü ve Özcan Yalım’larla görüşüyorum; arada Sedat Ergin (“Cumhuriyet” gazetesi için bir konuşma yapacakmış benimle), Yeşim Müderrisoğlu’nu da görüyorum... Yine Olcay Aniker’le yazışıyorum Gölçük’de... yaşı küçük (1958 doğumludur) ama insan ilişkileri saptayışları ilginç çok... Burada Ayla Kutlu’yu da görüyorum Birlik’in bahçesinde... O çocuk romanını sürdürmüyorum, çok yavaş gidiyor ama, herhalde bir hafta sonra filan çalışmaya başlarım diyorum. Dediğin gibi, yazmaklardan başka hiç bir yol yoktur... Aksilik ya Ankara şu günlerde çok sıcak, elden ayaktan kesiliyorsun. Ankara boşalmış anlaşılan, hemen herkes deniz kıyısında bir yerlere gitmiş. (Birden aklıma 1959 Temmuz başları geldi, Erdek; seninle ve Edibe Hanımla uzak bir kumsalda teneke üzerinde balık pişirmişiz... Antoni’nin Les Amichi filmini görmüş, A. A. Saygun’un kuvar-tetlerini dinlemiştim - Faruk Güvenç Karadenizli bir adamın bahçesinde bu bantı dinletmişti, adamın karısı Giritli’ydi ve gözkapakları pancur gibi inikti kadının, bizleri görebilmek için başını arkaya atmak zorunda kalıyordu hep... Sahi ne oldu, Halit Çakır diye bir adam vardı, T. Williams filan çevirirdi hani, Kadın Dostlar’ı (Les Amichi) bahçe sinemasında seyrederken o da vardı; Pavese’ye biraz yaklaşabilmişim, film yanlış hatırlamıyorsam onun bir romanından çekilmişti...) (İnsan zihni ne tuhaftır İlhan, hep hatırlar.)

Yine, bitiriyorum, hoşça kal İlhan. Selamlar çok.

Günlerin nasıl geçiyor senin, Bodrum'da?

Geceleri uyuyabiliyor musun?

İlgini çeken kitaplar nelerdir? Bulabildiğin "aykırı dallar" var mı? Eskide, yenide. O kadar az kitabım var ki benim; açılmıyorum.

Bir de sana şunu yazayım; Cevdet Kudret, neden Breton'un gerçeküstücülük tanımını kitabına alırken S. Hilav'ın çevirisindeki kimi ağırlıklı sözcükleri atmıştır? Acaba okuyucunun "zekâ yaşını" mı gözönünde bulundurdu diyorum; okuyucu ayrıntıya önem vermez pek çünkü, ayrıntı denilen şeyin anlamı değiştirdiğine hele hiç önem vermez. (Öyle saygısız bir adam var burada. Hacettepe'de [...] diye bir adam; acaba onun "ne önemi var" deyişi bu "zekâ yaşını" bilişinden midir? Kafamı kurcalıyor, kurcalar.

6 Ağustos 81

Kardeşim İlhan.

Böyle sana sık sık mektup yazıyorum... Bir değişim oldu; ev tuttum Me-Sa sitesinde, Nili Tlabar (Bilkur), Göksel Ziyilan, Hârika (Hârika'nın soyadını bilmiyorum) buldular; oğlum Ege de bo-yuyor duvarları... Sonunda bir evim oldu: Çok çok seviniyorum İlhan... Hiç bir şeyim yok şimdi; ama birkaç gün sonra edinmeye, derlemeye başlayacağım. Ayla Kutlu çarşaf, pike gibi şeyler sağlayacak; Göksel bir-iki çiçek verecek; Özcan'ın karısı Ülkü de çatal-tabak filan... Böyle böyle bir şeyler yapacağım... Sen varlıklı bir insan değilsindir ama (olabildiğince) bana biraz para gönderebilirsen çok sevineceğim; çocukla oraya yerleşebilmek için en azından yatak, somya almam gerekiyor iki tane ve perdeler. Bu sabah Ulus'ta Çıkırıkçılar Çarşısı'na gittim yalın sandalye, yalın masa fiyatlarına da baktım. Öylesine erken gitmişim ki kimi yatak, somya satıcıları açılmamıştı. Evsizlik meğer ne korkunç bir şeymiş İlhan, bunu şimdi sana anlatamam! Nasıl aylardır yoğun bir biçimde yaşadım bunu. Bu mektubu sana Mehmet'in Kuğulu Han'daki yazıhanesinde yazıyorum, birazdan eve gideceğim. Ev tutmadan önce Sedat Ergin bana Cumhuriyet gazetesi için sorular bırakmıştı; başlamıştım ama bir hafta sonraya kaldı... Bu durumda Ankara'dan ayrılamam, eve yerleştikten sonra çocuk İstanbul'a gidecek; halı, kilim vesaire getirmek üzere. Dedim Teoman Taylan'dan, İzzet Yasar'dan benim bavulları al; bakalım... Bir de İlhan, yazın orada Ankaralılar olabilir, bana bir iş için Ankaralıları söyleyiver. (Göksel Ziyilan'ın telefonu 27 25 28. Benim adresim Mesa Sitesi, Abidin Daver Sk. 37 D Blok, alt kat. Mehmet Taner'in bu Kuğulu Han'daki yazıhanesinin telefonu 28 05 58.

Bitiriyorum. Çok selamlar. Hoşça kal.

30 Kasım 81, Ankara.

Sevgili İlhan,

Nerede yaşadığını doğrusu, bilmiyorum. Mektubumu Bodrum'a gönderiyorum. Adresim yine Birlik olacak artık; evi yürütemedim kısacası, bir bölüm yanlış anlaşılmalarda olmuş, ev tutunca parasal durumumun düzeldiği sanılmış ve Birlik'in vermiş olduğu para da iki-üç ay önce kesilmişti, bir kitapçık çıkması da (Zambaklı Padişah) bunu göstermiş filan (oysa, Nisan'dan bu yana parça buçuk iki kitap parası almıştım Mehmet Taner'den, neyse ki geçen hafta başında 'Defterler'i verdim de, borcum bitti. Şimdi olabildiğince 'Yarım Meseller'e çalışıyorum, İstanbul'da Nazar Büyüm için, ona da borcum var... Ne yaparsın?)

Yeşim, Feza da (Mehmet Taner benim 'Zambaklı Padişah' kitabını İş Bankası Ödüllerine gönderdiydi) bana vermiyeceklerini söylemişlerdi. Geçen Pazar bana eve, Sezer Duru geldi, beni Özdemir İnce'lere yemeğe götürdü, orada Özdemir söyledi İş Bankasının Seçiciler Kurulunda epey dümenlerin döndüğünü, ama ben hiç ödül filan almamışım, nasıl bir ortamda bulunduğum biliniyor filan demeye kalmadı... Akşam eve dönünce düşündüm bir; kurulda profesörler var bir kez (Berke Vardar gibi, Tahsin Yücel gibi), iki de yazar var (Salah Birsell, Sami Karaören gibi), bunların [... , ... , ... , ...] yaratıklarından farkı olamaz dedim kendi kendime. Ali de 'güvenme' demişti bunlara 'vurdumduymaz görünmeye alışkındırlar'. Aralıklı olarak bende evde Veysel Öngören üç-beş gece kalmıştı, onun Ankara'daki çevresi -anladığımca- geniştir, benim ne durumda bulunduğum biliniyor, ayrıca bizim yakın çevre üzerine benim düşüncelerim de biliniyor, hele profesörler benim bu

topluluğun bir insan topluluğu olmadığı üzerine düşüncelerime çok bozuluyorlarmış... Vesaire...

Hemen önlem aldım, zaten kirayı iki-üç aydır ödeyemiyordum, Birlik'e odaya geçeceğim bir haftaya on güne dek.

Ben pek tanımıyorum ama, meğer ne denli acımasızmışlar Salah Birsal gibi, Berke Vardar gibi, Tahsin Yücel gibi, Sami Karaören gibi... adamlar... Anlaşılan 'yanlışlık' göz göre göre, bile bile, sürdürülüyor sürdürülecek de. Bunun adı düpedüz bir kötülük dayanışması!

Elli yaşına varılmış diye, Aziz Nesin'den bir mektup aldım, Yıllık'a bir yazı istiyordu, düşündüm düşüncelerimi arındıramamışım bu toplumun temel niteliğinden, zülfiyâra değinip de adamı güç durumda bırakmaktansa yazıyı yazmıyayım dedim ve yazmadım...

Her bir şeyi yazmıyorum ama çevremde küçük küçük olupbitenler benim düşüncelerimi doğruluyor hep. Gerçekten de bir insan toplumu içinde yaşamıyoruz İlhan. Doğrusu ya ben bu yazar-çizer takımının böylesine bir ilkelik ve çirkinlik içre olduğunu böylesine yaşamamıştım... Bana kalırsa, ilkelikten de öte çirkinlikten de öte bir durum var gibi geliyor bana... Evet, bir şey toplumsal olduktan sonra filan ama yine de böylesi olmaz gibi geliyor bana; bunu sana herhangi bir eleştiri olarak yazmıyorum...

Akif Kurtuluş'un şiirleri senin de ilgini çekmiş miydi?

'Defterler' herhalde yılbaşına doğru çıkar diyorum. Der-gileri aylar sonra toptan Feza'dan alıyorum. (Özcan Yalım'dan daha çok kitap alıyorum...) İlhan düpedüz acı çekiyorum, geçmişte ve şimdi olup bitenleri bir türlü kendime yediremiyorum yediremeyeceğim. (Türkiye Yazıları dergisinin bu Kasım sayısında Muzaffer Buyrukçu bir yanlışlık yapmış, günlüğünde ben kimi kişileri bağışlamışım gibi yazmış, hem böyle bir olgu yok, hem de insanlığa aykırı bir şeyi ben bağışlamam bağışlıyamadım... Rastlayınca durumu kendisine söyleyeceğim, rastlarsam.

Anlıyacağın 'tutunmak istedim', olmadı. Zaten böyle bir ortamda, bu koşullarda olmayacağını beceremeyeceğimi sezi-yordum ama bir deneyeyim dedim, belki bir ufak açılış sağla-

rım. Tersı oldu hemen; İstanbul'a geldiğimde de duymuştum, iş bulmuşum, parasal durumum düzelmiş, güzel bir ev tutmuşum (Veysel de, Yeşim de, Sezer de... gördüler bir sığınak olarak yapılmış burası, bacası yok (o yüzden çay pişirirken pencereyi açıyorum), mutfakla oda aynı yer, radyatör yok ama tavandan borular geçiyor, sürekli kazan dairesinden bir ses... ama benim bir şeyden yakınmam yoktu, ne yapalım olamadı...

Kitabı sana gnderemiyorum, yalnızca iki tane 10 liralık pul var bende, bir sana, bir İzzet'e mektup atacağım, kusura bakmazsın. Hoşça kal İlhan. Edibe Hanıma çok selamlar.

28 Aralık 81, Pazartesi

Sevgili İlhan.

‘Defterler’i Bodrum’a gönderdim, olanak bulunca ‘Zambaklı Padişah’ı da gönderirim. (Doğrusu ya, iki kitap da ilgi çekmedi, ilgi çekmemiştir.)

İş Bankası ödülleri dün açıklandı; bence olmadı olmamış... Bir ay önce Enis Batur’la konuşuyordum, ona “6. kitabım bu, hiç ödül almamışım, özel bir durum da var, acaba göz önünde bulundururlar mı?” demiştim, Enis “verenler de alanlar da dörtbaşı ‘laik’tirler, sana vermezler” demişti bana. Üç hafta önce de Sezer Duru beni Özdemir İnce’lere götürdüğünde, Özdemir’le konuşmuştuk, bana “ödüller önceden kararlaştırılır, sana vermeyecekler” demişti. Ali Püsküllüoğlu da, başkaları da benzer şeyleri söylemişlerdi bana. Yeşim Müderisoğlu da, Feza da... Şiirler, şiirlerim konusunda düşündüm; 54’den bu yana yayınlıyorum, hep tepkilerle, karşı çıkışlarla karşılaştım, kimileri ise çok ağır şeyler yazdılar (Asım Bezirci, Bedrettin Cömert, Attila İlhan, Suut Kemal Yetkin, Rauf Mutluay, Halim Yağcıoğlu, Mehmet Salihoglu... gibi); hemen herkesin olduğu derlemeler, antolojiler bir yana benim şiirler derlemelerde antolojilerde de yoktur (Rauf Mutluay olayını çok iyi anıyorum; sosyalist ülkelerde yayınlanan antolojilerde adım dahi geçmiyor; şiirler üzerine pek bir yaklaşım denemesi de olmamıştır) (Oğuz Demiralp ile Nedim Gürsel bir ara denemişlerdi, onlar da vazgeçmişler işitiyorum, pişman olmuşlar); şu 74 Ekim’i ile 76 Ağustos’u arasında ben Türkiye’de yokken benim adımla kullanarak iyilik etme perdesi arkasında insanlık dışı işler de kolaylıkla ve fütursuzca işlemiş-

tir... 50 yaşıma sürdürüyorum ve bir encamı düşünüyorum ister istemez; şiirimi de yaşamımı da bir kolayca ezip geçme gerçeği epey geniş ve yaygın; hele şu geçen bir iki yıldaki yoğun iş arama çırpınmamın bir işe yaramadığını görmüş yaşamış bir insan olarak özel ya da genel olgulara olupbitenlere dikkatle bakıyorum; hadi diyelim ki 77 başlarından bu yana yalnızca insanlarla konuştuğumu altını çizerek belirtiyorum, zülfiyâra dokunan hagaragort gerçekleri yeri gelince söylemişimdir, nüfuzlu bir bölüm 'yaratıklar'a ağır şeyler yazmışım ya da söylemişimdir; peki 77'den öncesi önceki günler yıllar şiirler... ne oluyor? Evet; ben [...]’ı da, [...]’i de, aynı [...] gibi, [...] gibi, [...] gibi, [...] gibi, [...] gibi, [...] gibi... insandan saymıyayım... bir büyük yanlışlığın nedenlerini gerçek nedenlerini bir türlü bulamadıktan sonra ne işe yarıyacaktır diyorum. Gerçekten kendimi gittikçe sınırladığım doğrudur; Ankara’da en çok gördüğüm görüştüğüm Ülkü ile Özcan Yalım, Sezer Duru, Yeşim’ler... (Ayaküstü görüştüklerimi yazmıyorum; Sinan Fişek gibi, Ülker Köksal gibi, Ayla Kutlu gibi, Muzaffer Erdost gibi...) İlhan, bana kalırsa, özel ve genel anlamda çok büyük bir yanlışlık işleniyor’u seziyorum; hani düz-halkın bir deyişi vardır 'sıçtığı yere dek kovalayacaksın' diye, ben de şimdi Berke ile Tahsin’in peşini bırakmayacağım bundan böyle, üniversitedeki öğretmenlere eskiden bu yana bozuk çalardım; doğallıkla herhangi bir yaptırımım yok, inandırıcı olmadığımı da biliyorum, şu bu; ama görüşlerimi, içyüzleri açıklamayı sürdüreceğim. Yeri gelince düşüncelerimi söylüyorum zaten. Vallahi de tallahi de İlhan, bunu sana kesenkes yazıyorum, her bir olay adım adım benim bir insan toplumu içinde bulunmadığım düşüncemi doğruluyor. Yazarların, çizerlerin böylesine acımasız ve ilkel 'yaratıklar' olduklarını doğrusu ya şu üç-beş yıldan önce bu denli bilmiyordum. Toplumsal bir konuda bir ilk yaptırımı onlar kolaylıkla uygulayabiliyorlar, hem de hiç düşünmeden, 'adam sen de ne olacak' kurnazlığıyla. Salâh Birsal üzerine düşüncelerim daha oluşmadı, adını ondan anmadım; [...] ile [...]’in dümenler çevirdiklerini duymuştum ama Salâh’ın adı geçmemişti... Benim bir-iki aydır kafamı kurcalayan sorun şudur; onursuz nasıl yaşıyorlar?

21-22 Ocak 82'de, ODTÜ kapanınca oğlum Ege'yle Antalya'ya gitmeyi tasarlamıştım (oralarda, Finike'de, Demre'de, Kaş'ta, Fethiye'de, Marmaris'te, Datça'da dolaşıp elektriği olan bir köye yerleşmek istiyordum), hatta Metin Demirtaş'ın adresini Serpil'den ve Muzaffer Erdost'dan almıştım; Çetin Ziyilan da Datça'da bana bir ad vermişti, Sezer Duru da bana Kaş'tan bir-iki ad verecekti; ama beklediğim bir açılış olmadı, kitaplar da ilgiyi çekmedi, ödül de alamadım... Vazgeçtim.

Nedir bu genel ilgisizlik İlhan; evet ben de biliyorum herkesin kendi sorunları vardır, ama bu kadarı olmaz diyorum. Burada Ankara'da yalnızca Özcan Yalım ve Sezer Duru arıyor beni, artık pek mektup da gelmiyor bana. Geçen gün yine Güzin Dino yazmış Paris'ten, yayıncıdan da ayrıca izin istiyordu çevirdiği bir şiir için, (yayıncım filan yok' dedim kendisine yazdığım karşılıktaki, (Unesco ve Maspero yetkililerine bu gerçeği anlatın) dedim, (olursa olur olmazsa ne yapalım), 'hem' dedim 'siz benim yaşamımın dönüm noktası olan 77'deki şu olayı biliyor musunuz, beni ölüsoyguncuları [...] ile [...], yaratıklar olan [...] ile [...] tekin bulmazlar gerçeği olanca çıplaklığıyla söylediğim için. Herhalde kadın bir daha yazmaz. Saptadığım şeyleri, hiç acele etmeden biriktiriyorum kafamda yıllarca, sonra da (geç) konuşmaya başlıyorum ama konuşmaya başlayınca da susmuyorum;

Bak sana şu kadarını yazayım İlhan; birçok şeyi bir yana bırakırsak; Salâh Birsal'ın büyük yanlışlığına değineceğim; Türk şiir serüveninde Melih Cevdet'in pek bir yeri yok, hani eskiler cim karnında bir nokta derler ya, belki bu kadar olabilir. Geçen akşam Özcan'lardaydım, ondan Sözcükler kitabını aldım ve okudum, aklımın erdiğince kişiliği olabilmiş bir şair izlenimi bırakmadı bende, daha önemlisi anlatım boyuna yıllarca ayak değiştirmiş hep, adam genel-geçer şeylere çok düşünün, sünî bir adam (benim bildiğimce hep çoğunluktan yana olmuş, ortodoksluk, bolşeviklik - Çoğunluk anlamında) hiç 'aykırı' bir sözüne dizesine şiirine rastlamadım, yoklayarak gidiyor gitmiş hep, çürük bir tahtaya basmayayım diye... Senin düşünceni bilmiyorum ama bu şiiri bana yutturamazlar yutturamayacaklardır. Şimdi denebilir ki bana sen kimsin ki, ödülü

koskoca bir şaire verdiler de sen ondan bozuk çalışıyorsun. 'Koskoca' şair olabilir ama herhalde orta ortalama bir şair olduğu açık... Düşündüm ve buldum tam Rauf Mutluay'a göre, Asım Midilli'ye göre...

Birazdan, 'Yarım Meseller'e oturacağım, onbeş-onaltı gün sonra bir çocuk İstanbul'a gidiyor ona vereceğim Nazar Büyüm'e versin diye, hiç olmazsa ona borcum biter diyorum. Yakınmak yok, yakınmıyorum, ama bu ilkel ve çirkin ilgisizlik epey canımı sıkıyor. Ben yolumdan dönmeyeceğim, dönmem de; akıllarınca eski arkadaşlar gerçeği (içyüzleri) söylememi engelleyecekler!

Dergileri günü gününe izleyemiyorum ama Feza'lara, Yeşim'lere, Özcan'lara... gittikçe onlardan eski sayıları alıyorum. Adalet Ağaoğlu'nun Fikrimin İnce Gülü'nü okudum, sevmedim; Ölmeye Yatmak'ı ise çok sevdim. Attila İlhan'ın Dersaadette Sabah Ezanları ise tam bir yutturmaca, hiç sevmedim, düş kırıklığına uğradım çok, Attila'da biraz iş vardır sanıyordum.

Ahmet Erhan'ın Necatigil Ödülünü alışına sevindim. Akif Kurtuluş'un Türkiye Yazıları'ndaki bu şiirini pek sevmedim. İzzet Yasar'ın 'Dönüşü Olmayan Hikâyeler'inin bir dergice yeniden gündeme getirilmesi iyi oldu çok. Bana kalırsa İzzet Yasar şiirde daha da şaha kalkacak kalkar... Ali Cengizkan'ın bir şiirini de sevdim. Haydar Ergülen'in şiirleri de güzel... Sana mektuplarımı böyle kopuk kopuk yazıyorum biliyorum... N'aparsın? İşte bu yalnızlık çemberi kötü; sözgelimi Sezer Duru beni bir yere yemeğe götürüyor, ev sahibinin 'panik'e kapıldığını gözlerinle görüyorsun, hay gitmeseydim diyorsun. Bu bir çekingenlik doğuruyor insanda... Neyse...

Olca Aniker'in deyişiyle, mektubu sonluyorum. Hoşça kal İlhan.

BAŞI OLMAYAN MEKTUP*

– ‘Tanzimat?’

– Tanzimat, Gülhâne Hatt-ı Hümayûn’u, oturan bir Abdülmecit, ayağa kalkmaya davranmış bir Reşit Paşa (o da sivil), 1839, v.s. ama Ferman iktidarın ağzıncadır düpedüz, sen adıl’a zamire bak! Şiirin ve kadavranın içi açılmamıştır daha. ‘Du-du’nun içini açamazlar!’

Ferman okunur ve ‘intiha’ sözcüğü yürürlüğe girer; daha önceki Osmanlıca sözlüklerde bu sözcüğü hiç arama, çünkü yok! Bence, toplum devlet ya da devlet toplum ikiliği gerçekte Tanzimat’la başlıyor. Devlet, okuduğu okuttuğu bu Ferman’dan önce kendisi sıkılmaya başlar. (Sen bu ‘sıkılmak’ edimini ne denli seversin.) (İyice sarışın olduğu anlaşılan bir Bursa Vali Paşası varmış: Eskisi gibi dalkılıç vergi toplayamıyormuş, bir kez ele güne karşı okunmuş bu Ferman; evde kılıcını çeker ve ‘ah Tanzimat! ah Tanzimat!’ diyedir kuştüyü yastıklara vurur da vururmuş, ne haber?).

Ferman okunmuş ve Paşaların yarısı şiiri bırakır; artık öyle Padişahların, Sadrazamların, Nâzırların şiir yazdıkları, Divân’ları pek görülmez olur; kimi de riyaziye seferberliğine katılmıştır, matematik.

Bir şey benim dikkatimi çekiyor bu dönemde; orta boyllu şairler Tanzimat’ı yapıyor, Tanzimat da orta boyllu şairleri; yâni karşılıklı bir düzüşüm!

(Sonraları posta pulu olan Şinasi’nin Paris’teki halk bahçelerinde bir sözlük hazırladığı sorguçlu söylentisini bizim lise öğretmenleri çıkartmıştır; adamın mezarını bile yitirmişler Gümüşsuyu’nda).

* Muhtemelen 1982 yılında yazılmış olan bu mektubun ilk dokuz sayfası kayıp.

Nâmık Kemal'in bir mektubunda okumuştum, bir sahaf ona Yunus Emre'nin Divân'ını satmayı önermiş, "ben hiç o miskin'in (yeni anlamda herhalde) şiirlerini alır mıyım? Şinasi'nin şiirlerini istedim, ben" der. Onların, takım olarak da, 'Orta Oyunu'na ve 'Karagöz'e hiç yüz vermeyişlerini anımsa bir; kısacası bu adamların da derdi iyi ya da kötü bir bireşim'e ulaşmak olmamıştır. Bana tüm Tanzimat'tan, uzatılmış Tanzimat'tan bir tek şair adı veremezsin. Söverken, adamı işten kovarken ya da doğrudan bir siyasal yazıda seci ya da koşuk kullanmışlardır ancak. (79 Temmuz'undaydık, Turan Oflazoğlu'yla Güngör Dilmen'e gitmiştik Harbiye'de; (söyliyeğim, yalnızca bu iki insan çok zor bir yolu seçerek tiyatro oyunlarını koşukla koşuklu yazarlar) söz arasında 'Değişen Tiyatro' çevirisinden de açtım, ve "bu kitap üzerine, yayınlanır yayınlanmaz, Aziz Nesin ile Melih Cevdet Anday'ın ilk yazıları yazmış olmaları benim o zaman dikkatimi çekmişti" dedim (onlar tiyatro oyunlarının düzyazıyla kaleme alınmasını isterler; özet olarak). Ve arkadaşça takıldım kendilerine "aramızda kalsın ha; deliler de, çoğunlukla koşuklu konuşurlar!". Güngör Dilmen, "gerçekten de öyle, benim bir teyzem (?) vardı, nöbeti tutunca koşuklu konuşurdu" demişti.

'Vâridât'ı, bir düşünce ürününü, bir kitabı bildiğimiz ya-lın anlamda yakarlarmış yahu, Tanzimat Paşaları da; sahaflardan parayla satın alıp haydi evde sobaya: Öylesine acımasız ve gaddarlar. Çok uzaklarda, arada koskocaman (Sığır Geçidi) bir deniz de olsa, bir düşünce kıvılcımının konaklarına yüzyıllar sonra bir yangına dönüşmüş olarak gelebileceği olasılığını düşünüyörler! İçgüdüler Doğu'da gerçekten çok güçlüdürler. (Ben de, son beş yıldır çevremdeki bu içgüdülerin -bir adı kurnazlık'dır- ne menem çok güçlü olduklarına tanık oldum).

(Beyazıt'daki bir sahaf bakar ki bir Paşa -o da Talât Paşa gibi sivil- Vâridât'ı camekânda gördükçe, içeri girip satın alıyor, bir, iki, üç... Sahaf durumu anlar ve başlar Vâridât'ı yazdırmaya, o zamanlar kitaplar elle de çoğaltılıyor ya, ve yazma bitince, bizim Paşa'nın gözünü çarpabileceği bir yere koyarmış camekânda... Küçük de olsa, demek ki bir korku da geçim kaynağı olabiliyormuş).

İşi gücü, doğrudan tarih olan adamlar benden daha iyi bilirler ama şunu eklemekten kendimi alamıyorum; vakanüvisler açık seçik olarak Âli Osman'ın Şanı'nı dile getirdiklerini söylerler (Vâridât'ın yazarı) Şeyh Bedrettin'in düşüncelerini batırırken de. İnsanın kendi kendini 'yaralaması' ilginç bir konudur.

Dediğin gibi, bir sözcüğün sözcük olarak da bir kendini koyması vardır ortaya ve özellikle, aşağı yukarı 30 yılı bulan şu şiire. Evet, Meşrutiyetler lâcivertse Tanzimat da kazık gibidir sözgelimi; Tanzimat sözcüğü şiire gitmez.

Gerçeklikte Ferman Merman okunmamıştır ya, sen bir üzerinde dur bunun... 79 Eylül'ünde, Beşiktaş'ta Tabuttaş'ta Resim ve Heykel Müzesi salonlarında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nin iki yılda bir düzenlediği bir şenlik vardı; Şeker Ahmet Paşa'nın resimlerini görmeye gitmiştim ben Muzaffer Özkolçak'la oraya; başka bir ressam Şeker de buldum). Akademi'nin kimi öğretim üyelerine sormuştum "'minyatür'e ne diyorsunuz?', "'minyatür' diyoruz" demişlerdi; ben de "yok! sözgelimi Nigârî'nin bir 'minyatür'ü bitirdiğinde o akşam evde karısına "filânca 'minyatür'ü tûmledim bugün" dediğini sanmıyorum, 'minyatür' İtalya'dan gemilerle taşınmış bir sözcük, mutfak eşyaları arasında Türkçe'ye ya da Osmanlıca'ya sonradan girmiş olduğu biliniyor" dedim karşılık olarak. Kapıdan çıkarken rastladığım Cihat Burak'a da sordum aynı soruyu; önce bana "niye Gözlüklü Reşit Paşa diyorsun?" dedi, "Büyük Reşit Paşa değil midir o?". (Doğrusu, Reşit Paşa, olacaktır; ne Gözlüklü ne de Büyük; o da sivildir). Sonra, "'minyatür'!" dedi o da, ... biraz düşündü, "hiç aklıma gelmedi ama bak 'meclis' olabilir 'minyatür'ün karşılığı Osmanlıca'da; Evliyâ Çelebi'nin Seyahatnâmesinde bir yerde 'kırk meclislik' deyimi geçiyor"... Ortaköy'deki eve dönünce, o günlerde Berlin'den gelmiş Arif Çağlar'a Moda'ya telefon ettim, Pakalın'ın Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü bu konuda ne diyor diyedir. 'Hurde nakış'mış 'minyatür'ün karşılığı Osmanlılarda. İnsanların kendi uğraş alanlarında artık, ekmek kapısı olmayacak şeylerin unutulmuş olması imgelemlerde bile Ferman'ın okunmamış olduğunu sana açıklar, hem de pek yavuz açıklar.

Bizim Cemal Süreya, gerçekten çok iyi bir şairdir o da, Turgut Uyar gibi; Cemal Süreya 'humour'un karşılığını bulmuştu Şemsettin Sâmî'nin 'Kaamus-u Fransevî'sinde; 'şetâret!'. Aramıyorlar; ne şiir, ne tarih, ne bireşim... umurumun teki! diyorlar-mış.

79 yılının sonlarında, Güzel Sanatlar Akademisi'nde Özer Kabaş'a uğramıştım, Özer'le konuşuyoruz, bir ara Özer bana "bugüne dek ensesi kürklü, bir kazanın içinden geliyormuş gibi davudî sesli, koca koca adamlar, tane tane sözcüklerle bu toplumun sorunlarının kesin çözümleri üzerine konuştular... Üç-beş yıl sonra gördüm ki hep, hiçbirinin astarı yokmuş... Bu nedendir sence" diyesir sormuştu.

82. Bugün bence sözcükler, kavramlar, şiir, 'derin düşünce' filân nerde herhangi bir 'düşünce' bile geçerlilikte dolaşımda değildir. Para birim olmuş bunların yerine, para ile düşünülüyor, tedâvülde olan da paradır?

Devletle...

- 'Nerdeyim diye?'

- Herhalde, ben, her bir şeye, daha çok zihinlerimle bakıyor olabilirim. Evin hiç kuşku yok çok güzel. Minâ Urgan'ın evi de güzeldi benim için; 80 yılı yazında ben Büyükkada'dayım, bir ev dergisinde görmüştüm, onun evi, çok değişik 'objektif'lerle, 'Minâ Urgan Evi' olmuş, ne demekse. Yâni, insanı, bulunduğun katmanına uygun değildir diyesir, âdetâ o güzel evlere sokmayacaklar. Hiç değilse, Minâ Urgan'ın İstanbul Üniversitesi'nde İngilizce profesörlüğü etmiş olduğu anıştırması yapılsaydı bu ne idiği belli olmayan tamlamayla, canım yanmazdı. Ne yapalım, biz de eve gitmeyiz yahu, yalnızca Minâ Urgan'la konuşuruz olur biter.

Sonra, göz görecek diyesir, (kadınlar görücüye gelince, görülecek kız, konuk odasına çıkmadan önce yanakları kızarsın için yanar mangala tutar yüzünü, ya da çimdik atar yanaklarına... Görücüyü gelenler de çok bilmişlerdir hani, kı-

zı eğleneceğiz diyedir hamama götürürler) göze görülebilen şeylere çekidüzen verilebiliyor da. Evet, her yerde, her kentte, her evde, her koyda böyle olmuştur; 'neredeyim diyedir bakmıyorum' sanılıyor. Zihinlerle bakmak, daha iyidir bence, sözgelimi her bir şeyi delip geçebilir... Bak bir de şu olabilir; 20-30 yıldır içimde (karşılıklarını bulamadığımdan) sakladığım sorular var, o sırada onlarla uğraşıyor olabilirim; insan nerede oturduğunu, nerede bulunduğunu bunlarla daha iyi anlayamaz mı?

Ben sana bir olaycık anlatayım, Zürih'de geçiyor; Heinrich caddesinde Zürihli bir kızın evinde kalıyorum 76 yılı sonlarında. Uzun yıllardan bu yana ilk kez bir işbirakımı olmuştu Zürih'de. Kız coşmuş ne yapıp edip gidecek oraya, ama o mahallenin nerede olduğunu bilmiyor, ona "Albisrieder Alanı'ndan dosdoğru ama hiç sağa sola sapmadan gidersen, o fabrikayı bulursun" dedim... Benim zihinsellikler yolculuklarım da var. Sözgelimi beni bir yere götürmüşler ya da ben kendim gitmişim değil mi; eve odama dönünce başlarım paftalara, haritalara, kitaplara, sözlüklere, özellikle sözlüklere bakmaya; böyle başlıyor zihinsellikler yolculuklarım. Herhalde bu bir alışkanlıktır diyorum, Doğa'nın bana vermiş olduğu bir şey.

'Ne zaman görürsün sen?' çok güzel bir soru. Zihinlerimin gözlerini hiç kırpmıyorum diyebilirim sana. Zihinlerimin nice gizli gazal yolları olduğunu anlatmıştım; gerçekten hepsi ve herşey çoğul.

Devletle...

- 'Şiirler okuyarak şiir yazmaklar?'

- Ben meraklı bir adamım; bugün ve özellikle tarihte neler döndürüldüğünü merak ediyorum ederim. Kitapların çok büyük çoğunluğunu ee sarışınlar yazmış olduğuna göre aldatılma oranı epeyce geniş ve derin... Senin kafanı kurcalayan sorularına, en iyisi, nesnel karşılıklar bulayım.

İstanbul'da Karagümrüğü'nde karşılıklı iki paşa kona-

ğı. Bir Paşanın konağında meşk edilecektir; musiki yapıyorlar; adamlar gelir hep birlikte çalgılar çalmaya, şarkılar söylemeye başlanır... Sokak kapısı çalınır, karşı konağın uşağı gelmiştir ve der “bizim Paşa haber gönderdi, fazla gürültü etmesinler, ben riyaziye çalışıyorum”... İşte şiir burada başlayabilir bence.

İstanbul’daki şimdiki Vilâyet yapısını bilirsin, Ankara Caddesi’nin ortasında yüksekte; orası Osmanlı İmparatorluğu’nun son zamanlarında Sadâret (Başbakanlık) olarak kullanılmıştır... Bir Sadrâzam ölüyor, uzatmıyayım, cenâze namazı kılınmış, tabutu eller üzerinde yokuş aşağı Sirkeci’ye taşınıyor; Eyüp Sultan’a kara renge boyalı bir gemiyle götürülüp gömülecektir. Yeni Sadrâzam da sarılı aklı bir istimbolâ Sirkeci’de rıhtıma çıkmış; onun için de bir tören düzenleniyor; alayıyla yukarı hükûmete iktidara çıkacak. Biri iniyor, öteki çıkıyor! Üstelik inenin inişine kesin gözüyle de bakılabilir. İki alay karşılaşır; birbirlerine öfkeyle, favullü favullü bakarlar... Bence şiir işte burada da başlayabilir.

Doğu’da, bir derbentte, mutlu –ama parçalayacağı anlaşılan– bir ay’ıyla karşılaşıyor bir köylü, yine toplatılmış olduğu için elinde bir şey de yok; hızla soyunmuş anadan doğma çırılçıplak kalıncaya dek; ayı gerisin geriye kaçır koşarak! Doğuda o güne böyle apak bir yaratık görmemiştir hiç. Ben yazın yaşamımda da nice ayların da ürktüğünü ‘gördüm’. Celâlettin Rûmî’nin bir rubaî’sinin bir dizesi aklıma geldi, ‘hiç olmuş biriyim, hiçbir, hiçbir ben...’

İlkokul 5’de Taksim’de oturuyoruz; mahallede çocuklar duyardık, çok ün yapmış ‘randevucu’ bir Çanakkaleli Melâhat varmış; kadının fotoğrafları kırk yılda bir gazetelerde çıkmıştı (özellikle akşam gazetelerinde); Çanakkaleli Melâhat ve arkasında mülkî taksimatlı bir harita! (Sözünü geçiren biri olduğu için komiserin odasında ağırlandırmış hep)... Yıllar sonra, 70’de idi, bir gün gazetelerde onu, hem de İmparatorluğunun içinde, Ceylan adlı bir tombalacının öldürdüğünü okudum; bir fotoğraf, Çanakkaleli Melâhat ve arkasında mülkî taksimatlı bir harita, yine. Tüm bitirimhâneler dünyası karamaz bürünmüştü; kadının cirosu gerçekten de çok yüksekmış. Ben adına –ömür boyunca uğraşıp da bir türlü alama-

dığı- soyadını da ekleyerek, bir nüfus memuru gibi, Melâhat Geçilmez! yaptım zihinlerimde hemen. Fuhşun gerçekten de A'sıydı, anıtı dikilecek bir kadın. (Sait Faik'in 'Melâhat Heykeli' öyküsündeki Adapazarlı Melâhat da bunun başka bir türevidir)... Şimdi bunlardan bir şiirin başladığını, sözgelimi bir ayı'ya, bir anlaşılmayan muhasebeciye nasıl anlatırsın? Doğrusu umurumda da değil ha.

Yine, devletle...

10 Ocak 82, Ankara.

Sevgili İlhan.

Cuma, mektubunu aldım. Yeni tanıdığım bir karı-koca Aytaç ile Ahmet (geçen hafta Feza'larda Fuat'larda tanımıştım onları) Birlik'e Orhan Taylan'ın davetiyesini bırakmışlardı, Orhan'ı (onüç yıl sonra) görürüm ve kızkardeşi Ferhan'ı, Ferhan'ın oğlu Ali'yi, Seniye Fenmen'i filan sorarım diye serginin açılışına gittim. O gece de Özcan Yalım'a gittim, karısı Ülkü Mersin'de... Böylece senin mektubunu da verebildim verdim.

Senin, 'Defterler'i sevişine ise, çok sevindim. Mırıldanmalarımın, homurdanmalarımın... (doğrusu ya) birisinin ilgisini çekeceğini pek sanmıyordum. Üstelik hemen hemen hiç yoğrulamamış yoğrulmamış şeylerin bir bölümüydü; yine de saf saf ilgiyi çekerse sürdürürüm diye düşünmüştüm; ayrıca kopuk kopuk da. Çoğu 'yatakta', 'kucakta' yazıldı yazılmıştır diyebilirim. (Üç-beş güne kadar: denedim, senin 'Defterler' için sorduğun beş soruya karşılık vereceğim. Anlaşıyor ki, her işi o zaman da belleğe bırakmışım, o kadar, varta atlattığım halde belleğe zihne hiç bir şey olmamış, her bir şeyi ayrıntısıyla hatırlıyorum. Sana karşılıklar vermek benim için de bir hatırlama vesilesi olacaktır diye düşündüm. (Arka kapakta iki Ece var; 76 Haziran'ında bir anne ile baba, Zürih'de bana doğacak çocukları için kısa bir ad sormuşlardı, "oğlan doğarsa Efe, kız doğarsa Ece koyun" demiştim – Ece'nin çok eskilerde Ağabey anlamına geldiğini nereden bilsinler, şimdi Kraliçe anlamında kullanılıyor ve kızlara ad takılıyor... Yanlış hatırlamıyorsam, hani Menâkıpnamele Pir Sultan Abdal'ın kızkardeşine bir şiir söyletirler, 'Ecemi Sivas'ta astılar' diye... 76 Ağustos başlarında 'galiba biz

bu oyunu yitirdik' görüşüyle İstanbul'a döneceğim, Efretikon diye bir yere konukluğa gitmişiz İpek ve Âlî'lere, Ece'nin annesi Nefise ve babası Doğan Abaloğlu'yla, çocuğu benim kucağıma vererek birkaç fotoğraf çekmişti Doğan... Baktım bende fotoğraf yok, "Defterler" basılırken, "renkli olur mu" dedim, "olur" dediler...)

Şöyle (bence önemli ve derin) bir çelişki var, olduğu gibi yazacağım, doğallıkla kibarlık olsun diye oluyor olabilir de... Gençler biraz değişik bakıyorlar gibime geliyor benim şiirlerime; Aytaç ve Ahmet, Feza ve Fuat, Yeşim ve Ahmet... Hep olumlu şeyler söylüyorlar; Sezer Duru da benzer şeyler söylüyor; 61 doğumlu bir çocuk, Halil İbrahim adı, beni boyuna arıyor, burada bir okulda okuyor ve çalışıyor, yoksul 'ben sizi bulurum' diyor; bir yıl önce filan Eceabat'a gelmekleri bile kurmuş kafasında... Sana yeni tanıdığım başkalarından da söz açmayacağım... Çok sayıdaki yaşlılar ise (Rauf Mutluay, Asım Bezirci, Berke Vardar, Tahsin Yücel, Salâh Birselle... gibi) -aşağı yukarı- "Türkiye'de yazın'ın, şiirin düzeyi çok yüksektir; biz bu yüzden güçbeğeniriz, ortalamanın altına düşmüş olanların vay haline!" diyorlarmış. Halit Refiğ bu ay Erkekçe dergisinde Yorgun Savaşçı'nın sorunlarını, çekimlerini anlatırken 'idrak ortalaması' diyordu, benim dikkatimi çekmişti çok bu deyim. (Belki, 70 yılında bir konuşmada, Rauf için 'orta irfanlıdır' gibilerden) bir şey söyledim söylemiştim, bundan olabilir, bilmiyorum... Geçen gün Enis'e bir şey söyledimdi, insan toplumlarının yalın bir kuralı vardır, hiç değilse uykuya yatarken yastıkta "adamin dedikleri ya doğruysa" diye akla gelir; işte bu gelmiyor nedense, gelmelidir de! Gerçekten çok ufak bir araştırma bile, birçok şeyi gerçeği ortaya çıkarabilir. (Sana verdiğim karışıklıklarda da yazacağım ama burada yeri geldiği için yazmadan edemeyeceğim, tırnak içine aldıklarım Defterler'de yalnızca 'Tahmin edilemeyen insanın temel niteliğidir' Althusser'in bir büyük vargısıdır; kalanlar ise benimdir, düşünmeklerimin çirdekleri, şifreleri yani.)

Salâh Birselle, Rauf Mutluay'a, Berke Vardar'a, Tahsin Yücel'e, Asım Bezirci'ye... büyük çoğunluğa, sünnilere bozuk çalışıyorum ama hoşgör burada yazmadığım yazamayacağım kanıt-

larım olmasa böyle konuşmazdım; bildiklerim var vardır. Onların ortalamalarının, orta irfanlarının, idrak ortalamalarının bile bile ve domuzuna yanlışlıklarının altını çizmekle yetiniyorum; şimdilik. Ne gerekçe gösterirlerse gösterebilir yanlışlıklarını, illelliklerini örtmeyeceklerdir. Bu kadarı olmaz diyorum. Ben direniyorum, onlar direniyorlar. Bir garip olay olgu, vesselâm!

Bir de 'pişman olanlar var', bana yaklaşmayı denedikten sonra. Enis'le bu toplumun temel niteliğini bizim yakın çevremizdeki kişilerin oluşturduğunu konuşurken; Oruç Aruoba gelmişti geldi. Oruç bana "senin için bir yazı yazacağım" dedi, "Tahta Troya'nın Sahte Atı." "Sahte At kim?" dedim, "bu!" diye Enis'i gösterdi... Sonra, gece düşündüm, Oruç'u seviyorum, onu yitirmek istemem, yazı yazmamasını söyleyeceğim görünce; Enis gibi, Nedim gibi bin pişman olmasın diyorum; Ben yalnız başıma da yolumda giderim, gidiyorum.

Birlik'ten bana, gecikerek de olsa, 2.500 lira veriyorlar ayda. Üç-beş ay sonra bu da tavsar tavsıyacaktır diye düşündüm, önlem alıyorum aklımca. Ay sonunda, yerleşmek için güneye (Kaş'a, Fethiye'ye, Datça'ya gitmeleri düşünüyordum çocukla, hatta Sezer Duru'dan adlar almıştım, Çetin Ziyilan'dan da, Feza'dan da; Sezer "git ama oralara yerleşme" diyor, Çetin'in karısı Göksel'se "Datça" diyor...) Hiç değilse yakacak sorunu ortadan kalkar diye düşünüyorum. Ama Cuma akşamı Orhan Taylan'ın sergisinde Sedat Ergin'e rastladım, Okay Gönensin'le konuşmuş da, pasaportumun içinde kimliğim de vardı, pasaportum uzatılıp uzatılmayışı önemli değil, kimlik önemli dedim güneye gideceğim. Meğer içindeki kimlikle birlikte pasaport İstanbul'da Emniyet'te yitmiş, bulamıyorlarmış... Şimdi bu sorun çıktı işte, o kadar sorun içinde... Haydi...

... Her bir şey bir yana, mektubu bitirirken sana şunu yazacağım yazıyorum: Ben, düpedüz, bir yıldır, yoğun bir biçimde, acı çekiyorum, acı! İşte bunun anlaşılmasını, 'bilmiyordum'u kurnazca bir numara olarak görüyorum ben. Hatta iki-üç yıl da denebilir buna. Geçmişte çok büyük 'haltlar' işlendi, bugün ben bunu ve bunun türevlerini kendime yediremiyorum yediremeyeceğim de. Neyse.

Yazışmak üzre diyeyim. ‘Adam’ Yayınlarına tümüyle bağlanmayı ben de düşünüyorum. Kitaplar (kitapçıklar demek daha doğru) gerçekten de çok anlamıyla kötü basıldı; ‘Defterler’in ve ‘Zambaklı Padişah’ın birçok sayfalarının basılması unutulmuş ayrıca (sana biraz iyisini gönderdim, seçtim). Bir şey de diyemiyorsun.

Selamlar çok.

Bu mektubu 19 Ocak’ta postaya atıyorum.

“Zambaklı Padişah” için sorularını da aldım. Şimdi, ilkin, “Defterler” için sorduklarının 1. soru karşılığını gönderiyorum. Kalan 4 de, yarın postaya atarım.

21 Ocak 82, Ankara

Sevgili İlhan.

‘Defterler’ için sorduğun ilk soruya karşılığı göndermiştim. Bugün de ikinci sorunun karşılığını gönderiyorum. ‘Yarım Me-seller’le uğraştığımdan böyle parça-buçuk oluyor karşılıklarım. Artık aldırma diyeceğim. Kalan üç karşılığı da yarın filan gönderirim... Umarım meramımı meramlarımı biraz anlatabilmişimdir.

İyici, koyu, ağdalı bir yalnızlığın içinde yaşıyorsun; âdetâ bir karabasan gibi İlhan. Bulunduğun kentte seni arasa arasa iki-üç kişi arıyor. Yazıştığın kimseler de yine iki-üç kişidir, o kadar. Aksilik bu ya, sağlık durumların da bozulmuş... Yine de direniyorsun, konumunu kendine yediremiyorsun (yediremiyeceğim de! evet!) (‘direnmek’ sözcüğünü kullandım ama başka sözcük gelmediği içindir dilimin ucuna, ‘doğrusu’ bu ‘direnmek’ bile sayılmaz).

Beni arayanlardan biri olan, Özcan Yalım’la ilk konuşmayı yaptım (teyple), onun evine uğradıklarım da konuşmaları sürdüreceğiz. (Senin ona gönderdiğin resmi çerçeveletmiş; o soluk mor benim de ilgimi çekmişti.)

TDK’nın ödülleri katılamıyorum, çünkü kesinlikle insandan sayılamayacak, onursuz bir ‘yaratık’ [...] seçiciler kuruluunda. Aksilikler arka arkaya geliyor. Geçenlerde Sezer Duru da bana benzer bir şeyi söylemişti; ‘Sedat Simavi Ödülleri katılma, [...]’ler etkindir orada.’ [...]’yü, benim onu yazardan saymayışım bir yana, o ‘yaratık’tan ayrıca tiksiniyorum da... Ne yapacağımı ben de bilemiyorum.

Okay Gönensin kimlik kartımı göndermiş İstanbul’dan, güneye gidebilirim artık. Ama para sorununu da çözmem ge-

rek. (Mülkiyeliler Birliği'nden ayda 2.500 lira alıyorum, Ankara'da bulunduğum süre içinde. Benim herhangi bir yerde iş bulmam olanaksızmış ayrıca. Kaçankaçanalıklar gırla, görüyorum seziyorum... Acı çektiğim de çekmekte olduğum da görülüyor; rastladıklarım 'seni çok iyi gördüm' diyorlar – hem bu dış görünüş olarak doğru değildir, hem de durumlar bakımından; bu da benim canımı çok sıkıyor, çünkü Sezer Duru da, Özcan Yalım da tüm yazar arkadaşların benim gerçek durumumu bildiklerini söylediler! Peki bu çelişke bu derin çelişke nasıl olabiliyor İlhan? Sanıyorum benim aklıma gelmemiş bir başka şey de olabilir nedenleri; çok dikkatimi çektiği için adlarını yazıyorum Tevfik Çavdar da, Ergin Günçe de benden bucak bucak kaçıyorlar. Ben de ne yapıyorum biliyor musun İlhan, saptadığım bir olgu aşağı yukarı kesinleşince; o olguyu yaratanlara ([...]'in, [...]'ın, [...]'in, [...]'in, [...]'nün, [...]'ın nasıl onursuz olarak yaşayabildiklerini soruyorum; elimde yeni ve eski kesin kanıtlar var, öyle kalakalıyorlar. Sanıyorum ki bir ilkeliliğin, bir çirkinliğin paylaşılması daha kolay geliyor onlara... Galiba işin özü şu 'çıkar' sorunudur. Akıllarınca o yaratıklarla ilişkilerini iyi olarak sürdürecekler!

Bunlar bir yana, geçmiş de düşünüyorum zaman zaman, geçen mektubumda da yazdım sana; uzatmayayım...

Hoşça kal İlhan. Selamlar çok.

29 Ocak 82, Ankara.

Sevgili İlhan.

Önceki gün mektubunu aldım, 'Defterler' için yolladığım ilk karşılığımı almışsın. Sonra 2, 3, 4, 5'i yolladım; herhalde şimdi hepsi elindedir. Yayınlanmalarında bir sakınca yoktur. Ama bir dileğim olacaktır önemli; olduğu gibi. Sözelimi bir derginin tutumuna aykırı olabilir görüşlerim düşüncelerim, zülfiyâra da dokunmuş olabilirim sonra hagaragot konuştuğum için filan (bu sözcük hagaragort mudur? yazmış olduğum gibi midir? Biliyorsan bunu bana yazıver lütfen), ama doğrudur-yanlıştır diyerek karşılıklarımın budanmasını istemiyorum. Dergi yöneticilerinin, tutum bir yana, ayrıca ne dümenler çevirdiklerini bilirsin sen de. (1980 yazında Büyükkada'ya gelip Doğan Kemancı benimle bir konuşma yapmıştı; konuşmayı Doğan Kemancı 'Sanat Olayı' dergisine vermişti, derginin o zamanki adı Sanat Dergisi'ydi, yayınlatamamış, Ülkü Tamer istememiş, sonra bu konuşmayı Doğan Kemancı Aydınlık gazetesinde yayınlamıştı; bu toplum bir 'insan toplumu değildir' düşüncemin ilk sergilenmesi orada olmuştu. Benim bildiğim yalnızca Oruç Aruoba'nın dikkatini çekmiş, konuşmayı kesip Enis Batur'a da vermiş... Bunu bana kendi söylemişti 80 Kasım'ında...)

Bu mektubumla birlikte, 'Zambaklı Padişah' için sorduğum ilk sorunun karşılığını da gönderiyorum... Ve bir ara veriyorum ister istemez; önceki gün bana Sezer Duru ile Sedat Ergin uğradı, Cumhuriyet gazetesi için sorulara Cumartesi'ye, yarına dek karşılıklar vereceğim, yani zaman açısından biraz dardayım anlayacağın. Senin sorularına öylesine dikkatli (ve bence,

nezih) karşılıklar verdim verebildim; Sedat Ergin'in sorularını da öyle karşıladım karşılıyorum. Kimsenin zor durumda kalmasını istemem doğallıkla; zııırlık, ilginç gözükmeye numaralarının hiç biri yok bende, her şey söylenebilir ama hepsi de enine boyuna düşünölüp taşınarak yazılmış düşüncelerimdir görüşlerimdir sonunda. Elimde kesin ve yadsınamaz kanıtlar olmasa böylesine rahat konuşamam yazamam yazamazdım.

Uğur'dan da, Bodrum'dan, mektup aldım. Güzel bir rastlantı, ben de oğlum Ege ile 9 ya da 10 Şubat'ta Bodrum'a geliyorum. Yerleşecek bir yer arıyordum bir zamandır; adlar ve adresler almıştım Kaş'da (Sezer Duru'dan), Datça'da (Göksel Zıylan'dan); ama Feza ile Fuat Oburoğlu'lar Bodrum'un köyleri için düşün dediler, geçen yazı Gümüşlük'te geçirmişlerdi, Feza bana ayrıca Feryal ve Ünsal Oskay'ın Kadıkale'deki evlerinden sözetti, ben Ünsal'ı 60'dan bu yana görmüyordum, sonra Ünsal'lar Feza'lara geldiler; dün akşam da biz Ünsal'lardaydık, yine konuştuk... Ünsal Kadıkale'de ya da Gümüşlük'te kesinlikle kiralık bir ev bulabileceğini söylüyor bana, yaza dek benim evde de kalabilirsin diyor, ama ben iyi-kötü bir kiralık ev istiyorum... Uzatmayayım, Ege sınavlarından iyi notlar aldığı için İstanbul'a gitti, 7 Şubat'ta Ankara'ya dönecek ve 9 ya da 10 Şubat'ta buradan Bodrum'a geçeceğiz, Ünsal olabilirse bizimle gelecek, olmazsa Bodrum'a Kadıkale'ye 14 Şubat'ta bir başına gelecek (sınavları var çünkü)... Neyse, Ünsal'la daha iki-üç kez buluşacağız. (Ünsal Oskay'ın Baudelaire üzerine güzel bir çalışması var, daha doğrusu tam adı şu 'Walter Benjamin'in Baudelaire Üzerine Çalışmaları', risaleyi bana verdi, bu Pazar okumaya başlayacağım.)

Ülkü ve Özcan Yalım'lara gittiğimde, ortaya bir teyp koyuyor Özcan, bana sorular soruyor, ben de aklımlın erdiğince karşılıklar veriyorum...

Bir şeyin hoşuma gitmediğini sana da yazacağım. İstanbul'da, [...] ile [...] kurnazlıkla (ve de [...] ile [...] yaratıkları) bir söylenti çıkarmışlar; ortam da uygun ya, ben de geçmişte beyin ameliyatları geçirmiştim ya, üstelik [...] ile [...]’ın ölüsoygunculuklarını yeri gelince söylüyorum ya... “Ece kafaca biraz üşüt-müştür üşüttü!” Böyle bir kuyruklu yalana düpedüz aptallığı

yüzünden kanan [...] diyedir bir adam, İstanbul'dan Ankara'ya gelmiş (sen hatırlarsın, 80 yılında avukat Remzi İnanç'ın Cermal Süreya'ya vermiş olduğu odada Papirüs için seninle bir konuşma yapılıyor, sana [...] adlı bir adam gerçekten aptal aptal bir bölüm sorular sormuştu) Mehmet Taner'le konuşmuş... ve "Konur Ertop, Ece'ye sorular sormak istiyor Varlık dergisi için, acaba Ece 'disiplinli' karşılıklar verir mi?" demiş, bizim Mehmet de aklına bir şey gelmemiş ama biraz bozulmuş ve "Konur 'disiplinli' sorular sorarsa karşılık verir" demiş. Adamın zokayı yutmuş olması bir yana, ayrıca, hangi açıdan bakılırsa bakılırsın bir saygısızlık da var. Hoşuma hiç gitmeyen şey işte budur. Herhangi bir yanlışlık yapmayayım diyedir, Mehmet'e o olayı birkaç kez anlattırdım. (Herkesin ağzını büzemeyiz ama ilerdeki çocukları da düşünüyorum ben, düşünmeliyizdir; bıkmadan uyaracaksın uyarmalıyız... Okusunlar okumasınlar, senin şu 'Defterler' için sorduklarına verdiğim karşılıkların bu sıırıslıklam aptalların hiç bir konu üzerinde düşünmediklerini sergilemek açısından da yayınlanması bence yerinde olur. Bilemeyiz, sözgeliimi başka bir Oruç Aruoba da çıkabilir Samsun'da, Antalya'da, Van'da...)

Benim de aklım şu Kadıkale'de ya da Gümüşlük'te yerleşmeye yatıyor. Ege de öyle düşünüyor, yeni tanıdığım bir karıkoca (Aytaç ile Ahmet) de öyle düşünüyorlar... Bakalım, encam ne gösterecek?

Pazar günü Ünsal'ın risalesini okurken, 'Yarım Meseller'e de çalışırım diyorum. Sana yazmıştım, ben de 'Adam' yayınlarına bütün bütüne bağlanmayı istiyorum.

Bodrum'da, (doğallıkla) o günlerde oradaysan, konuşmak üzere şimdilik hoşça kal İlhan. Selamlar çok.

5 Şubat 82, Ankara

Sevgili İlhan.

Cumartesi... Mektubunu almıştım iki gün önce. 'Defterler' için konuşmayı Yazko Edebiyat'a göndermişsin, Memet Fuat'a. Geçen gün gününbirlik Ankara'ya gelen Mustafa Kemal'le konuşmuştuk, şundan bundan. Konuşmayı Yazko Edebiyat'a göndermen bence iyi olmuştur; orada gerçekten orta irfanlı Asım Bezirci ve işgilli Adnan Özyalçiner gibi sıradan adamlar var ama, sapına dek 'doğru' Memet Fuat, Mustafa Kemal de var. (Adnan bilinen nedenlerden, Asım aptallığından dümenler çevirerek karşı çıkabilirler ama Memet Fuat'ı aşabileceklerini sanmıyorum. Bakalım, sonucu beklemeye değer) Sedat Ergin'e de Cumhuriyet için konuşmayı verdim; bir de 'Yarım Meseller'den bir şey istedi, onu da verdim; bir haftaya dek çıkacağını söyledi Sedat, Okay Gönensin istemiş (Okay, Berlin'deki Arif Çağlar'ın Moda'dan arkadaşıdır; zaman zaman çevirileri de dergilerde çıkıyor; bir Siyasallı, Sedat da bir Siyasallıdır (bir rastlantı, o da benim gibi Hırkaîşerif İlkokulu'nu bitirmiş İstanbul'da Atikalı'deki; benim zamanımda 'numara'sı vardı şimdi 'adı' varmış. Aklıma geldiği için yazmadan edemeyeceğim; çok eski geçmişte Ahmet Rasim'in 'Fuhşu Atik' kitabını almışım kitapçıdan bir, biliyorsun 'Hamamcı Ülfet' de oradadır ek-de, sonda... Ayağına tez, atik fuhuş ne anlama geliyor diyesdir düşünmüştüm, sonra 'atik'in 'eski' anlamına geldiğini anlayınca... Atikali de öyleydi benim çocuk gözümde, ilkokulda.) Siyasallılar gazeteci olmayı seçiyor artık...

Bu mektupla birlikte. 'Zambaklı Padişah' sorularının ikincisine karşılığımı gönderiyorum. (Herhalde birinci'yi almışsın-

dır.) Üçüncü de hazır ama önce birinden Yunus Emre divanını bulup bir şiire bakmalıyım diyorum. Hacı Bayram Veli leğende kendi çamaşırlarını yıkarken şaftlar söyler, Yunus Emre'nin de bu ilâhisini söyler; Şeyhî (ya da Şehrî) de bunu ölüm yatağında mırıldanır; Şeyh Bedrettin de bu şiiri çok severmiş; değişik zamanlarda, değişik konumlarda, değişik yerlerde üç şairin bir aynı şiiri sevmeleri benim ilgimi çekmişti çok, hani 'ol dürr-i yetimem...' diyedir başlayan... (çıplak anlamı tek inci, yetim inci, tek inci - Muhammet'in sıfatlarından biridir de) 'görmedi beni umman'!

Çarşamba günü, Metin Altıok ile karısı Nebahat, Birlik'de odamda beni buldular. Bitlis'den gelmişler. Tatil. Şiirden konuşuldu daha çok. (Biraz da şaşırdım doğrusu, beni Birlik'ten arayan yalnızca Ülkü ve Özcan Yalım oluyordu, zaman zaman da Mehmet Taner, Muzaffer Erdost , Sedat Ergin, Halil İbrahim adlı bir çocuk; pek başka da olmuyor yok.)

İlhan; Datça'da ya da Bodrum'un Kadıkale'sinde ya da Gümüşlük'te güneyde (ısınma gideri azalıyor bir kez) benim kiralık bir ev bulmam zorunlu duruma geldi gelmiştir artık. Bir gelişmeler olduğunu seziyorum; Birlik'in Başkanı Güngör Aydın birdenbire emekliye ayrıldı askerlerce, merkez valisiydi; bana Birlik'ten ayda 2.500 lira veriyorlardı, sanırım bu da kalktı... Yâni kısacası güç bir durum... İş bulmak ise olanaksız; üç yıla yakın bir zaman İstanbul'da ve Ankara'da (hele annem ölmeden önceki günlerde) tam anlamıyla çırpındım çırpınmışım. Evet, çok şey onlara bağlı olmayabilir ama anladığım kadarıyla 'onursuz yaratıklar' olan [...]dan, [...]den, [...]den, [...]den, [...]den çekiniyorlar sanıyorum (bir 'kötülük dayanışması'nın nerelere vardırılabileceğini sen düşünemezsin; ayrıca bu onursuz yaratıklar da benim kendileri üzerine ne düşündüğümü de biliyorlar. Son, Mustafa Kemal'e ve Metin Altıok'a da söyledim, 'onursuz nasıl yapabiliyorlar?' diye.) Sonra yaşlı bir görünüşüm var, İstanbul'da bu yaratıkların (kesinlikle doğru değildir ama) çıkardıkları yaydıkları söylentiler var 'hafifçe üşütmüş' diye. Biliyorsun ben ne derlerse desinler nasıl yorumlarırsa yorumlasınlar şiirlerimde bildiğim yolda gideceğim. Yaşamımda da bu onursuz yaratıkları ne söylentiler çıkarırlarsa çıkarsınlar

‘şıtıkları yere dek’ kovalayacağım. Böyle insanlık dışı bir derin kurnazlığın sürdürülmesi hangi açıdan bakarsan bak kötü bir şeydir çok. Sonuna dek direneceğim. Sağlığım iyi değil, kimse beni aramıyor, kaçan kaçanalıklar, panik sürüyor ama ben çok sağlam bir yerde bulunuyorum oturuyorum. Bildiğim, öğrenmiş olduğum yeni şeyler de var, neler neler dönmüş geçmişte... Bu heriflerin içyüzlerini sergilemekte yarar vardır. Kimse beni susturamaz!... Yani iş tutma konusu olanaksız gözüküyor. Sezer Duru da iş bulamayacağım kanısında, Yeşim de, Feza da... Bu yüzden bugünlerde bir şeyler yapmak zorundayım. Kiralık miralık çatısı akmayan bir evim olsun da, merak etme yalnızlıktan delirmem ben, canım sıkılabilir o kadar.

Her şey üç-dört gün içinde belli olacak, bir karar vermeyi artık uzatmayayım diyorum. Önce Datça, sonra Bodrum, Kadıkale! Bodrum’a en geç 12 ya da bilemedin 13 Şubat’ta varırız. Zaten Ünsal da 15 Şubat’ta filan gelebiliyor. Evin anahtarını şimdiden verdi bana. Yarın ayrıca, Feza’larda buluşacağız, Ünsal’la, Feryal’le, konuşuruz. (Evet, İlhan, bugün 5 Şubat 82, Cuma; herhangi bir değişiklik yok olmuyor durumumda; bak sanki bir şeymiş gibi Özdemir İnce de benden bucak bucak kaçıyor şimdi; Tevfik Çavdar’dan, Ergin Günçe’den sonra... Bütün bunların bir anlamı var bence; kime hiç bir şeyim olmadığını söylersem böyle oluyor... Uzatmayayım. Biraz da bu biçim ilkeliklerden uzaklaşmak istiyorum İlhan. Zaten çok az insan görüyorum burada Ankara’da ve çok az insan arıyor beni. (Ne yapalım zokayı, kurnazlığı yutanlar oluyorsa Tuncer Uçarol gibi). Hiç değilse orada köyde ‘Yarım Meseller’i sürdürürüm sürdürebilirim diyorum.

Ben de senin gibi bir defter alarak günce, günlük tutacağım artık. Ne zamandır düşünüyordum bunu.

‘Zambaklı Padişah’ ile ‘Defterler’in de ilgiyi çekmediği anlaşılıyor. ‘Yort Savul’ da, ‘Devlet ve Tabiat’ da böyle ilginç sessizlikle karşılanmıştı sanıyorum ki bu iş öyle ‘içtihat’ konusu filan değil. Çok eski günlere gidiyorum, ilk kitap ‘Kınar Hanımın Denizleri’ de, ikinci kitap ‘Bakışsız Bir Kedi Kara’ da böyle olmuştu...

Hoşça kal İlhan.

6 Şubat 82, Ankara

Sevgili İlhan.

Bugün de, 'Z. P.' için üçüncü karşılığımı yolluyorum sana. Yazarken Ege geldi İstanbul'dan; bilet aldık Muğla'ya 8 Şubat Pazartesi akşamı için; Muğla'dan Datça'ya geçeceğiz (bana Göksel Ziylen orada kimi adlar verdi); 12 Şubat Cuma da Bodrum'a geliriz... Ben de böyle yapmamın, oralarda bir yerlere yerleşmemin biraz serüven olduğunu biliyorum ama benim aklım gözümde, Datça'yı da, Kadıkale'yi de bir göreyim diyorum...

Geçen gün konuştuğum, 21 yaşındaki bir çocuk bile benim ne durumda olduğumu biliyormuş. Geçen yıl Doğan Kemancı da İstanbul'da dergi dergi yazar yazar dolaşmıştı. Benim kendisini tanımadığım oyun yazarı Ferhan Şensoy ve Ortaoyuncular da biliyorlarmış. Sonra ben geçen yıl harıl harıl iş ararken İstanbul'daki eski arkadaşlara da yazmıştım ve hiçbirinden karşılık almamıştım. Şimdi sana burada yazamayacağım başka başka olgular da var. Ben aptal değilim, sorunları öyle sanmıyorum, alıngan da değilim; kaçan kaçanalıklar, panikler, vs. önemli ipuçlarıdır (ne hikmetse sıradan adamlar hep bunlar, çok anlamıyla İlhan)... Yâni, kısacası, 'bilmiyorduk bilmiyordum efendim' çok kurnazca bir numara... Bu yüzden, bu yüzlerden benim bir şey yapmam gerekiyor hemen ve bir acele. Ben güneye filan iniyorum ama Birlik'teki bu odamı bırakmıyorum bırakmayacağım. Bu sırlıslık aptallıklardan bir ölçüde de olsa uzak kalmak istiyorum açıkçası.

Geçmiş düşündüm, benim derdim para falan değildir, bir allahın kulu çıkıp da Rauf Mutluay'a, Asım Bezirci'ye, Mehmet

Salihoğlu'na, Ahmet Kabaklı'ya, Halim Yağcıoğlu'na, Bedrettin Cömert'e, Suut Kemal Yetkin'e, Attila İlhan'a, Ülkü Tamer'e, Adnan Özyalçiner'e... Bu büyük çoğunluğa 'bir aptallığı, bu onursuzluğu ne adına yapıyorsunuz yaptınız?' demedi dememiştir çeyrek yüzyıl boyunca! Çüş!lükte, çüş!lüklerde biraz fazla ileri gitmişler gitmişlerdir gibi geliyor bana. Bugünlerde düşüncelerimi düşündüklerimi olur olmaz şeyleri de fırsat bilerek sergileyişim işte bu nedendendir. Özel ve genel yanlışlıklarda bu ilkel ve çirkin kişilerin çok büyük payları var. Konu yalnızca benim kişisel sorunum, bir insana derin bir haksızlık işlenmesi filân değildir İlhan. Gerçekten büyük numara çeviriyorlar akıllarınca. Niteliği belli bir toplumda bile ben bu işlenenleri doğal karşılamıyorum, doğal da karşılamayacağım. Ölünceye dek ben bu eleştirmen görünüşlü büyük çoğunluğa, 'hoşgörü dolabı'na direneceğim! Aptalların aptallıklarını yüzlerine vurmak gerekir, zorunlu. Sana yazmıştım bu kesinlikle bir içtihat ayrımı, görüş başkalığı filân değil İlhan. Bu sonuçta bir iş var? Daha düşünmem gerekiyor konu üzerinde, doğallıkla. Düşüneceğim. Benim bildiğimce bir topluluk bu kadar kim kime dum duma olamaz.

Ben Bodrum'a geldiğimde, sen oradaysan, konuşuruz.

Bu akşam Feza'larda Ünsal'larla buluşacağız. Ünsal bana evinin anahtarını (Kadıkale'deki) verdi ama ayrıntıları da öğrenmem yerinde olur olacak...

Sedat Ergin'in bana söylediğine göre, konuşma bu önümüzdeki hafta Cumhuriyet gazetesinde yayınlanacakmış. Dilimin döndüğünce bir şeyler söylemeye çalıştım işte. Yazık ki elimde hiç sözlük, kitap yoktu; her bir şeyi belleğimden çıkarmıştım çıkardım. Sana yazdıklarım da böyle bir ortamdaydım ortamdayım, artık kusura bakmazsın. Ne yapayım?

(Salâh Birsell denilen adamla yazışıyorsan ona şunu yazıver, Fanon 'her sinema seyircisi haindir!' dememiştir, diyecek kadar da Salâh gibi aptal bir adam değildir o anladığımca.)

Hoşça kal İlhan. Çok selamlar sana.

23 Şubat 82, Ankara.

Merhaba İlhan!

Salı; yazıyorum sana. Geçen Cuma, telefonla konuştuktan sonra, senin eve geldim, kapı kilitliydi uğraştım açamadım, zili çaldım, seslendim... olmadı; biraz canım sıkıldı doğrusu, ve geldiğim yoldan döndüm. (Önce bir bahçeye inmiştim, fotoğraflarından Cevdet Kudret olduğunu sandığım biri senin evinin yandaki olduğunu söylemişti bana.) Kente bir kahveye varınca aklıma geldi, belki de evin denize kıyıya açılan bir başka kapısı da vardır. Ama telefonda bunu söylememiştin. Sonra Cevdet Kudret'in sokağa açılan kapısı açıldı filân... Otobüsün kalkacağı 6'ya kadar o kahvede oyalandım işte. Çocuk Kadıkale'de iki gün kalıp Ankara'ya dönmüştü, okulları açılıyor açıldı. Cumartesi sabahı ise ben Ankara'daydım, Birlik'te senin ve Olcay'ın mektuplarını buldum ve Sümer Türker (onu 76'dan bu yana görmüyorum, 9 Mayıs'dı) beni aramış.

Söyle oldu. Ben Kadıkale'de evde yalnızdım geçen salı, baktım Ünsal ile Mehmet Selik geliyorlar. Ertesi; Gümüşlük iskelesine gittik birlikte. Kıyıda 4.500 aylık kiralı bir ev bulduk; balkonlu, buzdolaplı, mutfaklı, alt kattaki ev sahibinin telefonu da var. Orada da Ünsal'ı iyi tanıyorlar ve seviyorlar... Kısacası Ünsal'ın hatırı için oldu bu iş, olmuştur anladığımca. Ünsal senin düşündüklerinden de sözetti. Buraya gelince Özcan da sözetti (yarın akşam Özcan'la yine konuşacağız).

Mehmet Taner, yayıncı olarak kendilerinde 'Zambaklı Pağışah' ile 'Defterler'in bitmiş olduğunu söyledi bana. Bence iyi-kötü bir gelişmedir bu. (Dün bana uğradığında oğlum da ODTÜ'ndeki meraklı öğrencilerin 'küçük-müçük ama iki ki-

tabın da ilgi çekmiş olduğunu' söylemişti, onların galiba başka bir iletişim biçimleri var, gençlerin. Doğru olabilir diyorum) İnan ki sorunlara sorunlarıma kendimi aldatmadan yaklaşmaya çalışıyorum çalışacağım da.

Sözgelimi, bugün oturdum yazmaya, 13 Şubat'ta Cumhuriyet'te çıkan konuşmayı açıyorum. 3 formalık bir kitap olur olacak herhalde. Elde şu 'Yarım Meseller' de var (Cumhuriyet'teki mesel bir dolu yanlışlıklarla çıkmış; paragraflar birleşmiş, bir dize düşmüş, iki sözcük acıp olmuş, 'arslan' ne hikmetse 'aslan' olmuş filan, vs...) bu çıkacak iki kitap Gümüşlük İskelesi'ndeki evin bir yıllık kirasını karşılar diyorum. Evet, Adam yayınlarına bütün bütüne ben de bağlanacağım, Yort Savul'u da basarlarsa iyice rahatlarım. 'Defterler'in ikincisini ise ancak sonbaharda düzenleyebilirim düzenleyeceğim. Tüm iş bu bir yılı geçirebilmektedir. 7 Mart'ta Gümüşlük İskelesi'ne gidiyorum buradan. Aksak-ağır filan çalışacağım işte. Feza ile Fuat Oburoğlu'ların bir arabaları var, onlar ufak tefek eşyalarımı Gümüşlük'e getirecekler arkadan (zaten çok bir şey yok). Ege'nin, Sezer Duru'nun, Göksel'in, Yeşim'in... Bu işi istemeleri bir yana; ben gerçekten ve gerçekten Gümüşlük İskelesi'ne temelli yerleşmek istiyorum, bu yaşa gelmiş bir adamın böylece artık 'toparlanmak' isteyişinin nedenlerini bir düşün diyeceğim. (Burada Birlik'deki odamı kapatmayacağım. 28 Şubat'ta Mülkiyeliler Birliği'nin Genel Kurulu var, herhalde yine Güngör Aydın Başkan seçilecektir. Zaman zaman Ankara'ya da gelebilirim, ama uzun aralarla düşünüyorum bunu, ruhsal durumum eskiden bu yana iyidir. (Sonra işin senin bilmediğin bir başka boyutu da var. Meral Horne görmüş bunu, (Bodrum'daki) çocuğu 15 Şubat'ta yolcu ederken Meral'e uğramıştık, bana 'sen, geçmişteki o işten yaralanmışsın' demişti. Evet, İlhan ben gerçekten de yaralıyım geçmişten, benim isteğimin dışında da olsa, bu 'olgu'yu bir türlü kendime yediremiyorum. Ben de biliyorum sana mektup yazarken kimi kişileri suçlarken onların doğrudan doğruya, birinci elden bu işle ilişkileri olmadığını; ancak bir büyük yanlışlığın olsa olsa uzak türevleri isteyerek büyültüyorum; yalnızca işin çekirdeğinde haklıyım o kadar. Sonra sana bir mektubumda 'bir allahın kulu çıkıp da...' diye-

dir yazmıştım; oysa o allahın kulları vardır (gerçekten aptal ve (İngilizcesini yazıyorum, Türkçesini şimdi çıkaramayacağım) ‘filisten’ [...]’ı 1973 Nisan’ında ya da Mayıs’ında senin uyarmak için diller döktüğünü biliyorum.) Bende çıfıt çarşısı gibi bellek var, her bir şeyi değilse bile çok şeyi ayrıntısıyla hatırlarım... Yâni şu on gün içindeki gelişmeler böyle olumlu giderse 7 Mart’ta Ankara’dan iki ufak valizle Bodrum’a oradan da Gümüşlük İskelesi’ne geçiyorum geçeceğim.

Mektupları yitirmen hoş bir şey olmamış. Neyse. (Acaba ya da inşallah onların içinde Zambaklı Padişah için karşılıklarım var mı? Yoktur.) (Bakalım ‘Defterler’ için yaptığımız konuşma Yazko Edebiyat’ın bu Mart sayısında yayınlanacak mı? Memet Fuat da, Mustafa Kemal Ağaoğlu da, Öner Cıravoğlu da benim sorunlara büyülteçle bakmadığımı bilirler, gerçekten düz-iyi arkadaşlarımdır onlar.)

Türk Dili’ndeki güncelerinin parasının sana gönderilmesi yerinde olmuş. Doğrusu biraz bozulmuştum senin güncelerinde insandan saymadığım (sanatçı da kesinlikle değildir) [...]’nın adını görünce. (Ben de bilirim, sözgelimi bir üçkağıtçı bir bankanın veznesine üçkağıtçılıktan elde ettiği parayı yatırır; sonra Rilke gelir kendi hesabından para çekmek için, vezneci ona az önce yatırılmış parayı verebilir... Bunda bir şey yoktur ki, ama nedense insan biraz buruklaşır buruklaşabilir.)

Selâmlar çok. Yine yazarım.

Z. P. için, sanırım 3. karşılıkta (“Devlet” anlamında “devlet”) demiştim, sonra düşündüm, ilk “Devlet” sözcüğü “sağlık” olması gerekir. Eğer yitmeyen şeyler arasındaysa bu, düzeltiver; yâni “devlet”i “sağlık” yapıver lütfen.

5 Mart 82, Ankara.

Sevgili İlhan.

3 Mart tarihli mektubunu aldım. Senin 'Deniz Eskisi' kitabını Ünsal'dan aldım, okudum, bu akşam ya da yarın akşam kendisine geri vereceğim. Gönderdiğin 'Deniz Eskisi' daha bana gelmedi ama yarın ya da Pazartesi elime ulaşır. Kitap şiirler gerçekten güzel; bana çok dokunan yerleri de oldu (içimde bir çınlama tınnn!), kimi kipler ayrıca beni düşündürttü, soracağım şeyler de var ayrıca (bence önemli). (Keşke diyorum Sedat'la konuşmadan önce senin bu kitabını görseydim, kabahat bende biraz, kitaptaki şiirleri dergilerde görmüştüm okumuştum önceden – ama hep dergileri bir-iki ay sonra parça-buçuk alıyordum Özcan Yalım'dan, Feza Oburoğlu'ndan, Yeşim'den, arkadaşlardan...)

Bir şeyden haberim yoktu; Özcan bana "Adam Yayıncılık'a bağlandıktan sonra Gümüşlük'e git" dedi, ben de İstanbul'a Memet Fuat'a ve Nazar Büyüm'e 'Yarım Meseller'i Nisan'da Gümüşlük'ten gönderebileceğimi ve bundan böyle Adam'a tümüyle bağlanmak istediğimi yazmış ve karşılık bekliyordum. Mehmet Taner'e bu olguları söyleyince, kerata, ne hikmetse, birdenbire değişti ve 3.000 bastığı iki kitaptan Zambaklı Padişah'ın yayınevinde 1.000 kalmış olduğunu (1.000 Mülkiyeliler Birliği aldı, 30-40 tane de ben aldım), 'Defterler'in ise 1.500 kaldığını söyledi (Yâni her iki kitaptan da kitapçılara ancak 800 - 900 tane gönderilmiş) (Mülkiyeliler Birliği 'Defterler'den de 500 tane almıştı). Gerçekten 3.000 basılmış kitaptan kitapçıların böyle 800-900 kadar almaları ilginç, ya diyorum Mülkiyeliler D.'den 500, Z. P.'dan 1.000 tane almasıydı... Bir şey dikkatimi çe-

kiyor çekti; yeni tanıdığım gençler de, insanlar da her iki kitabımı aldıklarını söylüyorlar bana, Mülkiyeliler'e imzalamama getirenler kitapları kitapçılardan aldıklarını söylüyorlar. (Dün akşam Güngör Aydın'larla Özcan Yalım'lardaydık; Güngör tüm Z. P.'ları taşra örgütüne göndermiş yöneticilerin.) Kısacası, anlayamadığım, bir yere oturtamadığım şeyler oluyor, çok kimse de 13 Şubat'ta Cumhuriyet gazetesinde çıkan konuşmamı çok sevdiklerini söylüyorlar. İki günden bu yana da Ankara'daki Edebiyat Dergisi bana tüm kitaplarını, Edebiyat Dergisi'ni yoluyor ne hikmetse... İlgi yaygın ama kitaplarım satılmıyor açıkçası. Yıllıklarda dergilerde de hiç kitaplarımın adı geçmiyor. Bir Doğan Hızlan yazmış Cumhuriyet'te, Ankara'ya dönünce Özcan bana okumam için yazıyı verdi. Geçen gün bana Akif Kurtuluş ile Ahmet Erhan uğradı Mülkiyeliler'e, onlarsa kitaplarımın sattığını söylediler. Herhalde 'moral vermek' için olmuş olabilir dedikleri, sayılar ise başka bir şeyi gösteriyor. Yakınmam filân söz konusu değildir ama herhalde 3-5 ay içinde bir kitaptan tüm taşraya, İstanbul'a, İzmir'e, Ankara'ya kitapçılara 800-900 tane verilebilmiş olması sonucu benim adıma pek hoş bir şey değildir. Satılıp satılmadıkları sormadım ama Bilgi ile Toplum kitapevlerinde iki kitabımı da gördüm. Demek Okay Gönensin'in Cumhuriyet gazetesinde koymuş olduğu ilânlar da etkimemiş anlaşılıyor. Neyse.

Senin gibi, Özcan da bana yazdığım gibi "Adam Yayıncılık'la anlaştıktan sonra Gümüşlük'e git" dedi "serüvenlere girecek yaşta değiliz." Ben de hem Memet Fuat'a, hem Nazar Büyüm'e İstanbul'a iki mektup yazdım, 'Yarım Meseller'i Gümüşlük'ten kendilerine göndereceğimi, ayrıca Adam'a tümüyle bağlanmak istediğimi, buna ne diyeceklerini sordum. Evet, birşeyden haberim yoktur. Geçen Pazartesi günü ise Enis Batur bana Memet Fuat'ın Ankara'da filanca yerde olduğunu söyledi, ben de Memet'le buluştum, konuştum, Ankara'da olduğu için benim mektubumu almamış, Nazar da Bodrum'daymış, Memet bana olur dedi ilke olarak, Nazar'ın 'Defterler'i Tan'a vermiş oluşuma kırıldığını söyledi, anlattım kendisine durumu, Memet Taner'e çok borcum olduğu için 'Defterler'i verdiğimi, 'Yarım Meseller'i ise Adam'a düşündüğümü, bunu Nazar'a da

yazayım mı dedim, iyi olur dedi, ben de Nazar'a yazdım. Memet bana İstanbul'a varınca bir haftaya değin sonucu bildirecek Gümüşlük'e... Memet bana 'Adam Yayıncılık'ın kesinlikle kazık filan atmayacağını, o işin çok düzenli ve iyi yürüdüğünü de söyledi...

Seni ve Özcan Yalım'ı dinlememek diyedir bir şey söz konusu değil, yanılıyorsun. İnsanın, bir insanın evsiz-barksız oluşunun korkunçluğunu sözcüklerle sana anlatamam. Ben sürekli zeytin ekmek de yesem Gümüşlük'de benim bir odam olacaktır. Memet Fuat'a da söyledim şunu; ben kesinlikle bir bölüm onursuz yaratıkların ([...]'in, [...]'nün, soyguncu [...]'ın, soyguncu [...]'in, [...]'in... bilerek bilmeyerek örgütleri) çemberinden yıldığım filan için değildir kentlerden uzaklaşmam. Oda'nın balkonunda oturup yazmak istiyorum olabildiğince (önce 'Yarım Meseller'i, sonra 'Kardeşçe Fuhuş'u) toparlanırken. Gümüşlük'ü temelli yerleşmek için de düşünüyorum ayrıca. Ev sahibi Ali Akar'la (lâkabı İnce Ali, ya da Dalgıç Ali) bir yıllığına konuştuk, mutfakta bir buzdolabı da var, altta Ali Akar'ın evinde telefon da var, 11 numarası... Sezer Duru ve Muzaffer Erdost'la da konuştum burada Ankara'da, Güngör Aydın'la da; şu 'Adam' öyküsü olmazsa bile bir yıl orada yaşayabilirim diyorum kör total... 11 Mart Perşembe akşamı yola çıkıyorum, Cuma ordayım sabah, yanımda bavullar olduğu için doğru oradan Gümüşlük'e geçeceğim geçmek zorundayım. Kimseyi zor durumda bırakmak istemiyorum. Başka başka verilerle de biliyorum ki kesinlikle [...] namussuzluğu anlaşılmasın diyedir alttan alta bir şeyler çeviriyormuş, seni zor durumda bırakmak istemiyorum. Sen kimi şeyleri bilmiyorsun İlhan. [...] de, [...] de, [...] da, [...] de, [...] de... benim kendilerinin üzerine ne düşündüklerimi biliyorlar çünkü. Hiç merak etme en ufak bir kafaca üşütmüşlük filân diyedir bir şey yok bende. Onları yavaş yavaş da olsa sıtıktıkları yere dek kovalamakta ben kararlıyım. Elimde tartışılmaz yeni kanıtlar da var.

Senin sandığın gibi işin içinde düşmanlık müşmanlık yok kesinlikle, yalnızca 'çekiniyorlar' o kadar. 'Çekinmiş' olmaları da doğal çünkü gerçekten de adlarını saydığım bu onursuz yaratıkların belirli çevrelerde çok nüfuzları var, Memet Fuat'la

pazartesi akşamı konuştuğumuzda, 'Adam' işini bitirince sordum, Memet seninle yaptığım konuşmayı basılmak üzere Yazko Edebiyat'a vermiş çıksın diyedir ([...] ve [...]), adım gibi biliyorum ki, akıllarınca sağı solu yokladıktan sonra, hani işgilli büyük dingilder ya öyle, bir karara varacaklarmış, o ikisinin de namussuzlukları 'çekingenliğin' de ötesindedir, bence. Ben sana yazdığım düşüncelerimi, belirli bir yaygınlık kazansın diyedir, Olcay Aniker'e, Ataol Behramoğlu'na, Günsel Koptagel'e, Öner Ciravoğlu'na, Mustafa Kemal Ağaoğlu'na, İzzet Yasar'a... da yazmıştım. Ankara'da birçok kimseye de, adlarını ve olayları vererek, bunları söylüyorum. Konuşmaktan ve yazmaktan başka bir yaptırımım yok biliyorsun. Çıkan söylentilere ise hiç kulak asmiyorum asmayacağım. Yalnızca canım sıkıldığı oluyor o kadar. Bu hırçınlık da değildir İlhan, bende öyle bir huy yok... Gerçeği söylemenin adı ne zaman hırçınlık olmuştur ki, olamaz. Sorunları, şiirdeki tarihteki günümüzdeki sorunları biraz sert anlatımlarla ortaya koymuş olabilirim bak. Önceki gece Feza'larda epey genç insan tanıdım (ne hikmetse onlar da son iki kitabımı almışlar kitapçılardan) (ama şu 800 - 900 kişiyi aşamıyoruz! kitapçılara dağıtılan tüm kitapların satıldığını düşünürsek). Geçen gün Enis Batur söyledi, Ertuğrul Özkök benim son iki kitabın Eskişehir'de İTİA'nda da satıldığını görmüş, herhalde diyorum kitapçılarından alıyorlar sonra ucuz fiyatla satıyorlar kimbilir... Latifeyi bir yana koyarsak benim bu işe pek aklım ermedi ermemiştir.

Günsel Koptagel'in göndermiş olduğu bir risâleyi okumaya koyulmuştum, bir yerinde tüylerim diken diken oldu, baktım kalemi elime almışım risâlenin kıyısına bir şeyler karalıyorum, galiba 'Yarım Meseller'den biri daha ortaya çıkacak.

Bitiriyorum yine. Hoşça kal İlhan. Edibe Hanıma çok selâmlarımı söyle. Anlaşılan Kadıkale'den Turgutreis kavşağına dek yürümek zorunda kalmışsınız, özür diliyorum sizlerden. Nazar'a da yazdım, bütün bunlar 'bocalamak'tan ileri geliyor sanırım; aşağı yukarı bir yıldır bu böyle.

8 Mart 82, son Ankara.

Sevgili İlhan.

Sana bir mektup daha yazıyorum yazacağım. Senden bir dileğim var şu 'Defterler' konuşması için, sen de bunu düşünüyorsundur belki ama, önce yayınlanmasını istiyorum "Defterler" konuşmasının.

Cuma sabahı Bodrum'a varacağım, yanımda bavullar var, minibüsler aşağı yukarı 12'de kalkıyor Gümüşlük'e, ilkin Gümüşlük'e eve gitmek zorundayım. (Aklında olsun Bodrum'a gelince hep deniz kıyısındaki o camekânlı kahvede oturuyorum otururum, gazete satılan bir kulübenin arkasında, adını bilemiyorum. Caminin karşısında, Belediyenin karşısında.) Seni Pazartesi ararım telefonla Bodrum'a inince, eve ufak tefek bir şeyler almak gerekli.

... çünkü Zambaklı Padişah konuşması bütünlenmemiştir, ancak üç karşılık gönderebilmişim.

Bir haftadır bir şey düşünüyorum zaman zaman; düşüncelerime ilgi artmış ama son iki kitap da alıcı bulmamış (önceki kitaplarım az satmıştı evet, yine de böylesi bir sonuçla ben hiç karşılaşmadım şimdiye dek; Okay Gönensin'in Cumhuriyet'e koyduğu dört ilân da işe yaramamış demek; İzmir'den İstanbul'dan arkadaşlardan gelen mektuplarda 'iyi satıyor' sözü moral vermek içinmiş anlaşılan (hesap açık, 800-900 tane dağıtılmış tüm kitapçılara, 3-4 ay içinde bunların 500-600'ünün satmış olduğunu düşünelim), 500-600 insan içinde deviniyoruz görülüyor... Yine anlayamadığım şeyler oluyor, dün akşam bir arkadaş beni bir açılışa götürdü, orada rastladığım tanıdıklar benim son iki kitabımı da aldıklarını söylediler. Neyse.

Şimdi benim Gümüşlük'te yapacağım şey şu: Oturup Nisan sonuna dek 'Yarım Meseller'i bitirmek ve Memet Fuat'a göndermek 'Adam' için. (Adam olmazsa ne yapalım sağlık olsun. Nazar Büyüm ya da Memet Fuat karşılık vermezlerse ben durumu anlarım. Görünüş açısından ben kabahatlı gözüküyüm için direnmek doğru olmaz! Önerdim o kadar. Bakalım.)

Sana şunu da yazayım, midem bulandı çok, ben kesinlikle [...] diyerdir bir adama güvenmem, düpedüz onursuz bir yaratıktır o, benim kendisi üzerine ne düşündüğümü de bilir ayrıca, bir büyük yanlışlığı bile bile sürdürenlerdendir o özellikle, sonra kesinlikle sanatçı filân değildir anladığımca... Yâni akınca bir bölüm kurnazlıklar yapabilir. Kuşkulu bir adam değildir ama, bu 'kötülük toplumu'nu doğrudan doğruya oluşturanlardan biridir o (gerçekten kararlıyım [...], [...], [...], [...], [...]) onursuz yaratıkları – [...] ile [...]’in ölüsoygunculuğu yapmaları, para yemeleri o denli önemli değil benim için şimdiler, allah belâlarını versin derim, kendileriyle ömür boyu görüşmem, bir ter iş) sonuna dek kovamakta. Toplumsal bir çirkinliğin, ilkelliğin üzerine üzerine gitmekte yarar vardır. Gerçekten çok küçük bir çevrede bulunduğumuz için, (fırsat çıkınca) görüşlerimi somut olaylar da göstererek, ad da vererek söylüyorum. Sana bu mektubu ayın 10’unda atabiliyorum. Önceki akşam Hacettepe’de İngiliz Filolojisinde okuyan bir kız geldi Birlik’e, derdi “Mor Külhani” adlı bir şiirmiştir, açıklamalar istedi, ben de konuştum, geçmişteki onursuz yaratıklardan da açtım, o da son iki kitabımı almıştı (kendisine 500-600 kişinin içindesin dedim, vardığım böylesine bir sonucu her açıdan yadırgadığımı söyledim. Güneş gazetesinin Ankara bürosunda çalışan Nejat adlı bir arkadaş da geldi sonra Cumhuriyet’teki konuşmamın kendi çevresinde yankılar uyandırdığını o da söyledi, o da iki kitabı almış... Yâni ilgi çok, ama kitaplar satmamış. Gümüşlük'te bu çelişki üzerinde düşüneneğim düşünmeliyim. Duran Karaca'nın da Cumhuriyet'teki konuşma çok ilgisini çekmiş, o da iki kitabı almış – Acaba bana 'moral' vermek için midir bu söylenenler, içlerinde daha önce hiç tanımadığım kimseler de var ama, Metin gibi, Burhan gibi, Duygu gibi... 7-8 aydır tanıdıklarım da Sönmez Atasoy, Nilüfer, Leylâ gibi... Bir-iki hafta-

ya dek ben gerçeği anlarım anlayacağımı umuyorum umarım. Yıllıklarda, dergilerde, gazetelerde de kitaplarla ilgili bir yazı görmedim (Cumhuriyet'te Doğan Hızlan'ın yazısı bir yana) üç-dört aydır. (Ben bunu yadırgamıyorum, 73'de Devlet ve Tabiat kitabı çıkınca da hiç yazı çıkmamıştı; 77'de Yort Savul çıkınca da Mehmet H. Doğan'ın sıradan bir yazısı çıktıydı o kadar, başka bir şey yok. Ama bu iki kitapçığın bu denli az satmasını yine de anlamıyorum ben anlamayacağım... Neyse.

Hoşça kal İlhan. Edibe Hanıma ve sana selamlar çok.

2 Nisan 82, Gümüşlük Köyü İskelesi

Sevgili İlhan.

Cuma bugün. “Kafamızı Kurcalayan Bazı Sorular Üstünedir”in, bende kalan kâğıtlarını da gönderiyorum sana.

Hani ‘sana bir ad bulamadım’ diyedir bir türkü vardı. Yarım Meseller’e bir ad taktım; ‘Çok Eski Adıyla İstanbul’dur’. Memet Fuat’a bu ‘Çok Eski Adıyla İstanbul’dur’ kitabının 29 ya da bilemedin 30 ‘mesel’i içeceğini söyleyiver; yâni ancak 64 sayfa olabilecek, kendisine Nisan’ın son günü gönderebileceğim. Şimdi hep bunlara çalışıyorum işte.

Okay Gönensin’le konuştun mu? Evet derse, sözgelimi bu “K. K. B. S. Ü.” Cumhuriyet gazetesinde yayımlanabilir.

Sana Bodrum’da da söylemiştim şu ‘Defterler’ konuşmamızın Yazko Edebiyat dergisinde önce, olduğu gibi, tümüyle ve bir kezde yayımlanıncaya dek kalması üzerine olan düşüncüklerimi. Yazko üyeleri ve bizim küçük kamuoyu kesinlikle açık açık görsün istiyorum bir düşünce ürünün geçerlilikten dolaşımdan [...] onursuz yaratığınca alıkonulduğunu. Kim kime dum duma bir ortamda bulunduğumuz ve bir insan toplumu içinde yaşamadığımız için bu sorunu, iyice sergilemek üzere, İstanbul’daki kimi arkadaşlara duyurdum. Kesinlikle bu yaptığım bir baskı filân değil Yazko Edebiyat dergisine, yöneticilerine. Bir hakkın düpedüz sorulması yatıyor bu çabalarımın bu girişiminin ardında. İyi ya da kötüdür, bir düşünce tedâvülden alıkonulamaz: Ankara’dan Akif Kurtuluş’tan mektup gelmişti, durumu ona da yazdım. Özcan Yalım’dan da geldi, ona da yazdım... Kısacası işi çok kişiye duyuracağım, [...]’ı sıçığı yere dek kovalamakta kararlıyım. ‘Defterler’ konuşmamız Mayıs’ta da

yayınlanmazsa o zaman bir şeyler düşünürüz. İlhan, ben gerçekten çok 'yaralıyım' bildiğin gibi değil. Bu çıkan fırsatı değerlendirmem zorunlu oldu artık. Sen hiç ilişme!

Senin de aklında olsun İlhan; buraya Gümüşlük'e haftada iki gün (Salı ve Cuma öğleden sonraları) mektup geliyor. Söz-gelimi İstanbul'dan Pazartesi sabahı atılan bir mektup elime Cuma geçer; Perşembe sabahı atılan da Salı. (PTT'nin de nasıl ağır çalıştığını biliyorsun.)

'Defterler' kitabı için düşündüklerim şöyle; (doğallıkla Tan Yayınlarındaki tükenince) bu kitaba elimdeki defterlerdeki dip-yazılarını ve seninle 'Defterler' üzerine yaptığımız konuşmayı ekleyeceğim; yâni 6 formalık, 96 sayfalık bir kitap olabilir. Neyse; gelecek yıl düşünülebilir bu konu ancak, acele etmemeli.

Hava iyice ısındı buralarda. Bu İskele'nin koyu çokluk dinging oluyor. Ben defterime günceler günlükler gibi bir şeyler de karahıyorum. Ama derdim şu 'Çok Eski Adıyla İstanbul'dur', bugünlerde; yâni meseller!

Sana Bodrum'dayken vermiş olduğum "K. K. B. S. Ü."lerde Yahya Kemal'i zayıflatım ama kusura bakma; her tarihi tersinden okuma alışkanlıklarım nedeniyle bu herhalde; onu da sıska, arık biri diyedir düşünüyorum da. Adama kesinlikle bir kamış atmak filân değil amacım burada. (Kamış da atabilirim atarım başka.)

Memet Fuat'la da konuşabildin mi Kınar Hanımın Denizleri ile Bakışsız Bir Kedi Kara'yı (ikisi bir arada) (ve Kınar Hanımın Denizleri kitabı başta olacaktır) önce yayımlanması konusunda. (K. H. D. kitabına eklenmek üzere Memet'e göndereceğim "Kanto Ağacı" şiiri Muzaffer Erdost'tan gelince göndereceğim; şimdi aklıma geldi, bu iki kitaba "Kantolar Ağacı" adını koyamaz mıyız? Bir düşün, ne dersin? Memet Fuat ne der?)

Bu Salı posta günü olduğu halde, mektuplar gelmedi, hele köylerde PTT bir âlemdir biliyorsun. Bugün Bodrum'dan öğlen üzeri dönüyorum; Memet Fuat'tan sözleşme, Muzaffer Erdost ile Özcan Yalım'dan (Ünsal Oskay'dan, Feza Oburoğlu'dan da...) mektup gelebilir.

Şu "Kantolar Ağacı" kitabı üzerine bana Memet'den öğrendiklerini bir-iki satır da olsa, bana bir acele yazıver olur mu?

Burada koy çevresindeki pansiyonlarda motellerde lokantalarda hafif bir canlanma seziyorum; yabancı kimseler artık gelip gidebiliyor, otomobiller de görüyorum, havalandırmak için açılmış pancurlar da...

Danalar, deli danalar gördüğüm de oluyor bahçelerde; çok güzel hayvanlar. Defterime "ben neden ölüyorum?" diyesir yazmışım; ama bunun çekirdekteki çıkıştaki anlamı başka, burdaki başka. Neyse.

Seçkin ve İzzet Yasar'a, Günsel Koptagel'e, Mustafa Kemal'e ... benim selâmlarımı iletiver.

Hoşça kal İlhan, Selâmlar çok.

5 Nisan 82, İskele

Sevgili İlhan.

Böyle arka arkaya yazıyorum ama. Bir dolu şey sonradan aklıma geliyor. Sözelimi dün bir sözlüğe bakıyordum; (sözlüklerin; şiir için de, düşünce için de; ne denli önemli olduklarını; şiirin ve düşüncenin ordan başlayıp yine oraya dönüleceğini o çok büyük çoğunluğa –somutlarsam; Asım’a, Rauf’a...– ne desek anlatamayız gerçekten!) ‘ne mene’; oysa ben sana Cuma günü Kafamızı Kurcalayan Bazı Sorular Üstünedir’leri gönderirken, bunu yanlış yazmışım, lütfen düzeltiver olur mu?

Ekte sana K. K. B. S. Ü’ler için sana sorduğum sorular var. Daha da soracağım, bir dolu soru var gerçekten.

Sümer Türker adlı bir kız vardır; ben Şubat’ta Kadıkalesi’ndeyken, Ankara’ya gelmiş İstanbul’dan ve Birlik’e bir pusula bırakmış, onu son 9 Mayıs 76’da görmüştüm, o zamanlar DMMA’de (Yıldız’da) asistanlık yapıyordu, mimardır; onu Zürih’de tanımıştım, o zamanlar da orada bir şirkette çalışıyordu. İstanbul’daki, pusulada yazmış olduğu gibi, telefonu şu: 67 55 87. Ona yazmak istiyorum da; adresini alıp bana yazabilir misin?

Sen Günsel’i 59’da Ankara’da Büyük Tiyatro’da tanımıştın, ablası piyanist Yüksel Koptagel’in konseri için İstanbul’dan geldiğinde. Yakın da oturuyorsun; o Osmanbey’de, sen Pangaltı’da, görüşürseniz konuşursanız sevineceğim, çok akıllı bir kadındır, telefonunu sana vermiştim ama yine de yazayım 46 16 13. Şu ‘yastamak’ ediminin anlamını, Almanca, Fransızca ve Osmanlıcasını, (söylemiştim sana Bodrum’da), soruver bir, ondan.

Memet Fuat'a söyleyebilirsin, şu 29-30 mesellik, 'meclislik'lerin adı artık kesinlikle "Çok Eski Adıyla İstanbul'dur" oldu. (Kınar Hanımın Denizleri ile Bakışsız Bir Kedi Kara'yı bir kitap olarak basmaya aklı yatmışsa, onun da adı "Kantolar Ağacı" oldu, diyebilirsin kendisine. Sayfa konumu bakımından kimi şiirlerin sıralarını filân değiştirebilir. Ama Kınar Hanımın Denizleri kitabı bu "Kantolar Ağacı"nın başında olsun.)

Okay Gönensin'le konuşup konuşmadığını bilmiyorum daha; şu K. K. B. S. Ü. için. 'Defterler' konuşmamız ise yazmıştım, kesinlikle Yazko Edebiyat'ta kalsın, hiç ilişme. Bak 'Zambaklı Padişah' konuşmamızı istersen başka bir yerde yayımlıyabilirsin.

Özcan Yalım'dan da mektup geldi; o da Yort Savul'un bir kitap olarak çıkmasını istiyor; 'Türk Dili' dergisini göndermişler; M. Levendoğlu'dan da mektup aldım.

Okay Gönensin'e güvendiğim için, yazıların konuşmaların kimi yerlerini çıkarabilir o bak. Sakıncalı bir yer yan yoktur ya, sözgelimi diyorum... (Ama bu kesinlikle 'Defterler' konuşmamız için geçerli değil; bu 'Defterler' konuşmamızın olduğu gibi, tümüyle yayımlanmasını istiyorum çünkü; yazın tarihi açısından da, başka açılardan da önemlidir bu konuşma benim için. Hem bir düşünce ürününün dolaşımdan alıkonmasını anlamadım hiç, hem de bu olay benim için bulunmaz bir fırsattır; her şey (geçmişteki olayların içyüzü) pamuk ipliği gibi açılabilir çözülebilir. Durumu Ankara'daki arkadaşlara da yazdım, yavaş yavaş İstanbul'a da geliyorum, sana şimdi yazamayacağım şeyler de var. Bir kıskırtma olsa bile o 'Defterler' konuşmasını Yazko Edebiyat dergisinden alma, almıyasın sakın, bu senden benim bir ricam olsun.

Memet Fuat'a söylemen gereken bir şey daha var; (o tek) "Yort Savul" şiirinin altına (1976) yazmayı unutmuşum kitabı gönderirken, lütfen o şiirin altına bunu ekleyiversin.

(Memet Fuat dilerse, ve böyle bir şey yapmamı yerinde bulursa, üzerinde biraz daha çalışarak ve açarak 13 Şubat'ta Cumhuriyet gazetesinde Sedat Ergin'in benimle yaptığı konuşmayı bu 'Yort Savul' kitabına ya da 'Çok Eski Adıyla İstanbul'dur'a ekliyebiliriz?) Bunu da soruver Memet'e.

Bu ay çıkan dergileri görmedim. İlginç bir şey olursa, Akif Kurtuluş bana Ankara'dan göndereceğini yazmıştı ama; belki çocuk kitapları amaçlamış olabilir bununla.

(Görürsen) Mustafa Kemal'e soruver bakalım, başka 'Yort Savul' varsa onda yine aldırabilirim Ankara'ya. Para durumum pek iyi değil çünkü hâlâ.

(Aklıma geldi İlhan, şu K. K. B. S. Ü.'deki "bazı" sözcüğünü "kimi" yapalım ne dersin. Böylece "Kafamızı Kurcalayan Kimi Sorular Üstünedir" olsun adı, ha ne dersin? "Kimi" sözcüğü, bence, hem geçmişe uzanır çağrışımlı hem de geleceğe doğrulmuş anlam taşıyor!

Hoşça kal İlhan.

Memet Fuat'dan mektup aldım, sözleşmeyi imzaladım, Yort Savul'u ve Çok Eski Adıyla İstanbul'dur'u (29-30 'meclislik' Yarım Meseller) basacaklarmış, ayda bana onbin göndereceklermiş. Yort Savul'a üç şiir ekledim. Ne olur ne olmaz diye-dir de, belki kitaplardan birine koyabilirler, 13 Şubat'ta Cumhuriyet'te yayınlanan söyleşiyi de (düzeltip), hepsini aynı zarfa koyup taahhütlü olarak bugün gönderiyorum.

Yalnız bir şey rica ettim Memet'den; 'Meçhul Öğrenci 'Anıt'ını o 'orman' kitabının (Devlet ve Tabiat'ın) başına alsın arkadaki 'Ece Ayhan Şiiri' bölümünü kitaba almasın, zaten bu yüzden Yort Savul kitabını ona gönderirken o bölüme hiç dokunmadım. İsterse S. Ergin'le söyleşiyi koyabilir bak.

9 Nisan 82, İskele.

Sevgili İlhan.

Geçen hafta, Cuma, sana K. K. K. S. Ü.'nin kalan karşılıklarını yollamıştım, alındılı. Pazartesi günü de, mektupla bu 'şamandıra' çerçevesi içinde, 'Deniz Eskisi' 'Uzun Bir Adam' ve (bence, uzun ve uzundur) bir divan şairi oluşun üzerine sana kimi sorular yollamıştım. Herhalde ikisini de almışsındır.

Mektubu postaya verdiğim gün, yâni 5 Nisan Pazartesi, Memet Fuat'a 'Adam' sözleşmesini, eklenecek üç şiiri ve her olasılığa karşı "Yalnız Kardeşçe"yi - Sedat Ergin'le yaptığım şu Cumhuriyet'deki söyleşi).

Sanıyorum ki, Memet Fuat, benim içinde bulunduğum özel ve genel koşulları pek bilmiyor, bu sürekli 'sıkıntı'yı herhangi bir 'sıkıntı' sanabilir, düşünülemez ve tasarlanamayacak bir durum var çünkü... Neyse, bunca yıl sonra, son bir buçuk yıldır özellikle, onlara mektuplar yazdığım halde hiç bir eski arkadaştan mektup almıyorum; tüm İstanbul'dan bir tek İzzet Yasar'la yazıyoruz; bunun derince bir anlamı yok mudur biraz? Başka verilerle de biliyorum; tüm eski arkadaşlar bucak bucak kaçıyorlar benden, hiç bir şeyim olmadığı anlaşılınca da uğradıkları korkunç paniği ben gözlerimle gördüm ayrıca. Uzatmayayım. ('Defterler' konuşmamızın olduğu gibi tümüyle yayımlanmasını biraz da bu yüzden istiyorum; Yazko Edebiyat dergisine lütfen o da, sen de ağırlığınızı koyun biraz; (kendime pek önem verdiğimden filân değil) yazın tarihi açısından da önemli bir konuşma. Ayrıca, [...] onursuz yaratığının bu "Defterler" konuşması üzerine dediklerinin kesinlikle doğru olmadığının görülmesini istiyorum.)

Memet Fuat'a yazmayı unutmuşum, 'Yort Savul'un sonuna bir 'içindekiler' de koyuversin. 29-30 'meclislik' olan 'Çok Eski Adıyla İstanbul'dur'u ('Yarım Meseller'i) 30 Nisan Cuma posta-ya veriyorum vereceğim. Çalışma iyi gidiyor, iyi gideceğe de benzer.

İstanbul'a gittiğinden bu yana, senden mektup almadım, Okay Gönensin'le görüşebildin mi? şu 'Defterler' konuşması- nın serüveni ne olmuş, ne olacak öğrenebildin mi? (Gerçekten dum duma ve çok küçük bir çevredeyiz ama senden ben 'Def-terler' konuşmasının Yazko Edebiyat dergisinde kalmasını özel-likle isteyeceğim, bak 'Zambaklı Padişah' konuşmasını oradan alabilirsin.)

şimdi aklıma ne geldi bak, seninle biz Ocak'tan bu yana yazılarla konuşuyoruz; düşünceler bir türlü dolaşıma tedavüle nedense girmiyor hiç. Sen artık İstanbul'dasın, herhalde bu ko-nuda bir gelişme olur diyorum. Uzaktan, hele böyle gerçekten ve her anlamda onursuz yaratıkların olduğu bir ortamda hiç bir şey olamıyormuş demek. Bu yazarlar çevresinin bir 'kötü-lük dayanışması'nın ümüğüne çökeceksin, üstüne üstüne gide-ceksin!

Yazık ki ben buradan bir yere kıpırdayamıyorum. Anka-ra'dan daha para gelmedi ayrıca. Bugün Bodrum'a inip Ban-ka'ya bakacağım ama (minibüse 'dönüşte veririm' diyeceğim) ya yine gelmemişse –Banka'da 'yüz' liram kaldı çünkü. Kahve-ye de çıkmıyorum.

Guy'ı gördüm geçen gün Bodrum'da, bisikletiyle; itfaiyenin bahçesinin merdivenlerinde oturdum, konuştuk biraz, yi-ne batık yapıyorlarmış, evin onarımı hâlâ sürüyormuş; Meral ve oğulları Cancan'ı alıp bir hafta sonu bana Gümüşlük'e gelecekler.

Hayret, ilk kez oluyor bu, evet ilk olarak kendisine ben mektup yazmadan birisinden mektup geliyor bana, mektup yazdıklarım-dan bile karşılık almadığım bir ilginç ortamda. İs-viçre'de çalışan bir arkadaş, yazın izne gelince, buraya da ge-lecekmiş. Nasıl sevindim bilemezsin İlhan. Sezer Duru'nun bir girişiminin tavsayışına bile aldırmiyorum.

Özcan Yalım'la yine yazışıyoruz, sürekli. Belki Mayıs'da karısı Ülkü ile birkaç günlüğüne buraya gelecek.

Birkaç gündür hiç rüzgâr yok bu koyda. Balkona çıkıp yazdığım da oluyor. Yavaş yavaş yabancılar gelmeye başladı iskeleye pansiyonlara lokantalara; evler şimdiden tutuluyor.

Cevdet Kudret'e uğrama olanağını bulamadım. Üzerimden bir türlü bu genel çekingenliği atamıyorum. Oysa elimdeki kitaplar da bitti. Gazete de hiç almıyorum.

Hoşça kal İlhan. Belki bugün Gümüşlük'e dönünce öğleden sonra senden bir mektup alırım. İmza gününe doğallıkla katılamayacağım bu durumda.

Selâmlar sevgiler çok. (Uğur'a rastlarsan onun adresini alıver, yitirdim adresini onun çünkü).

14 Nisan

Sevgili İlhan.

Kısa ve acele yazıyorum. Dün senin iki mektubunu aldım. Gerçekten düşündüğüm gibi çıkıyor her şey; bir dolu kitap ve mektup geliyor bana buraya. Maspero'nun o seçkisi de geldi, gerçekten çok güzel basılmış. Şöyle bir göz attım, benden iki şiir çevrilmiş. Cemal'in olmaması biraz canımı sıktı, herhalde bir şeyde anlaşılamadılar. Okay'a verdiğin o konuşma bir gün Cumhuriyet'te çıkarsa, o gün bir tane de bana aliver, aliver çünkü ancak Bodrum'a indiğimde (o da kimi günlerde) Cumhuriyet alabiliyorum. 'Defterler' konuşmasının Mayıs'ta yayınlanmasını bekliyorum; bir kopyası bende yoktur ama belleğim iyidir, çıkarılan yerler olursa görürüm anlarım. Bence, şiirin alanı giderek genişliyor; Memet Fuat orada yanlış düşünmüş, konuşmada kişisel hiç bir şey yok, genelgeçer temel bir toplumsal mekikten söz ediyorum ben, 'Defterler' kitabının örüldüğü tez-gâhtır.

İzzet Yasar bana Gösteri dergisi için sorular göndermiş. Gerçekten iyi gidiyor 'Çok Eski Adıyla İstanbul'dur' onu Memet Fuat'a, kesinlikle 30 Nisan Cuma göndereceğim. 10 Mayıs Pazartesi günü de İzzet'in onun eline geçecek biçimde karşılıklarımı gönderirim; yâni Gösteri'de konuşma, Hazi-
ran'da çıkabilir.

M. Fuat'dan öğreniver bakalım, 'Yort Savul' ne zaman çıkı-yormuş? Başta "Yort Savul" şiirinin altına 1976'yı eklemiş mi? Kitabın sonunda "İçindekiler" olacak mı? ("Yalnız Kardeşçe"yi koymazlar sanıyorum, Cumhuriyet'te yayımlandı çünkü. Ama

hiç değilse “İçindekiler” olsun? M. Fuat o üç şiiri de almış mı? Sözleşmeyi de almış mı? – Zaten, sözleşme, o 3 şiir, mektup ve “Yalnız Kardeşçe”yi aynı zarfta alındılı göndermiştim.)

+ Sümer Türker, herhalde akşamları evinde bulunur. Uğur Hanıma ise Bebek’te rastlarsın bir gün.

+ Sana her bir şey için içtenlikle yeniden çok sağol İlhan.

+ Günsel de akşamları evinde bulunabilir. (Dün ondan da bir mektup geldi).

+ 42 tane oldu “meclislikler” ve burada bitti. Kahveye bile (haftada bir (ya da) iki) çıkıyorum, onlar üzerinde her gün çalışıyorum becerebildiğimce, anladığımca güzel de oluyor, senin beğeneceğini sanıyorum, bilerek yaptığım şeyler var yine bu “meclislikler”de de, özellikle “meclislikler”in sonunda; benim derdim amacım başka olduğu halde, kıytırı boktan bir sonuca bağliyormuşum gibi gösteriyorum kendimi. Ama hepsinin de yukarsında kesin ipuçları var. Neyse, zaten üç-beş kişiyiz, üç-beş kişi anlar.

+ “Dünyadan şikâyeti keselim” sözün çok hoşuma gitti. Ben de biliyorum gereksiz, şiirin içine girerek konuşmak daha iyidir.

12 Nisan 82, İskele

Merhaba İlhan.

Sana böyle boyuna mektup yazıyorum; dün evde yazar-ken odamda bağdaş kurmuş, (Pazar), senin İstanbul'dan gönderdiklerin geldi, bir pusulayla. Murat Nenet-Nejat'ın bana gönderdikleri demek 6 ay beklemiş orada! Haber de vermiyorlar yahu. Murat kendi 'The Bridge' kitabını göndermiş, benim 'Bakışsız Bir Kedi Kara' kitabının tümünü çevirmiş (onu da göndermiş), Ortodokslar'ı bitirmek üzereymiş, bu iki kitabın da basılması için izin istiyor, Bakışsız'ı oyun olarak da sahneliyeceklermiş, miş, falan. Yıllar önce, Paris'te Nâmi adında bir genç de Bakışsız'ın bütününe çevirmişti; o orman kitabı 'Devlet ve Tabiat' da bir buçuk yıl önce Almanca'ya çevrilmişti biliyorsun. Polonya'da, Macaristan'da, Yugoslavya'da, Almanya'da, Fransa'da dergilerde şiirler çıktı da ne oldu sanki. (Ayrıca Almanya'da, İngiltere'de yayınlanan seçkilerde de var şiirler. Sonra geçen yıl Ankara'da duymuştum; Talat S. Halman benim şiirleri Amerikanca'ya çevirmiş ve Amerika'da bir dergide o çevirileri yayınlamış; Avustralya'da da bir dergide çıkmıştı). Sanki oralarda da aptal [...]lar, [...]lar yokmuş gibi. Ben hiç bir şeye bakmıyorum, Çok Eski Adıyla İstanbuldur'u ('meclislikler' 30'u geçti, sanırım 33'ü bulacağım Nisan sonuna dek) bitirmeye çalışırım. Hemen arkasından da yeni şiirlere duracağım, not alıyorum, yazık ki elimde çok az kitap var... sözlük, atlas hiç yok, belleğin de puştlukları vardır, ne yapalım, ister istemez belleğe güveneceğiz; kışa bir kitap daha hazırlarım diyorum, parasızlık bir yana, her bir şey iyi gidiyor nedense. Evet, nedense.

Senden bir haber bilgi alamadım birkaç konuda. (Böyle kâğıtsızlıktan kâğıtları ikiye bölüyorum, kusura bakma). Biliyorum işlerin güçlerin aşkların vardır, İstanbul'a da yeni gitmişsindir. Bana bu hafta lütfen yazıver, Okay Gönensin'le görüştün mü? Yazdıklarımı Memet Fuat'a söyleyebildin mi? 'Yort Savul' ne zaman basılıyormuş? Sonuna "İçindekiler" konacak mı? (Konursa gerçekten iyi olur). Memet, 'Yort Savul'a, o "Yalnız Kardeşçe" yazısını alacak mıymış? (Ne olur ne olmaz diyerdir onu da göndermiştim.) (Memet beni yanlış anlamasın; Birlik bana her ayın 8-9'da elime geçecek bir biçimde beş bin lira gönderiyor, ilerde bu da tavsayacaktır, başka hiç bir yerden de gelirim yok, olmayacak da; beni ancak kitaplarım kurtaracak, her biri ne denli oylumlu olursa benim için o denli iyidir. Benim derdim kendimi ortaya atmak değildir hiç. Ve anlar sanırım Memet Fuat bunu, beni tanıyor tanır).

Bir gelişme oldu şu 'Defterler' konuşmamızın başına gelenler ya da getirilenler konusunda. Cumartesi günü bir genç geldi Ankara'dan gününbirlik, aynı akşam da döndü; Haziran'a dek beklememi istiyorlarmış (Haziran başına dek). Geçmişteki şu sorun ve bugünkü türevi onların da gözünü açmış. (Ben de bir yandan çalışıyorum, bir yandan var gücümle çok kişiye bu işi duyuruyorum. Yazmış olduğum gibi, ben böylesi bir fırsatı bir daha bulamam belki, elde kapı gibi yeni kanıtlar da var, ancak hayvanlar (hatta hayvanlar bile onları görünce dudakları uçuklar) 'inanmıyorum, inanmam' diyebilir...) Benim bu sorunu iyice duyurmam şu açıdan da iyi, "bilmiyorduk?" diyemeyeceklerdir artık. Ayrıca, şu "Defterler" konuşmamızın olduğu gibi, yayımlanması isteğimi de duyurmuş oluyorum böylece, bu konuda da "bilmiyorduk" denmesin. Yazıyorum ve dingin bir biçimde sabırla Mayıs'ı bekliyorum. Bakalım.

Yarın mektuplar gelir, Salı. Sanıyorum ki [...] onursuz yaratığı yaşamının en büyük yanlışını yaptı, bir gün bir şeyden sürçeceklerini bekliyordum zaten, ve kendini ele verdi! Yavaş yavaş Yazko üyelerine de duyuruyorum işi, açık açık yazarak hem de, hiç dolaştırmadan sözü. Hiç bir konuyu söylentiye bırakmamakta yarar vardır. Sen bakma onun şimdi serinkanlı

gibi gözükmesine, hattâ gülümsemeyle işi geçiştirmesine; Adnan'ın bugünlerde çok güç durumda kalmış olduğunu bana Ankara'dan gelen o genç söyledi. Bir de bir mektup aldım.

Sen neler yapıyorsun İstanbul'da? İzzet, Seçkin nasıl? Gösteri'nin bu Nisan sayısını aldım, yazıları ilgiyle (ve dikkatle) okudum. Neşatî'yi bir 'melâl' şairi olarak görmüş olmanı sevdim en çok... Edip beni gerçekten düş kırıklığına uğrattı, soruşturmaya çok sıradan (hattâ uydurma da denebilir) karşılık vermiş. Yanılıyor muyum diyedir Edip'in karşılığını bir daha dikkatle okudum, değişik değişik açılardan da bakarak, vardığım yine aynı sonuç oldu. Herhalde önemsemedi konuyu. Böyle olmuş olduğunu düşünsek bile, Divan şiirini hiç bilmediğini açıklamayacaktı. Zihinsel yönden de bir çöküş içinde olduğu anlaşılıyor Edip'in. Yazık. Senin, Turgut Uyar'ın, Selâhattin'in, Fahir İz'in, Hikmet İlaydın'ın, Murat Belge'nin işe bakışları güzeldi. Her şey bir yana, kimse yerinden kıpırtamıyor Divan şiirini, ne haber? Her katman güzellik yaratabilir yaratmıştır tarihte. Edip olsa olsa, Mehmet Akif Paşa gibi bile olamayacak. Çok üzüldüm. Geçmişte kuskulanmalıydım Asım'ın, Rauf'un onu çok sevişlerinden. Neyse oldu olmuş bir kez.

Cevdet Kudret'in yazısı, 'bireşim' temel direği, çok hoşuma gitti.

'Yazko Edebiyat'da da İsmet Özel'in yazısının başları ve sonları. (Uzun ortalar iyi ve doğru değildi, güzel de kılammış). Neyse. İlginç yerlere dokunmuş çok.

İlhan senden bir dilek. Şu Mindos nedir? Bu iskelenin karşısındaki Mindos harabeleri. Sende Likya, Karia tarihleri var mı? Milâttan önce burası herhalde çok iyi bir korsan yatağıydı. Grekçe bir sözcük müdür bu? Anlamı biliniyor mu? Bana Pîrî Reis'in o iki cilt olarak yayınlanmış Denizcilik Kitabı'nı bulabilir misin? İlyada'da, Odysseus'da geçer mi adı: Heredotes ne diyor muş? ('o' ile mi? 'e' ile mi?) Bodrum'un yarımada olarak bir tarihi var mı? Bana bu konuda yardımcı olabilirsen, bir risâle yazacağım, sevineceğim.

Hoşça kal. Mektubunu bekliyorum.

Not: K. K. K. S. Üstünedir'i ne yapmayı düşünüyorsun? Alındılı kalan karşılıkları ve sana sorduklarımı (hepsi aynı zarftaydı) aldın mı? Okay işi ortada bırakırsa Milliyet'de Mehmet Barlas'la konuşuver istersen, 70'den bu yana onu görmüyorum ama beni sever çok, selâmım var söyle... (Ama önce Okay doğallıkla) "Zambaklı Padişah" konuşmasını bak Milliyet Sanat dergisine verebilirsin. Neyse; sen doğru bildiğini yap, işine karışmış gibi olmayayım.

26 Nisan 82

Sevgili İlhan.

Postane burada bir âlem, bir hafta mektup gelmedi. Mektubunu Cuma aldım. Çocuk Ankara'dan üç günlüğüne geldiği için Perşembe Bodrum'a inmiştik, dönüş bileti almak için. Cumhuriyet gazetesini de aldım ve şaşırdım önce, okudum o tefrikayı. Benimle konuşmayı 'Kafamızı Kurcalayan Sorunlar Üstünedir' diyor yapılmıştı, başlık, dolayısıyla çerçeve de böyleydi; böyle bir değişikliği İstanbul'dan da bana yazmamıştın. Kısacası bu anlam başkalaştırmasından benim haberim olmadı. Galiba benim ilk sorumdan da birkaç tümceyi, nedense, çıkarmışsın, karşılıklılarımda da olmuş bu (sözgelimi Barkan'ın yazıları Paris'e gelişleri gibi). Ama bu ad değiştirme bana hepsinden önemli geldi. Düşündüm, düşünüyorum, daha da düşüneneceğim.

Benim, yazılamayan 'gizli virgül'e bile nasıl önem verdiğimi bilirsin. Şiirime dokundurtmam kesinlikle! Uzantılarına da. Şiirlere, yazılarıma, konuşmalarıma... değer verilir verilmez bu ayrı bir şeydir. Ne önemi var bir ayrıntının ya da çerçevenin diyor düşünülebilir. Ben bunu doğru bulmuyorum. Beni tanıdığını sanırdım. Demek düşüncelerimi meramımı sana iyi anlamamışım.

Bak beni iki kez dinle İlhan. Mektubuna getiriyorum sözü; "ayağına gelmek" diyor bir şey yazmışsın, böyle bir şeyi ben istemem, ayrıca böyle bir kavramı da doğru bulmuyorum kesenkes. Sonra "nimet" nedir anlayamadım. Sana bu terimleri yakıştıramadım, olsa olsa Rauf Mutluay'ın, Asım Bezirci'nin akıllardan geçirebilecekleri şeylerdir bunlar, Ferit

Edgü'nün, Can Yücel'in. "Şikâyet" sözcüğünü de hiç anlamadım. Kimse en iyi arkadaşım bile, beni gerçeklerin arkasında bulunmaktan, gerçekleri söylemekten alıkoyamaz! Ben örülmüş bir çemberi kırmaya çalışıyorum, ne pahasına olursa olsun. (Mektubundan ve o tefrikanın başlığından anladım ki, yine ekmek zeytin yiyeceğiz, ne gam. Ama kararlıyım. Çarşamba yazmalarına ara vermiştim, evde kağıtlar da bitmişti, uzundur bıçakla ikiye kesmiştim kağıtları, arkalarına da yazıyordum, onlar da bitmişti. Bir gün sonra Ege geldi, Özcan Yalım bana kağıt göndermiş, bayram ettim. Bodrum'a da inmiyordum, param yoktu. Şimdi sen bunu yazınsal bir şey sanabilirsin, ne ilginç diyebilirsin. Bence değildir; bir adamın bu duruma gelmesi ayıptır ayıp! Ben Ankara'da Faruk Güvenç'le, Sait Kemal Mimaroglu'yla (Öğretmenler Bankası Yönetim Kurulu Başkanı), İçişleri Bakanlığı Hukuk Danışmanı Süreyya Şehitoğlu'yla, Prof. Fahir Armaoglu'yla (Geçmişte İş Bankası Yönetim Kurulunda üyeydi)... da konuştum, daha önce hiç bilmediğim geçmişteki bir şeyleri öğrendim; İş Bankası'ndan, Öğretmenler Bankası'ndan (seninle arkadaşlığı keseceğim için yazıyorum), İçişleri Bakanlığı'ndan, Mülkiyeliler Birliği'nden (aylarca toplanan ya da çıkarılan önemli miktardaki paraları [...], o ölüsoyguncusuna vermişler. Yani kesinlikle bireysel kişisel bir sorun değil bu geçmişteki insanlık dışı olgu. Ve Ankara'da duyduğum iki yeni olgu.

Bu olgular içreyken, mektubunu ve gazetede ki tefrikayı ister istemez birlikte değerlendirdim. Kimi konuları, belki biraz sert anlatıyorum ama hiç bir şeyi söylentiye bırakmamaya kararlıyım. Bir hafta önce Ankara'dan bana epey mektup gelmişti; (yazık ki Memet Fuat'ın gönderdiği parayı alamadım postaneden, şimdiye dek veriyorlardı, son köye Cuma gelen postacı da ev sahibine 'gelsin parasını alsın' demiş benim için, ama Bodrum'da bir memur bana 'eliyle olduğu için gelsin ev sahibi alsın' dedi, haydi yine parasız kaldık. Para bir ay sonra elime geçer. Ama ben daha Ankara'dayken ekmek peynir yemekle yaşamaya kararlıydım. Bu kararım şimdi iyice pekişti) onlara yazamamıştım. Sen aradan çekil lütfen. "Eski Defterler" sözünün alabildiğine yanlış bir şey olduğunu göstereceğim; genç-

ler arasında bu deyimim bir korkunç çirkinliği örtbas etmek için kullanılmış olduğu kullanılıyor olduğu biliniyordur çünkü. Ben onmaz bir biçimde 'yaralanmışken' bana bunu yapmıyacaktın İlhan, hiç yapmıyacaktın. Senin yürekliliğine, 79'dan bu yana hayrandım, ben adlarını sana yazdığım o gerçekten onursuz yaratıklarla boğuşurken, sen hiç bir şeye aldırmandan benimle arkadaşlığını sürdürmüştün, iyilikler yapmıştın, hiç de zorunda olmadığın halde. Seni biraz ferahlatacak bir şey de ekleyeceğim, Asım, Rauf, Suut Kemal, Attila beni hep önemsiz bulurlar ya, 77'de Bedrettin Cömert de bir yazısında baştan sona bana saldırmıştı Forum dergisinde, yani hangi kesimden olursa olsun çok çok büyük çoğunluk gerçekten ve her açıdan değer vermezler yazdıklarına; düşün ki bir tek Slavca bir dize yok! Bana mektup kitap falan yağdığı yok buraya. Bir buçuk yıldan bu yana İstanbul'dan yalnızca İzzet Yasar'la yazıyorum, o kadar; İstanbul'daki bütün eski arkadaşların mektuplarına karşılık bile vermeyişleri benim için bir anlam taşır. Kurt kocayınca maskara olurmuş ya, öyle. (Oysa ben eskiden kurt da değildim).

Şimdi ne yapacağım edeceğim diyedir bir zaman düşüneceğim. Okay'ın karısı Hülya da burada Gümüşlük'de. Okay Berlin'e gitmiş, Arif'le birlikte. Belki Hasan Cemal'e yazarım o tefrikanın gerçek çerçevesini, adını da. Düşüncelerimi Hülya'ya da söyledim, o 'Adam'da çalıştığı için Memet Fuat ve oradakiler de bilsinler istiyorum.

Çok az bilgim var ama Mayıs'ı bekliyorum. Yazko'yu okuyacağım herhangi siktiri boktan bir bahaneyle bir tek sözcük çıkarılmış olduğunu anlarsam; (çünkü kesinlikle yazıyorum ki, hiç bir yasal sakıncası yok yazılarımin ve de zor durumda kalmak da yalnızca susanlara özgü bir duygu.) tüm şiir çalışmalarımı bir yana bırakıp bu olayı olabildiğince (ama olanca gücümle) sergileyeceğim; elimde sana yazdıklarımın dışında yeni yeni kanıtlar da var ayrıca. Senin bu bakımdan da izzet ve ikballe çekilmen iyi olur. İnsanlığa tümüyle aykırı, her bakımdan ağır kerte ilkel ve çirkin bir olguların adı ne zaman 'eski' yapıldı, ha? Mekik budur? Yazarların, şairlerin alttan alta işleyen toplumsal mekikleri budur.

Cumhuriyet’de çıkan tefrika senin dediğin gibi ‘olay’ olmaz, bir seyrüsefer kazası neden ‘olay’ olsun? Sonra sen de biliyorsun ki, yazın çevresi gerçekten çok dardır (Tan Yayınları sayıları vermiyormuş ama; Özcan yazdı bana, Zambaklı Padişah kitabı cıkalı 6 ay oldu, 600 satmış, Defterler ise cıkalı 5 ay oldu 500, geçmişte okulda İstatistik dersi okumuş olduğum için yorumlamayı biraz bilebiliyorum diyebilirim; yani bu kitapçıklar da satmamış; İstanbul’da Çağlıt adlı dört yapraklı bir dergi çıkıyormuş, bana göndermişler, orada duygusal bir yazı var Z. P. üzerine bir Dedi’nin; yazıdan, yazıyı yazanın o kitabı almış olduğu anlaşılıyor... 600 kişinin içinde deviniyoruz anlaşılıyor, bu yüzden, düşüncelerimi düşündüklerimi değişik değişik katmanlardaki; bir vesile olunca; duyuruyorum, duyuracağım da. Düşüncelerimi deftere de yazıyorum, şiirlerimi onlarla örüyorum ayrıca, hiç bir yere çıkmadan (daha doğrusu çıkamadan), sabah akşam gece çalışıyorum, benim çocuk Ankara’dan gelince, iş üç gün kesildi, o kadar. Böylesi bir bıçak sırtı bir ortamdayken, düşündüm, ne bana bunu sen yapacaktın, ne de Yazko bana bunu yapacaktı; ‘yaralı’ bir ele nasıl vurulabiliyor anlamıyorum. Daha doğrusu anlıyorum ya, ne bok yersin. Hele mektubundaki “kıymet bil” sözünü hiç anlamadım. Demek sen İlhan Berk olarak benim Ferit Edgü’nün kıymetini bilmedi istiyorsun (rahmetli Cengiz Tuncer bana [...]’a geçmişte benim için parça - buçuk otuz bin lira verdiğini söylemişti, o zaman yayınların muhasebecisi Nihat da bana aynı şeyi söyledi), avukat Öcal Okay 1977 Nisan’ında İstanbul’da Doğu Handaki yazıhanesinde [...]’in para yediğini anneme söylemiş; ben 1977, 26 Eylül’ünde İstanbul’a gelince, o akşam İdris Küçükömer de Çubuklu’da bana aynı şeyi söylemişti), böyle büyük çapta olan olgular yüzlerce, evet yüzlercedir, sana daha sayayım mı, sen bunları nasıl olağan karşılırsın? Yine de bunu yapan adam şiir yazabilir diyedir düşünüyorsan yaşamının en büyük yanılgısı içindesin, benden söylemesi. Yazmakla seni incittiğimin elbet ben de ayırdındayım. Ben uzundur böyle bir ‘kötülük dayanışması’ içinde [...], [...], [...], [...] Nasıl onursuz yaşayabiliyorlar diyedir düşünüyordum. Senin bir başka yanlıştın konuşmaları Yazko’ya vermen olmuştur; en yalın anlamıyla da üç onursuz

yaratık oradaydı, [...], [...] ve [...] (Oğuz Akkan Cem Yayınları olarak [...]’a benim adıma yüklüce iki-üç kez paralar vermiş 1974-75’de...) (beni lütfen konuşturma yeni bir İstanbul olgusunu da sana belirtiyim, Nilgün Himmetoğlu’nun sevgilisi Tamer, Alev Şeref’in eski kocası...)

Ben sana hep ‘çekiniyorlar’ falan diyordum ama iş artık çekinmeyi de aştı aşmıştır. Sana Mübeccel İzmirli’nin saptamış olduğu başka olguları söyleyeyim mi geçmişte? Ya Fûruzan’ınkiler... Gün gün yükseliyor miktar. Özcan Arda’dan da söz edeyim mi sana...

Sana bu mektubu öyle bir aceleyle filân yazmadım; iki üç kez okudum mektubunu, değer yargılarının çoğunu doğru bulmadım ben, sağlam ama kıytırı boktan şeylerdir bunlar. Dikkat et, sarışınlaşıyorsun, sarılıkla başlar her şey önce. Sarılık olmakdan çekineceksin.

Yukardan yukardan konuşuyorum sanma sakın, boyumu bilirim ben. Ama unutma ki şiirler yazılırken, kentler de geceleri, genişler.

Hoşça kal.

GÜMÜŞLÜK DİPYAZILARI

1 Haziran 1982 - Salı.

“Poyraz Trakya’da oturur oturuyor” diyesir yazmışım deftere; bu Gümüşlük’de - Bodrum. Ve “Akdeniz düzyazıyla anlatılabilir (mi?) ancak”ı da yazmışım.

“Ölü kuşlar uçmazlar”; İsmet İnönü. Benim bildiğim, kuşlar ölmüş olsa da uçabilirler uçarlar. Sözelimi atları bir şiirde tersine yarıştırdığım olmuştu, şiiri şiirleri düşünerek. Tarihi de tersinden okumak, bugünden tarihe bakmak yerinde değil midir?

D. Hızlan’a mektup yazmışım, minibüsçü Süleyman’a verdim, Bodrum’da postaya ulaştırırsın diyesir. Ben gitmiyorum.

Mustafa bey, İlhan’ın 2 kez Gümüşlük’e arkadaşlarıyla geldiğini söyledi. F. Naci ve Melih de gelmişler bir kez.

Bodrum’daki Kardeşler lokantasının sahibi Tevfik bey gelmedi, bana köydeki evini gösterecekti.

3 Haziran 1982 - Perşembe.

“Kuşaklar arasındaki kopukluk”. Çocukluğumdan, gençliğimden bu yana bir yerlerde okumuşumdur bu sözü. Ya da duydum hep. Ne anlama getirildiğini ya da getirilmek istendiğini bilmiyorum; bir ‘zarf’ herhalde, olacak. Ve dikkatimi çeken şey, bugün 3 haziran 1982 pazar günü, aklıma düştü bu, böyle bir sözü gençlerden hiç duymadım. Gençlerin sorunları çok başka. Nedense ‘düşünsel’ anlamda ununu elemiş insanlar söylüyor söyler bunu. Bence bir ‘kopukluk’ filan sözkonusu yok. Nerde olursa olsun (özellikle kentlerde) yaşam sürüyor, yavaş ya da hızlı. (Ama doğuda, bizde yavaş yürüdüğü de açık. 1789 Fransa’sına bile gelinmemiş daha, gelinmiyor gelinmez. Tekke ve Zaviyeleri 1924’de kapatılmış galiba Türkiye’de ve ‘Tevhid-i Tedrisat’ (Eğitimi Birleştirme) yasası yürürlüğe konur; Türkiye’de.. Türkleri alt alta koydu ve (bu sözcüğü okuyamadım). 135’i buldum. Bu ekmek kapısına bağlanırsa, bir başkası açılır. (Bundan sonrasını okuyamadım.)

5 Haziran 1982 - Cumartesi

Leyla Erbil'e rastladım bakkalda, öğle üzeriydi, Sevgi Sanlı'yla dün gelmişler.

Akşam kahveye çıktım. Haberleri orada izliyorum, televizyonda.

6 Haziran 1982 - Pazar.

Dingin, açık, güneşli güzel bir gün Gümüşlük'te. Marangoz Arif'e tüpgaz parasını verdim. Neden M. Arif'e bilmem.

Tevfik bey geldi Bodrum'dan. Gidip köydeki eski evine baktık.

Yeşim ile kocası Ahmet telefon ettiler Ankara'dan. Şeker Bayramında buraya gelme olasılıkları varmış.

"Zalimce dürüst davranmak".

"Bilinç-altı da, ideoloji de tarihsizdir". "Dış gerçeklik tarihi yaratabilir ancak". Ben yazıyorum: Çarpıtılmış, türlü gerekçelerle çarpıtılmışsa (ki sağlama öyledir hep) bir şey tarih olamaz. Burada tarih kavramı, her şeyden 'tenzih' edilmiştir anlamında tarih, bir tarihtir herhalde. Böyle bir tarih var mıdır o ayrı konu. Ayaklanmalar biraz bir yana, belki tarih yazılmamıştır daha, yazılacağı da yok.

Sevgi ve Leyla ile M. Arif'in yukardaki evine baktık, Çukurbük'e gittik, uzaktan baktık (tepeden) ve aşağıda (Gümüşlük'te) lokantada oturduk.

7 Haziran 1982 - Pazartesi.

Cumhur'la gittim Bodrum'a, İsmail'le döndüm Gümüşlük'e.

Bodrum'da müze kitaplığına gittim, orada Gülşen (Alpözen) bana Newton'ı buldu. Myndos bölümlerini okumaya başladım. Newton denilen İngiliz 1863'lerde filan bu Halikarnasos yarımadasında dolaşmış ve yazmış.

Kâmil'i gördüm benim şadırvanlı kahvede. Karısıyla (Rahime) birlikte Gümbet'te kalıyormuş. Çocukları da. Ankara'dan konuştuk.

Gümüşlük'te Newton'dan defterime yazdıklarını Sevgi'ye çevirtirdim. Sonra konuştuk Leyla ve Sevgi'yle.

İlk kez Çay Ocağı'nda oturdum, Çetin'in. Komşum Arif (Bu Arif başka.) de geldi. Dün gece deprem olmuş, otururken de olmuş.

8 Haziran 1982 - Salı.

Bugün PTT'den bir kâğıt geldi. Bir paket dış ülkeden gelmiş bana.

Atheke'nin yardımıyla EPEİOS yapar tahta atı, Troya.

Asfodel Çayı Troya çevresinde.

Tahta attan, atın içinden ağılıyarak inmek isteyen kim?

9 Haziran 1982 - arşamba.

Kâmil'i gördüm yine; Bodrum'da. Leyla ve Sevgi. Murat-Nemet Nejat'tan iki kitap ve bir mektup gelmiş. İlhan'dan çevirdiğı şiirin fotokopisini de koymuş zarfa. Akşam Gümüşlük'te baktım mektuplar gelmiş; Tan Seçkisi'nin ikinci sayısı, Ferhan Şensoy'un kitabı, Yazko Edebiyat...

Gece, Çetin'in ay Bahçesi Çeseli'de oturdum.

11'de eve geldim! dışarda tartışmalar oldu, balkona çıktım, dışarda iki kamyonet karşı karşıya (burun buruna) gelmiş!

Eve bir kadın ve bir erkek geldi, denize bakan ikinci odada kalıyorlar.

10 Haziran 1982 - Perşembe.

Telgraf gelmiş, gece 21.00. Okay ile M. Kemal'e yazdığım mektupları yarın postaya versin diyedir Süleyman'a verdim. Telgrafi daha almadım; Enver Bodrum pazarına inmiş olabilir.

Enver telgrafi telefonda okudu bana. D. Hızlan'dan geliyor-muş, şiirler Gösteri'de basılacaktı.

Akşam terzi İbrahim ölmüş. Ünal'ın kahvesinde oturuyordum; M. Arif'i gördüm, gömmüşler, mezarlıktan geliyorlarmış. 29 Haziran'da gidilirse iyi olur diyor. (15 Haziran'dan sonra 15 günlüğüne kiralamıştı evini Arif, Özcan'lara.)

'Başvurunuz' birleşik olacak 'Ortaoyunu' meclisliğinde şiirinde.

12 Haziran 1982 - Cumartesi.

Gitmişler Leyla ile Sevgi.

17.00'de ilk denize girdim evin önünde ve arkasından duş.

Oturup yazdım yazıyorum sonra.

13 Haziran 1982 - Pazar.

“İşe yaramaz diye bir kenara atılmış nesne.”

Tarih (A. İ.) Geschichte, Histoire, History.

Historein; bilmeye çalışmak...

I. Olup biten şeyler olarak (en geniş: zaman, dar: geçmiş olan)

II. Bilgi olarak.

H. H. Stah - Tarihi tersinden okumak.

Halıları kaldırmak Mısır’da bir camide; mutlak iktidarı almak yani.

Ormanlarda vahşi hayvanlar çoğalmış.

“Edirne bizde mi?” Sultan Öküz Reşat demiş derler bunu.

“İçindeki değişmelerin tümü.”

Meslekten şair. “Mesleğimiz şairliktir bizim.”

14 Haziran 1982 - Pazartesi.

Bodrum'a indik. Giderken Gümüşlük'ten Aktur'a birisini bıraktık. Ülkü'nün çocukları Can, Emre ve Özgür. Erkan'la 9.50'de yola çıktık. M. Arif evde beklemiş.

Adalet'in selamı varmış bana.

15 Haziran 1982 - Salı.

Güneş bir gün daha, dalgalar hafif, koyda bir balıkçı motoru var, saat 7.30.

Belleği çok zayıf bu Anadolu'daki 'topluluk'un. "Hâfıza-i beşer nisyan ile mâlûldür." demişti biri. Bu söz bile unutuluyor, unutulmak da unutuluyor.

Öğlen pideci Nuri'de yemek yedik. Kadıkalesine yürüdük, Özgür'le. Kahvede oturuyoruz. Mehmet gelmiş pazar günü. Turgutreis'ten geliyormuş.

16 Haziran 1982 - aramba.

Öğlen bir jiple Turgutreis'e gittik, Ülkü ve Özgür. Özgür arkadaşı Eren'i gördü. Kadıkalesine dördümüz birlikte gittik. Mehmet'in oğlu Cem ile Dal ve oğlunun arkadaşı Ayhan.

Meftun Olgaç Gümüşlük'teki gazetecinin adı. Yine yürüyerek Gümüşlük'e geldik. (Eren Mehmet'in evine girmemiş dışarda yere uzanmıştı, ilginç. Sonradan ekliyorum bunu. Yolda da bana Boris Vian'ı sevip sevmediğimi sormuş ve yine arkadaşı Özgür'ün yanına dönmüştü, bu soruyu bana sormak için gelmiş. Ben Ülkü'ye onun üzerine bir soru sordumdu...)

Denize girdik. Benim için aynı zamanda yıkanma da oluyor. Tavşanlı Ada'ya gittik. (benim ilk gidişim.)

Leleğ'de (İsmail çalıştırıyordu, karısı da mutfakta) yemek yedik.

18 Haziran 1982 - Cuma.

Ertesi öğleden sonra Ç. O'na (bu Ç. O. nedir bilmiyorum! böyle yazmışım) Özgür'ün arkadaşı Eren geldi. Yine rüzgâr çıktı. Mektuplar ve kitap geldi.

19 Haziran 1982 - Cumartesi.

Az rüzgâr var. Böyle sürerse denize girebilir miyim bugün bakalım.

Ve girdim denize. Öğlen yemeğe Nuri'ye giderken Nazmi'nin yerinde F. Naci'ye rastladım, İzmir'de bir bankanın yöneticisi Necati Bey ile; ... "... çok bile" dediğimi söyledim hoş-beş arasında. Rüzgârdan masalarını Leleg'in duvar dibine koydurmuşlar.

21 Haziran 1982 - Pazartesi.

İlhan'ı gördüm, kitap önerdi ve "Memet Fuat"a yazacağım" dedi.

*"Gam değil her neye meyletse mülûk'ü-âlem
Meslek-i tek eylemesin sülûk
Hali halkın ne olur ol dem-i yazün billah
Hükmünü icra ede ennâs-ı ala din-i mülûk.*

Nefî: IV. Murat boğdurdu.

*Kim bilirdi şüera olmasa ger sabıkta
Dehre devletle gelip yine giden sultanı.*

Korkunç bir adam Nefî. 'Devletle gelip yine giden' diyor demiş.

21.30'da - Dünder geldi.

22 Haziran 1982 - Salı.

Sabah denize girdim. Bir fotoğraf, dört yıl önce nasılmışım.

Akşam Çay Bahçesine Mehmet, Dal ve Ayhan geldiler.

İzmir'den arkeolog Melih'le konuşuyorduk. Mehmet'ler Ülkü'ye yemeğe gittiler.

Gece evdeyim, uzun uzun o fotoğrafa baktım; yine mektupları okumaya döndüm.

23 Haziran 1982 - arşamba.

Ege geldi saat 12.00, İstanbul'dan. Uyuyordum, baktım pencerede.

Köye gittik. İkametgâh kağıdını muhtarın evine gidip mühürletti Ege?

Gece balkonda.

Ege'nin nüfus işi oldu, bankaya hesap açtırdı.

25 Haziran 1982 - Cuma.

Sabah 11.00'de Ege'ye söyledim durumu (hangi durumu?). O evde kaldı, ben denize girdim; güzel ve değişik bir mavilikte deniz! O evde bira içti ve uyudu. Sonra ben de uyudum biraz... Ege Çay Bahçesine gitti, ben evdeyim ve müzik dinliyorum, dipyazılar yazıyor ve okuyorum. Ülkü Bodrum'a gitmiş, oğlu Can öyle söyledi.

Ayral-İstisnai. Ayrallık-istisna.

Erkeklerin daha gezgin olduğu. Erkekler daha çok dolaşırlar; bir aç?

26 Haziran 1982 - Cumartesi.

Ege, Nilgün'lerin arabalarıyla Bodrum'a gitti. Yeni tanıştım Nilgün ile kocasını (bu Nilgün, Nilgün Marmara değil). 18.00 Ankara'ya sınava gidecek Ege, Üniversiteye girme sınavlarına yeniden giriyor.

İlhan Berk, Oya Katoğlu, Edibe Hanım, Murat Katoğlu ve oğlu gelmişler.

27 Haziran 1982 - Pazar.

Arslan Başer Kafaoğlu “malların tedavül hızının düşmesi” diyor. Ben ‘paranın tedavül’ hızını biliyordum. “Menkul değer denenen nesnelerin ne olduğunu öğrenilmelidir.”

“Paranın ne önemi var, mühim olan insanlık.”

Arkeolog Melih Arslan. - İzmir’de Bahribaba Parkı yakınında bir ‘röleve Kurulu” varmış.

Oya bir aşağı bir yukarı Çay Bahçesinde.

Ülkü “belki yukarıdaki evi tutmıyacağım, çocuklar da sevmeyi” dedi. İlginç. Ankara’da Özcan’la konuşacak. Bitmiş bu iş.

29 Haziran 1982 - Salı.

Ülkü'ler bugün Ankara'ya dönüyorlar. Özgür iki-üç gün daha kalacak Gümüşlük'te. Çay Bahçesindeki kamp yerinde çadır kuracak, 100 liraymış bir günde, adam başı.

Mehmet Özkan'la Erwin geldiler. Gece de kaldılar. Nazmi'de yemek yedik. Pansiyonda bir kadın bir erkek de vardı.

30 Haziran 1982 - Çarşamba.

Balık satın alıp evde yemek yedik üçümüz. Duran Karaca gelmiş Cemil Eren'le. Bodrum'a indik Mehmet ve Erwin'le 16.00; Çelep Ali'nin minibüsüyle. Onlar kaldı Bodrum'da, Gözegir Otelinde kalıyorlarmış. Postanenin yakınındaki İşçi Kahvesinde otururken İ. Berk'i gördüm.

Otobüsle Gümüşlük'e geç dönüş. Beni yukarda bıraktılar nedense, otobüsün kapısı da tam açılmıyordu, güç durumda kaldım. Yorgun argın eve geldim ve biraz bir şeyler yedikten sonra uyudum. Uyandım, baktım Kenan, Timuçin'in 18 haziran tarihli mektubunu getirdi. Olcay Anıker ile Hasan Turhanlı'ya mektup yazdım. Sabah rüzgâr çıkmış, rüzgâr hızı artmış akşamleyin ve gece.

1 Temmuz 1982 - Perşembe.

Bodrum. Gözegir Oteli. Bir motor tuttuk; Erwin, Mehmet, ben ve Batı Berlinli bir kadınla oğlu, Bağla'ya gittik. Giderken Akvaryum denilen yerde yüzdük, denizin dibi gözükiyordu.

Gece Bodrum'da Yayla Pansiyonda kaldım.

"Kadının sesi sabaha karşı saat 2.30 idi."

Bakkalın hesabını ödedim, 6.870 tutmuş borç, şişelerin depozit ücretleri içinde.

2 Temmuz 1982 - Cuma.

Yarım ekmek ve bir gazete. Gibbs 100, Permatik 25, Zeytin 180, Küçük Omo 120.

Nedense, hep, orta ve iyice kötü şairler çocukluklarında ve gençliklerinde çok ve herşeyi okuduklarını söylüyorlar. Dikkatimi çeker bu. "Ne bulursam okurdum."

Refika Suna'dan dergi ve Yazko'dan kitaplar geldi. Kenan eve 17.00'de getirdi. (22 Haziran damgalı kitaplar.)

3 Temmuz 1982 - Cumartesi.

Aytaç geldi 10.00'da. Nazmi'de oturuyorlarmış. Kocası Ahmet ve 11 yaşındaki oğulları.

11.05'de okumaya başladım. Bütün bir ekmek aldım, bir Samsun ile bir kibrit.

Bodrum Gözegir Otelindeki motorcunun adı Hasan Dik.

Aytaç ve Ahmet'le oturduk Çay Bahçesinde, 21.00.

Süleyman'a rastladım, bana çocuğun gelip gelmediğini sordu.

5 Temmuz 1982 - Pazartesi.

Yaşar Girgin'le mektup gönderdim, pullu; Memet Fuat'a. Ünal'ın kahvesinde Faik Bey bana minibüs şoförleri anlaşmasının (saatle gideceklerdi Bodrum'a; saatle de geleceklerdi Bodrum'dan) bozulduğunu söyledi.

Avukat Bülent bey gelmiş geçici olarak; çocukları daha önce (Murat ve Halûk) gelmişler.

Bahçesine indim Çetin Karabağlı'nın.

6 Temmuz 1982 - Salı.

Fransa, Almanya, İtalya ve Polonya yarı finale kalmışlar.
Dudu Kuşu.

Hilmi Yavuz, karısı Nuran ve iki çocukları gelmiş, Özlem gelmiş Azer'in eski karısı, babası Niyazi'dir; Turgutreis'teymişler. Soytaş'a giderlerkenmiş evleri.

Bülent beye postaya versin diyedir iki mektup verdim. Kitaplar gelebilirse iyi olur. (Haber Akif'e iletilecek).

Mustafa bey seslendi, balkona çıktım, birlikte Çay Bahçesine gittik.

'Kırmızı Cesaret Madalyası'nı gördüm TV'nda. İki bayrağın dalgalanışı güzeldi. Filmin yönetmeni Houston.

7 Temmuz 1982 - arşamba.

Aradan, aşıağı yukarı 14 insan yılı geçtiğine, geçmesine karşın, Eski Eserler Yasasından korku sürüyor. Bir ansiklopedide ‘tuccardan şair’ diyedir geçiyor, geçerci nedense.

İyimiz de kötümüz de ‘bizim’miş. Bir ‘kötülük’ten bireşime varılabilir mi? varılmış. Divan şiirine bakarken şimdi laikliğin âlemi yok. Bu topraklarda beş-on insandan başka toplumsal birikim olmamış. Ben bunları derin bir düş kırıklığına uğrayarak yazıyorum. İstiyorum ki, gençler bir şeyler var sanıp da ‘kül yutma’sınlar.

8 Temmuz 1982 - Perşembe.

Ege geldi 12.45'de. Dün akşam otobüse binmiş İstan-
bul'dan. Bugün 11'de Bodrum'a gelmiş. Cumartesi akşamına
dek Ankara'daymış. Boğaziçi olmamış, nüfus kaydını Büyüka-
da'dan almış ve Bodrum'a vermiş.

Nuri'de yemek, pide 85 imiş, koka kola 40, 20 ayran.

Aytaç'ı gördük Gümüşlük Motel'de; arkadaşları gelmişler.

Ahmet eve uğradı ve geziye çıkacaklarını söyledi. Fransa-
Almanya maçıını izledik Bahçe'de.

9 Temmuz 1982 - Cuma.

“İmgenin büyümesi zorunlu”, şiir okurken, bir şiiri okurken. Kentler de geceleri büyür. Gündüzleri küçülür.

7 Eylül 83

Sevgili İlhan.

Mektubunu aldım; 1 Eylül tarihliydi. Gülin de bir şeyler yazmış. Verdiğin bilgiler için sağol.

'Age' Kemal, burada Gümüşlük'teydi; onunla sana haber gönderdim. Kitap konusunda onun vermiş olduğu bilgilerde pek bir gelişme yoktu. Anlaşıyor ki Ekim, Kasım beklenecek.

Geçenlerde Gümüşlük'e Akşit Göktürk geldi; İstanbul'a varınca kitap için Erdal Öz'ü (Can Yayınları) bir yoklayacaktı. Akşit'in telefonu 45 55 17'dir, sonucu ondan öğrenebilirsin.

Bir değişiklik yok, Gümüşlük'e yeni gelen kimi kimselerle tanıştığım oluyor, arada denize de giriyorum, gelen giden tanıdıklar da oluyor, çok seyrek yazıştığım da oluyor. 20 Eylül'e dek sürer bu, doğrusu bir şey de kalmadı.

Akşit'ten 'Lacan'ın gelişmeye karşı oluş' şeyini öğrendim, gerçek doğallıkla öyle değilmiş, 'gelişmeci görüşler'e karşıymış Lacan... Ayrıntıya girmiyorum.

Bende kesinlikle yazarlık serüveni filan bitti. İçimde ne yazmak isteği var, ne de fiziksel olarak yazacak edecek gücüm var. Sen bir sille yemedin galiba; sözgelimi üzerine bir şahmerdan düşsün de gör bakalım. Sana yine de kimi konuları, bildiklerimi söyledim ki... dersem bana inan İlhan ve de güven. Hiç değilse sen olsun benim işi de konumumu da abartmadığımı anla.

Senden bir haber bekliyorum, gerçek bir sıkışma oldu bende, durumumuzu belli etmiyoruz ama.

İstanbul'a varınca yine Galata'yı ele alman doğaldır bence, senin deyimle 'Pes (Galata) olmasa biz ne yapardık?' Gala-

ta'da ben kimi apartmanları çinili olarak düşünüyorum. Akabilir ama kimi diziler kitaptan; Galata yokuştur çünkü, yerçekimini de dikkate al derim, tutturmak bu açıdan da zor. Onun için masan düz olacak. Duvarcıların bir avandanlığı vardır, adını unuttum şimdi, onu satın al ve Galata şiirleriyle doldurduğün sayfaların üzerine onu koyuver, koy. (Aklıma geldi, 'Galata Şiirleri' kitabın adı olsun sözgelimi, ne diyorsun buna).

Çok arada Bodrum'a indiğim oluyor, doğrusu ya, bütün hırçınlığına karşın yine de Bodrum sensiz pek hoş olmuyor galiba benim için. O kahvede bilmece çözüyorum; şadırvanlı kahve.

Haberlerini beklerim. Sana kucak dolusu selamlar ve sevgiler buralardan. Hoşça kal.

P.K. 160 Bodrum

12 Nisan 84

Sevgili İlhan, merhaba.

Dileklerimi Gülin'e söylemiştim İstanbul'a giderken. İzmir'e gelip gitmiş ama onu göremediğim için bu konuda gelişmeleri bilmiyorum. Ben İzmir'deyim. Birkaç gün sonra yine ev aramak için Bodrum'a geçiyorum.

Gülin'e söylediklerimi sana yazayım; olabilirse 'Gösteri'deki (orada iki yazı, bir-iki günlük var) ve 'Varlık'taki düzyazıları alıverirsin. Bunları Yazko Edebiyat'a ve Çağdaş Eleştiri'ye filan verebilirsin sözgelimi. Cumhuriyet'teki konuşmamız ne olmuş? Gülin'in bizimle yaptığı konuşma bir yerde yayınlanacak mı? Bunları bana yazabilirsen sevinirim. (Olabilirse dedim çünkü yazın adamlarının ördüğü 'duvar'ı ben, yine, bu elimdeki şiirlerle aşacağım aşarım –Evet, yavaş yavaş da olsa o 47 parça şiiri örmeye başladım yoğurmaya.–)

Ben sağlamım, merak etme. Benim pes etmem sözkonusu değil kesinlikle. Özel konularda olsun genel konularda olsun gerçekten çok büyük bir yanlışlık işleniyor; bu gerçeği söylemesi benden. Böyle derin bir arka arkaya yanlışlık yapılması ben- ce bir ölçüde doğal; temel niteliği bir insan toplumu olmayan 'topluluk'larda oluyormuş olur böyle şeyler. Önemli olan benim ayakta bulunmam, şiirleri yazmaktır. İlerde bu 'yaratıklar' gerçekler ortaya çıkınca utanmayacaklardır bile, çünkü 'utanmak' insanlara özgü bir şey; bu konuda yazacaklarım şimdilik bu kadar.

Kılgın bir şey de yazacağım sana; bugün 12 Nisan 1984 Perşembedir. Gerçekleri alabildiğine açıkladığım için herhalde kimi çamur atmalar olmuş olabilir bana; ayakta olduğumu bil-

meni istiyorum senin, doğallıkla şiirlerle ayakta olmayı amaçlıyorum burada. Ve hukuksal açıdan da bir şey olmadı bana şimdiye kadar. 'Yapıştırılmak istenen' her şey su gibi akar akacak üzerimden.

İzmir'de Ahmet Necdet Beyle, Nuran Hariri Hanımla da görüşüyorum arada. Yıllardır görmediğim kimseleri de görüyorum bu İzmir vesilesiyle... (Günel Sayın gibi) İzmir gerçekten iyi geliyor bana.

Zarfın içine fotoğraflar da koyuyorum, belki gereksinme duyarsın ya da duyulur.

Bodrum'daki İş Bankası hesap numarasını veriyorum; 12 417; Yazko Edebiyat'tan (alabilirsen) parayı oraya gönderebilirsin. Yazışma adresim yine P. K. 160 Bodrum'dur.

İstanbul'da görürsen Günsel Koptagel'in şimdi nerede neler yaptığını öğreniver. Telefonu 46 16 13'dür. Ona ve kocasına selamlarımı iletiverirsin.

Tülay Tuna Hanıma bir türlü yazamadım. Şimdi yalnızca şiirlerle uğraşıyorum. Bodrum'a birkaç gün sonra geçince ona yazmayı düşünüyorum.

Gülin'e de benim selamlarımı ve sevgilerimi iletiver lütfen. Arkadaşı Selim söyledi bir acele gelip gitmiş İzmir'e, ben Ahmet Necdet Beyde kalmıştım iki gün, göremedim onu. Görseydim (olmuşsa) İstanbul'daki yazı, konuşma serüvenlerini öğrenecektim. Neyse.

Günlük güneşlik burası, Bodrum günleri gibi. Okumaklarım biraz daha hızlanmış denebilir derim.

Bitiriyorum. İzzet'e, Seçkin'e, Aydın Ülken'e (onun adresini yazıver bana), benim selamlarımı sevgilerimi iletirsin. Hoşça kal İlhan. Merak edilecek bir şey yok, ben bir vartayı da atlattım ya da en azından atlatıyorum. (Doğrusu ya böylesine sağlam oluşuma ben de şaşıyorum.) Her şey gönlünce olsun.

15 Nisan 84

Sevgili İlhan.

Tümüyle değilse bile bir ölçüde zihinsel bakımdan ayak-
tayım herhal. Şiirlerle uğraşıyorum işte. Bunu sana yazayım
dedim.

Ne yaptığım ne ettiğim konusunda ayrıntıya girmeyece-
ğim. Anlayacağın yaşanıp gidiliyor gidiyor.

Gültekin Oransay'ı (bestecidir) Necdet Levent'i tanıdım İz-
mir'de. Müzikle ilintili kafamdaki kimi soruları biraz aydınlat-
tım böylece.

Ve 'Mithat Paşa ile Yıldız Mahkemesi'ni okudum Uzunçar-
şılı'nın. Duraklattı (daha doğrusu duraklatmadı, hayır şaşırma-
dım) biraz beni.

'... Açıklarında...'yı Cumhuriyet'te izledim, benim yazıla-
rımda birkaç harf yanlış dizilmiş o kadar. Ama (okurken anla-
dım bunu) biz 'kurgu'yu yanlış yapmışız biraz.

Benim Gösteri ve Varlık'taki yazılarımı bulup aldın mı?
Hepsi galiba 4 ya da 5 parça olacak. Artık 'Gümüşlük Günlük-
leri'nden birini Yazko Edebiyat'a verirsin. Kalanları için Çağdaş
Eleştiri oluyor mu? Ya da olur mu? (Ben isteğimi yazmışım ama.)

Gülin'in bizimle yaptığı konuşma bir yerlerde çıkacak mı?

Telefonu açıp Okay Gönensin'e, Günsel Koptagel'e, Gülin'e,
Seçkin ve İzzet'e, Aydın Ülken'e benim hem selâmlarımı hem
sevgilerimi iletiver lütfen. Bu benim için şundan önemli çok; şu
geçmişteki yıllar içinde yalnızca onlar beni hiç yalnız bırakma-
dılar!

Ayrıca yazıyla ilgili olarak bir hazırlığım da var; sana ha-
ber vereyim dedim. Yaşayan şairlere (bence) çok ağır giydiri-

yorum ve yaşıyan aydınlara. Artık her alanda ‘çok büyük yanlışlık işleniyor’ bile demiyeceğim: Somuta indiriyorum düşüncelerimi yani; bu yüzden bir çalışma içindeyim de diyebilirim sana. Doğallıkla, yine boyunca olacaktır...

Gölin’i göremedim İstanbul’dan İzmir’e gelişinde, yazmıştım.

Haberlerini benim ‘P. K. 160 Bodrum’ adresime beklerim bekleyeceğim. Ben nerede olursam olayım adresim orası.

Sağlıcakla kal, kendine iyi bak, sana içten sevgiler ve selamlar yollarım İlhan.

+ Fotoğrafları aldın mı?

+ Para için Yazko’ya söyledin mi? (3 yazı oldu böylece.)

25 Nisan 84

Sevgili İlhan.

Kılgın şeyler yazacağım sana. Dün Gülin geldi eve. Biraz konuştuk. Daha Bodrum'a gitmedim. Oraya yazmışsan ne yazdığını bilemeyeceğim.

Sana bir Gümüşlük Günlüğü yolluyorum, Yazko'ya verirsin, -Kemal Özer'den o günlüğü alıp almadığını bilmiyorum çünkü. Gülin'in söylediğine göre Gösteri'dekiler önümüzdeki aylarda çıkabilirmiş.

Bodrum'a gitmeyişim şu yüzden; bana ev işi olmadı dendi, (sonra da bir gün sonra telefon edilerek oldu denmiş, bu çelişkiyi anlayamadım; 25 bin liraya ev tutamam).

Erol'un bana vermiş olduğu parayı harcayarak geçiniyorum. O yüzden (ve özellikle ev tutmak için) paraya gereksinmem olacak, Yazko'dan benim paraları alarak Bodrum'daki banka hesabıma gönderiver lütfen.

Turgay Gönenç'de Sezer Tansuğ'u gördüm, Bitez'de (yanılmıyorsam) 13 bin liraya bir ev tutmuş, aylığı.

Herhangi bir şeyden yakınmam sözkonusu değil. Hemen her şeyi anladım ben. Gerçekten çok büyük çapta bir yanılığ içinde bulunuluyor. Neyse.

Acele etmiyorum hiç bir konuda. Alttan alta bir şeyler yaptığımı yazmakla yetineceğim sana, o kadar.

Bu 'topluluk'ta 'insan' diyebileceğim beş-on arkadaşım var benim, bunlar da bana yetiyor yetecek.

Söylentileri duydum, hiç biri doğru değil kesinlikle... Bu konuyu kesiyorum.

İlkiz'i (geçen gün de Nilgün adlı bir kız tanıdım hem güzel hem ilginç) ve kimi insanları, gördüğüm oluyor arada.

Sana kucak dolusu sevgiler ve selamlar. Yine Gülin'e, Aydın Ülken'e, Seçkin ile İzzet'e; Günsel Koptage'l'e sevgilerimle. Hoşça kal.

Not: 'Age' Kemal Yalçın'la konuşabilir misin? Benim 'Yalnız Kardeşçe' (Haydar'daki) kitabımın güz aylarında basılması için kimi yayınevleriyle görüşebilir mi şimdiden.

7 Mayıs 84

Sevgili İlhan.

Şimdi sana "Bodrum'da Bir 'Kış'ın Geçmesi"nin ilk parçasını gönderiyorum. 'Gösteri'de bununla başlarsak iyi olacak, bunları orada her ay sürdüreceğim, ikinci yazıyı bir hafta sonra göndereceğim sana.

'Gümüşlük Günlükleri'ni Yazko Edebiyat'ta sürdürürüz.

Güz ayları için düşündüğümüz iki kitap için ('Gümüşlük Günlükleri' ve 'Yalnız Kardeşçe') bir gelişme olmadı galiba. (Bugün İlkız'ı görünce durumu öğrenirim.) Sen yine de bu iki kitap tasarısı için kimi yayınevlerini bir yoklayıver.

Ben bu arada düzyazıları örmeye çalışıyorum işte. Şiirlerle atladığım da olmuyor değil. Yani boşa geçen günüm yok. İyi okuyabiliyorum da. Kimi gençler bana okuyacaklarımı sağlıyor. Çok yakınımnda oturan bir genç var (Gökhan adı, telefonu 31 37 59, bana bir haber ulaştırmak filan istersen sözgelimi, ona telefon edebilirsin, evde ya kendisi olur ya da anesi. İki adımlık yerdir, koşar bana haber verir.) 'Pazaroyun' olduğumuz Cumhuriyet'i o bulmuştu bana; beni İnciraltı'na, bir konsere ve bir sergiye de o götürdü, bana saygısı alabildiğine içten bu gencin.

Ben görmedim ama 'Yeni Defterler' çıkmış İstanbul'da ve Ankara'da. İzmir'e 15 gün sonra gelirmiş. M. Taner kitap için benim kalan 40 bini Bodrum'a gönderir herhalde yakınlarda.

Yineliyorum, Y. Edebiyat'tan (üç yazı çıktı) alacaklarımı alabilirsen Bodrum'a İş Bankası hesabım 12 417'ye gönderiver. 'Gösteri'ye de bu numarayı lütfen veriver.

Günsel Koptagel İlal'ın telefonu 1 46 16 13'dür.

Her anlamda, sağlık durumu iyi. Yine de (başka bir düzlemde de olsa) meramın bir türlü anlatılamadığı bir karabasanın içinde deviniyor gibi duymuyor değilim kendimi zaman zaman. Gerçekten, büyük bir yanlışlık işleniyor. Neyse.

Senin ‘Pazaroyun’daki ‘düşünür’ giysili (belki Yunan, belki Roma kesimli) resmini çok sevdim... İzmir’de bir şey de sezinledim; o konuşma Cumhuriyet’te yayımlandıktan sonra kimilerinde (sözgelimi; gözlerini kaçırmak gibi, konuşurken yutkunmak gibi) bana karşı bir çekingenlik belirmiş.

Gülin’in bizimle yaptığı konuşma ‘ ağdaş Eleştiri’de çıkabiliyor mu?

Mektubun önemli yeridir: Düşündüm, benim için iki seçenek var şimdi; biri bir çadır, yükseltili bir yatak, portatif bir masa ve bir sandalye satın alıp Haziran ortalarında Gümüşlük’e gitmek (Ahmet Necdet Beyle    gün sonra buluşup İzmir yakınlarında bir çadır fabrikasına çadırlara bakmaya gideceğiz, onun söylediğine göre benim için en iyi yol bu, en çok 50 bin liraya patlarmış, Ekim’de de yine Bodrum’a ge ermişim, çadır ve avadanlıklarını gelecek yıllar da kullanabilirmişim. Sen bu konuda ne düşünüyorsun? Ben de gerçekçi buldum bu tasarıyı; önümüzdeki 6 ay içinde ağırlıklı bir gelişme olamayacak zaten. Yatak yükseltili, romatizmam da yok, bir nane molla da değilim –Ve ben İzmir’de bulunurken de daha önce bilmediğim şeyleri de öğrendim, şimdi çok şeyden haberim var. Bilsen küçük dilini yutarsın. Ayrıca şöyle böyle bir şey de değil bunlar. Sorun da herhangi ve geçiştirilecek bir sorun değil. Ben kimi yaratıklara boşuna kızmamışım, nasıl yerindeymiş davranışlarım, üzerlerine üzerlerine gideceksin. Konuyu kesiyor ve kılgın şeylere geçiyorum.–); öteki de burada Eylül sonuna dek kalmak, İzmir’de. Evet, bu iki seçenek üzre sen ne diyorsun? şunu da düşün, daha dergilerle yayınevleriyle ‘akan’ bir sürekliliği kuramadım (burada kimilerini kırmamın rolü yok, sözgelimi K. Özer’e ne yapmışım ki?) Sağlam basmaya kararlıyım kısacası. Beni merak etme. Söylentilere boş vereceğiz.

Gülin’e, Aydın  lken’e, Seçkin’e, İzzet’e, Günsel’e, Okay Gönensin’e benim alabildiğine içten sevgilerimi iletiverirsin ilet lütfen.

Hadi hoşça kal. Sevgilerle.

P. K. 160 Bodrum.

Not: İlkiz'le görüştüm (7. 5. 84. saat 12.00 dolayı); bildiklerimin dışında bir haber söylemedi, Gülin de gelmiş İzmir'e. "Yalnız Kardeşçe"nin senin eline geçmesini sağlamaya çalışacağım. Selâm.

13 Mayıs 84

Sevgili İlhan.

“Bodrum’da Bir ‘Kış’ın Geçmesi II”yi de gönderiyorum sana; (Gülin’in dediğine göre ya da gerçekleşirse diyedir ve ne olur ne olmaz diyedir;) ‘Gösteri’ dergisi için. Evet, “Bodrum’da Bir ‘Kış’ın Geçmesi” Gösteri’de sürmeli. “Gümüşlük Günlükleri” ise ‘Yazko Edebiyat’ta.

Çadır vesaire aldım ama İzmir’de oturacağım, Eylül sonuna dek. Parasal bakımdan bir açılış olursa ancak Ekim’de, Kasım’da düşünülebilir. Gerek “Yalnız Kardeşçe”, gerek “Gümüşlük Günlükleri” için bir yayınevi daha bulunmadı. Ortam da uygun görünmüyor bana pek. ‘Yazko’dan bir şey almıyorum zaten. ‘Gösteri’ işi ise gelecekte ve belki.

Adresimi sana (B Blok) demeden yazdım, doğrusu şuymuş; Dilek Apt. B Blok Daire 2, 101/1 Susuzdere - İzmir. Lütfen Günsel Koptagel’i de telefonla uyarıver. ‘B Blok’ yazmak zorunluymuş...

Geçen hafta Gülin’i sınava girmeden önce görmüştüm ama sınavın sonucunu bilmiyorum. Ne olmuş?

Evden çok az çıkıyorum. Kimi akşamlar kimi gençlerin geldiği de oluyor; konuşuyoruz. Geçen mektubumda yazdığım gibi istediğim kitapları dergileri buluyorlar bana. (Benim ‘Yeni Defterler’ İstanbul’a gelmiş, bana bir tane gönderebilirsen sevinirim.)

İzmir ortamı benim için iyi oldu. Hem yazmak, hem okumak açısından da iyi... Şiirlere ise (yine) gelecek hafta başlayabileceğim sanıyorum.

Yine belirteceğim, belirtmek zorundayım da; çok büyük bir yanlışlık işleniyor. Hem de bumerang gibi bir yanlışlık. Kendilerini yaralayabilirler. Uyarması bendendir, söylemesi.

Hiç bir kaygım yok, canım da sıkılmıyor hiç. Kısacası iyiyim diyeceğim; yutulmaz bir lokmayım ve yenilmez. Geçmişte belki sana yazmış olabilirim; benimle başa çıkılamaz çünkü sapına dek haklıyım!

Yine Gülin'e, Günsel'e, Seçkin'e, İzzet'e, ve Aydın Ülken'e benim candan selam ve sevgilerimi iletirsin. Sana da en güzel selamlarımı ve sevgilerimi gönderiyorum. Hoşça kal.

18 Ekim 84

Sevgili İlhan.

Mektubunu aldım. Emine Uşaklıgil ile buluştum, çarşamba bildirecek bana durumu. Uzunca konuştuk onunla. Dediklerine uydum. (Ama senin 'değişen' insan ilişkilerini de düşünmeni isterdim.)

"Yalnız Kardeşçe"nin bir kopyasını ele geçirdim. Zaten yeryüzünde tekmiş gerçekten. Çıkma olasılığı yok. Bir kopya da olsa kitabı ele geçirdiğime seviniyorum. 128 sayfa olmuş.

Olca artık yalnız geliyor İstanbul'a. İkircikli bir sevgi var. O beni seviyor, ben onu seviyorum kısacası. Seviyorum İlhan!

İbrahim Tatlıses'i (Yaşar Kemal) arayacağım bu hafta.

'Aydınlar Aydınlar Karşı' adlı bir mektup konuşması yapacağız seninle. İlk soruyu soruyorum, sözkonusu olan bu topraklardaki aydınlardır, bitirince bu mektup konuşmaları bir gazetede yayınlayacağız yayınlarsınız. Biliyorsun görüyorsunuz bugünlerde aydınlar aydınlara bozuk çalışıyor çok. Bir sorgulama bu 600-700 yüz yıldan bu yana (bence) ilk kez oluyor, 1984'de. (Yani açıkçası aydın aydını s.kmek istiyor, hiçbiri de vermiyor. Yalçın Küçük de 'Aydın Aydın'ın Kurdudur' diyor-du kitabında.)

İkinci soru: Aydınların ağlaması. Türk aydınları yüzyıllardır, hele Tanzimattan bu yana, ağlamaya çok düşkünlüdürler. Bazen grup halinde ağlıyorlarmış bir odada. Ben 'hüngürdeme' diyorum buna, İngilizcesi 'sob'. Bir örnek Hamit'in "Makber" adlı bir şiiri var, Ekrem'in de ölen oğlu için bir şiiri. (Bunları sen Cevdet Kudret'ten buluverirsin ve bana gönderirsin). Hep 'dişi olmuş' bu şiir.

Sonra şairlerin ağlaması. Namık Kemal açık açık ağlar. Tevfik Fikret gizli gizli. Sen sert görünüşlerine aldırma.

Herodotos Tarihini buluver lütfen, Müntekim Ökmen'in çevirisi. İngiliz kaynaklarında Boğallıkalesi denir, Mustafa Kemal'in Anafartalar Defterlerinde ise Bigalı - şimdiki adı Çamlıdere, 1915 Nisanında Miralay Mustafa Kemal karargâhını orada kurar - Pers kralı Serhas Anadolu yakasındaki Aydos (Naraburnu) ile Bigalı arasında kayıklardan bir köprü kurmuş ilk, keten kenevir ve papirüs urganlarıyla. Onu da köprü'nün üzerinde (en son o geçer) ağlatıyorum elimdeki o 47 parça şiirlerden birinde. Ağlamaktan anası ağlamak anlama sakın...

Bu mektubu alınca sen de bana aydınlar üzerine sorular sor. Bu soruları alınca sana iki soru daha soracağım. Bu böyle sürecek. Herhalde biraz uzun olacak, konu şöyle bir geçiştirilecek konu değil. Olabildiğince bütün boyutlarıyla işe bakmamız gerektiği düşüncesindeyim ben. Senin sorularına benim karşılıklarımı da sana gönderirim... Oldu mu bilmem?

En güzel zamanıdır şimdiler Bodrum'un. Edibe Hanıma benim içten ve içerden selamlarımı söyleyiver olur mu? Düşünsün; benim üzerime yanlış düşündüğünü biliyorum çünkü; anlatılanlar doğru değil. Neyse, önemli de değil belki bu konu.

Ahmet'e ve Güneş'e de öyle. Bâki Beyin mektubunu aldım, ona da selamlarımı söylersin.

Bende pes etme düşüncesi yok galiba. Şımarıyorum ama bu olgu açık gibi. Beni yıldırıamazlar! İstanbul'daki söylentiler ise senin dediğin gibi yavaş yavaş değişiyor.

İzzet ile Seçkin Bodrum'dan döndüler.

Gösteri'deki konuşma ne oldu bilmiyorum, 'bir' sayıda çıkarsa iyi olur. Diledikleri kadar kısaltsınlar derim ben.

Evet, mektup yazma sırası sende (ben şundan yazıyordum, çok şey bilinsin istiyorum, hemen hiç bir şey de ortada kalmasın dilerim. Bizim (topluluk)un vurdumduymaz niteliğini bilirsin sen de. Bamtellerini durmadan yineleyeceksin, yani yinelemek gerekli, hatta zorunlu diyorum ben buna. Sözgelimi "çok büyük bir yanlışlık işleniyor". Ben tarihten, bir ondan, korkarım. Bir şeyin yazıya geçmesi iyidir bence. Ben bunu Ataç'dan öğrendim yıllar önce...

Ayrıntılı mektup sonraya bırakılır hep. Sonraya bırakalım.
Nilgün'ün, Kağan'ın sana selamları var.

Selamlar ve sevgiler gönderiyorum sana. Sen hiç merak etme beni, her şeyi değilse bile çok şeyi biliyorum ben, ama ne yapalım kimi zaman insanın elinde olmayan şeyler çıkabiliyor.

Hoşça kal İlhan kardeşim.

14. 11. 84

Sevgili İlhan.

Senin Bodrum'a İzmir'e indiğin gün ben Büyükada'ya geçtim. 24 Aralık'ta Adnan Benk'le çalışmayı beklerken elimdeki şiirleri ve yazıları bitireyim istiyorum. Telefon 351 60 42, Adalar Hükümet Tabibi Alev Çağlar'ın evi, Nizam'da, İdris'in evine yakın.

Gittin, bu kez ayağını da burkmadan gittin, ne yapalım seni özleyeceğim.

Hiç ses yok burada, ortam bu açıdan iyi. Alev'in kocası İbrahim Boğaziçi'nin Tarih bölümünü bitirmiş, hangi kitabı arasam onu sağlıyor. (Önceki gece Kızıltoprak'taki eve geldiğinde Enis de bana istediğin kitapları getirmişti.)

Uzatmayayım, soruları sana soruyorum, lütfen öncekilerle birlikte bunlara da karşılık ver. Dilerim ki pek bir gecikme de olmasın. 24 Aralık'a kadar buradayım ama sen yine (ne olur ne olmaz) Nilgün'lerin adreslerine gönder (Ferah Apt. Kavuklu Hamdi Sk. 17/12 Kızıltoprak-Kadıköy).

Şunu da yazayım; İbrahim İzmir'e geldiğinde seni görmek için Bodrum'a gelecek, Galata'yı konuşmak istiyor. Hatırlarsan geçen yıl İstanbul'a giderken İbrahim'i görmeni istemiştin.

Burada ilk gün olduğu için, biraz da şaşkınlık var, sana çok şeyler yazamıyorum. Sorulara geçiyorum:

(Türkiye'nin bir 'âmentü'ye gereksinmesi var diyor herkes. (Eninde sonunda bütün aydınların Müslüman, hatta Sünni olduklarını düşünerek.) Biliyorsun hepsinin nüfus kağıtlarında İslam yazar; öldüklerinde de bir camide kılınır cenaze namazları). Ama bunlar İngilizce 'Consensus'u kullanmayı seçerler;

yani 'asgari müştereklerde birleşme'. 'Uzlaşma' da deniyormuş 'Consensus' (Ben bunlar ölürken bile dualarını Fransızca ya da İngilizce mırıldanırlar demiyorum, yanlış anlama beni. Tarihte Namık Kemal sevmediği biri için ölürken Fransızca dua etmiştir diyor.)

Selamlar, sevgiler.

14 Aralık 84

Sevgili İlhan,

Mektubunu ve karşılıklarını aldım. Hiç merak etme sen, istediğin gibi de olsun. Ben seni biraz da ekmek parası için zorluyordum.

‘Entellektüel’ kavramını, olgusunu biz Cemal Süreya ile bir ucundan bir köşesinden deşmeyi denedik.

‘Sık sık buluşuyoruz Cemal’le. Meğer o da benim gibi kimi zaman olayların fotoğrafını çekermiş. Ona bir ‘sigara’ olayımı anlatmıştım Seyhan Hanımla aramızda Kızıltoprak’ta geçen, 70. Gün’de yazmış bunu, tırnak içinde, ad belirtmeden, yalnız senin adın geçiyor İlhan olarak, M. Sanat Dergisinin 1 Aralık sayısında, okumanı dilerim.)

Yirmi şu kadar yıldır görmediğim kimi eski arkadaşları da görüyorum zaman zaman. Meğer ne kadar çok kimse tanıyormuşum... Sık sık Dağlarca’yla da buluşuyoruz. Gülin’le, Akif Kurtuluş’la, Günsel Koptagel’le, Turgay Özen’le, senin tanımadığın Mülkiyeli arkadaşla, Doğan Kemancı’yla, (geçenlerde Gülден beni evden alıp babasına götürdü, Ferhan Beyle Zürih’te tanışmıştık, ünlü bir mason hekimdir kendisi, bana Ahmet Yücekök’ün ‘Türk Devrim Tarihi’ kitabını verdi, 100 Soru’da çıkmış.)

(Bir dost olarak, gerçek bir kankardeş olarak bir şeyi bilmeni istiyorum. Benimle başa çıkılamaz, bir kez yılmak duygusu ve düşüncesi yok bende, hele yerinmek yakınmak hiç yok. Eve gelip giden arkadaşlar benim üzerime çıkarılmış söylentiler üzerine bilgi verdiler veriyorlar. Hepsine gülüp geçiyorum, ama karşılıklarını da veriyorum bu kuyruklu yalanlara. (Siga

sigâ ve alttan alta bir şeyler de yürütmeyi sürdürüyorum. – Bizim Bodrum’daki Bâki Bey de yazık ki o kervana kapılmış, kendisinin benim bunu bildiğimi bilmiyor daha–; düşündüm insanları kandırmak ne denli kolaymış.)

Ben gerçekten iyi durumdayım. Daha Nilgün’lerde, Kağan’larda kalıyorum, çok iyi bir uyum içindeyiz ikisiyle de. Kimi zaman ev çok kalabalık oluyor, onların arkadaşları, benim arkadaşlarım. Her yere de birlikte gidiyoruz.

Son yıllarda ve son günlerde biliyorsun hep elle tutulan somut şeylerden yola çıkıyorum. Hiç bir insanın davasının ‘divana kalması’nı istemiyorum, çok şey (hiç değilse yarısı) yaşarken görülmeli Entellektüeller konuşmasında da kısacası değindim buna, ‘haklılığın inadı’ diyorum ben buna (Şerif Mardin, ‘yaratıcılığın inadı’ diyordu).

İyi okuyorum da, gözden kaçırdığım çok az şey oluyor. Özel olsun genel olsun hemen her konuda bir şeyler ediniyorum. Geçenlerde Cemal “bize düşen hep gündemde kalmak” demişti bana, şiir ve düşünce açısından.

Bugün yine Cemal’le buluşuyoruz. Entellektüeller konusu bitecek. Sonra ‘acı’ ve ‘acı çekmek’ konusuna gireceğim. Bizde ‘acı’nın olmadığı şuradan belli, trajedi hiç olmadı, yaklaşık olarak dahi yok, ah hiç değilse bir Abdurrahman Çelebi olsaydı. Asık suratlı şiire, ‘açık uçlu’ düşünceye alışmalıyız, alışmalılar. Bıktım artık “siki taşığına denk düşmüş ve götü trampet çalan” şiirlerden. Üstelik hakları da yok buna. Biz de bir insanız, insanlarızdır.

Gerçekten geçen mektubumda da biraz değinmiştim; kimse görünümlere kapılmasın, kapılınmasın diliyorum. Ara konaklara bakılmasın. Gerçek ‘oturulan yer’ her zaman çok önemli.

‘Morköpük’ adlı bir dergi elime geçti, Kierkegaard’ın o ‘İbrahim’in Meseli’ni arar dururdum yıllardan bu yana. Orada buldum. Varyant üç değil dörtmüş meğer.

(Olup olmayacağını bilmiyorum, sana da yazıyorum, İzmir’den İstanbul’a biri gelirse bana o küçük televizyon ile yeşil paltomu getirsin. Adres 100/1 Sk. No 3/10 Hatay, Nuray ile Ahmet’in telefonu 31 72 92 - Nuray’lar o ‘Meral’ Apartmanında 11 nolu dairede oturuyorlar; Gökhan Demirer ile benim adım verilecek.

Edibe Hanıma, Mavi'nin Halûk'una, Bâki Beye benim selamlarımı iletiver lütfen.

Güneş'e ve Ahmet'e de selamlarımı unutma.

Senin Galata kitabın herhalde bir-iki aya kadar yayınlanır sanırım. (İbrahim Çağlar'a senin Bodrum'daki adresini verdim, İzmir'e sık sık gidip geliyorlar onlar, belki bir Bodrum'a uzanacak, Galata üzerine çalışıyormuş onlar.)

Sen beni hiç merak etme, gerçekten çok sağlamım ben. En güzel sevgilerimi gönderiyorum sana. Hoşça kal.

8 Şubat 85

Sevgili İlhan.

Mektubunu aldım. Dağlarca öyküsü şöyle oldu, bence. Baktım Dağlarca Cemal'in bir günlüğünde yazılanlardan alınmış. Eski şiirle bu yeni 'Sıkı Şiir'in arasındaki bir ana ayrılıktan söz etmiştim ben Cemal'e (gerçekten hak ve hakkını aramak konusunda da onlardan ayrı düşünüyoruz herhalde) Cemal de bunu günlüklerinde yazdı. Sonra da doğrudan doğruya Dağlarca konusuna değindi. Ve Cemal'e çok kızdı Dağlarca. Ben de Cemal'e Dağlarca'yı darıltma; "adam mutlu olsun, özellikle 1946'ya dek (bence) şiirde bir 'müstahkem mevki'dir o" demiştim, – Şimdi de 'Mehmet Siyah Kalem' diyorum ona, onun da nereden geldiği bilinmez ya. O sırada senin güzel mektubun gelmiş Cemal'e, Cemal de mektubunun bir bölümünü günlüklerine almış... Yani tepen atmasın. Elbet sen de kimi konularda 'sek' olsan iyidir. Özellikle 'şiir'e ve 'düşünce'ye ilişkin konularda 'sünni' olunması zorunlu artık. 'Kişilik' konularına gelince senin dediğin gibi kim ne derse desin 'katı' davranılmalıdır bence de. Uyarlamak, göstermek, "bak bu da var"... demek eskiden bu yana bizim görevimiz değil miydi zaten? (Bugünlerde Asaf Savaş Akat sivriliyor, geçen 'Yeni Gündem'de onun Murat Belge'yle yaptığı güzel bir konuşmasını okumuştum. – 'Beyaz'a "Mehmet Siyah Kalem ve 'Tehlikeli Şairler"' başlıklı bir yazı verdim, daha doğrusu Turgay Özen'le yapılmış bir konuşma. Şimdi bir şiir de vereceğim, herhalde Mart'ta çıkar. Orada 'düşünce'de önemle beliren (bence) adları belirtirken A. S. Akat'ın adını da belirtmiştim... Ve 'Yeni Kötülük'e de kısaca şöyle bir değindim. –Yani bizimle başa çıkamazlar çıkamıyacaklardır;

görüşlerimizi söyleyeceğiz. Bir hak arama nasıl olurmuş gör-sünler diyorum. Hani derler ya, sıçtığı yere kadar kovalayacak-sın. Ben Pir Sultan Abdal'ın bir şiirinin bir yerini paylaşmam, o da 'kalsın benim davam divana kalsın' der. Ben 'dava'nın (ney-se o) 'divan'a kalmasını istemiyorum; göreceklerimi bu dünya-da görmek isterim...

Büyük Nilgün'e ve Kağan'a selamlarını söyledim. Hemen her Cuma Hatay'a onlar da geliyorlar. Nahit Hanıma da birlikte gittikti.

Sen artık Mart sonlarını beklemeden, havalar da iyi gider-se (sözgelimi 20 Marttan sonra bir gün) gel İstanbul'a, derim. Seninle İkinci Yeni ile (şimdiki) 'Sıkı Şiir' üzerine, daha çok 1982'den sonraki şiir üzerine ilgi alanlarını daha da genişleten şiir üzerine bir başka karşılıklı konuşma yapalım. Ne dersin? Düşünce ağırlıklı bir şiir bu, gördüğümce. Orada yalnız tarih yok, insanbilim de var, iktisat da, toplumbilim de... (Bu olgu se-nin bu şiiri Ahmet Haşim'le başlatman saptaman olgusuna bi-raz ve bir ölçüde aykırı ama). Bir başka ad da bulunabilir ama şimdilik 'sıkı şiir' diyorum ben buna. 'Hermetique'in 3. anlamı-dır 'sıkı'. 'Kapalı' ne demekmiş, hele hele 'anlamsız'...

Bir noktayı da açıklamak isterim sana (doğrudan benimle ilgilidir bu); ben gerçekte 'katı' filan değilim, uzun zaman ses çıkarmam, dinler ve beklerim bir şey oluşsun ve bütünleşsin için. Sonra da bakarım kendi kendine aymıyor; yüzüne yüzüne o gerçekleri açıklarım. Herhalde 'katı' sözü bu son davranışla-rımdan çıkarılmıştır. Sen benim temelde ne denli halim selim bir adam olduğumu bilirsin. Bizim (ya da yalnız benim) hak aramak konusunda da öncekilerden kesin ayrımımız var. Gere-kince ve o noktaya gelince elbet boru gibi konuşacaksın. 'Ben-den söylemesidir' derim hep ama sonunda da baktım aymıyor her şeyi göze alıp 'sert' çıkarım. Benim de bir insan olduğum hesaba katılmıyor hiç; hele kendime değgin konularda herhalde hakkım olsun değil mi biraz. Bilmem meramımı anlatabiliyor muyum? Sana bu yazdıklarım hem şiirim hem kişisel sorunla-rım konusundadır...

Cumhuriyet'e verdiğim o 'entellektüel anlamda aydınlar' konuşmamız yayınlansın ondan sonra 'çile' konusuna girelim;

Cihat Burak, Cihat Özegemen, sen ve Cemal. Kafamda kimi şeyleri oluşturdum şimdiden. Ekmek parası edinmek insanı ne denli diri tutuyormuş meğer. Sana ilk soruyu ya da soruları bir sonraki mektubumda yazacağım soracağım. 'Çile' derken herhangi bir aşk kırgınlığı da değil muradım. Gerçi öylesi bir kırgınlıkla da başlayabilir iş bir insanda; çünkü 'yabancılaşma' ve 'yalnızlık'a ilişik bir şeydir bu. Biliyor musun gerçekte 'düşünceyi didik didik eden' anlamınadır Mansur'un o 'Hallaç' sıfatı ve bağırdığı da 'ben mutlak hakikatım!'dır. Paralanma, parçalanma uğruna söylemiştir bunu.

Yazılarla, konuşmalarla ekmek parası edinmeme yardım edersin bana umuyorum. Ne yapalım böyle geçineceğiz.

Edibe Hanıma benim içten selamlarımı ve sevgilerimi iletiver. 'Mavi'nin Haluk'a da. (Yazık ki, bizim Bodrum'da fotoğrafçı Suphi Beyin oğlu Nuri birdenbire ölmüş. Nuri'yi çok severdim ben; akıllı ve çok dengeli bir gençti. Yazık! Gök ekini biçilmiş gibi gelir bana bu ölüm olayı, Yunus Emre'nin o şiirini düşünerek. Sayfa bitti. Selamlar. Hoşça kal İlhan.

10 Mart 85

Sevgili İlhan.

Mektubunu aldım... Bu kez Günsel Koptagel'le sık sık buluşuyoruz; bir gece de onlarda kaldım (ve 'Sevişmenin Rengi'ni okudum o gece Güner Kuban'ın 'Sevici Güner' deniyor, kitap çok kötü ve de gelişigüzel; dil, kurgu, anlatım, vs.); Çağaloğlu'ndaki kitap şenliğine gittik, Fethi Naci'yle de tanıştırdım onu.

(Sanat şahsî ve muhteremdir' diyen, Şemsettin Sami'nin Kaamus-u Türki'sine – 'abamak', 'yastamak' gibi– bakmayan, Türkleri kobay gibi kullanan [...]la ([...]'in adamı) sık sık görüşen, Amerika'da insanlar üzerinde denenmesi yasaklanan ilaçları Türkler üzerinde kullanan [...]in kurduğu vakfa gidip gelen Hilmi Yavuz'un (çok az yerde haklı) bu Mart 'Günümüzde Kitaplar' dergisindeki yazısını okuyuver, yazının sonunda haklı olduğunu göstermek için benim bir 'Gümüşlük Günlüğü'mü bile kullanıyor... Günsel'in Nisan'da aynı dergide çıkacak yazısını okuyuver olur mu? Lütfen. (Evet bilim adamları biraz kendilerine termler ve Türkçe bakımından çeki düzen vermelidirler artık, evet onları biraz sarsmak gerekir. Ama kesinlikle 'malumatfuruş' olmadan, hele uygulamaları, termleri bilmeden hiç olmaz bence. Herkes sınırını bilmeli. 'Onur' diyedir bir kavram vardır 'insanlar' için, değil mi?)

Kaygılanma hiç, çok sağlamım ben. Zaman zaman geçmişle uğraşır gibi görünebilirim ama gerçekte değil; şimdi sürüp gidiyor değiştiğim olgular. İnsan gerçekler adına gereğinde güç durumda kalmayı bilmeli. Bizim eski (şimdi yaşayan) kuşaklarla o açıdan da ayrı tutumlarımız, düşüncelerimiz var; bu-

nu Cemal Süreya ve Arif Damar'a da söyledim. (Cahit Kayra'ya da söyledim, onun 'Romantik Bir Karga' kitabını bitirdim, gerçekten kurgu da çok güzel, az biraz kendini 'yazın'la edebiyatla birleştirmiş. – Cumaları onunla da buluşuyoruz 'Hatay'da. Ne pahasına olursa olsun (ama usturuplu artık ve yerinde) insan hakkını aramalı, nedense eski kuşaklar yalnızca siyasal hak aramayı bellemiş (S. K. Aksal ve A. Damar gibi, hem de 30 şu kadar yıllık 'sıkı şiir'i anlamadan ve bilmeden ve görmeden...)

Yazdım; gerçekten bizim çevremizdeki, özellikle yazın çevresindeki arkadaşlar büyük bir yanlışlık işliyorlar. Hem özel hem genel alanlarda böyle bu. Açık olduğunun altını çizmek, vurgulamak gerekiyor. Eski bir konuda ayanlar olduğunu bana Günsel de söyledi, bir başka arkadaş da... Sonra ben başka yerlerden de (çaktırmadan ya da bilerek) ben başka şeyler de öğrendim ve öğreniyorum. Kimi zaman işi somuta indiriyorsam, hep bir nedeni var...

Ben eski Mülkiyeli arkadaşlarla da burada bağlantı kurdum ve görüşüyorum. Mehmet Müfit'i, Hulki Aktunç'u, avukat Necdet Semizoğlu'nu, Mehmet Rifat (benim en güzel Ansiklopedi maddemi o düzenlemiş 'Gelişim Hachette'de, Heybeli'de Sena getirdi bana bunu - Sena Doğan Kemancı'nın eski karısıdır, Sena felsefeyi bitirdiği için bana hem çeşitli dergiler bırakıyor hem de felsefeyle ilgili kitaplar, ama el kitapları (hani sen onları seversin ya).

Bir nokta: Bana bugünlerde gelen kitapların bir bölümü 'düşünce Adamı' denilerek imzalanıyor bana. Oysa daha el kitapları okuma aşamasındayız hakçası ve doğrusu, 'düşünce adamı' kavramı daha bize iliştilmemeli, 'içtihat'ta daha çok uzun yolumuz var, işin başındayız.

Senin 'Galata' kitabını Üsküdar'da Aysun'larda kalırken okumuştum geçen hafta. (Orada 'Makedonya Eşkiyalık Tarihi'ni ve İbretnüma'yı da yeniden okudumdu, ve 1933 Darülfünun tasfiyesini (şimdiki YÖK olayı benzeri, aynen).

Günsel seninle çok tanışmak istiyor. Kalk gel artık Bodrum'dan İstanbul'a derim. Biz gerçekten iyiyiz. Fethi Naci de iyi, böbreği filan alınmış ama kendisini çok iyi gördüm ben. Dr. Turhan Bozkurt'u da Altın Kitaplarda gördük Günsel'le, Selim İle-

ri'yi de. (Ben onların 70'de çıkardığı 'Yeni Edebiyat'larda iki eski yazımı arıyordum. (Naci Çelik de H. Aktunç'la Akşam gazetesinde 23 Eylül 1970'de çıkan yazımı göndermiş; 'Şairlerle Fotoğraf Çektirmek'. Baktım iyi bir yazı bu; yeni kitaba onu da alacağım, Turgay Özen de 'Şiir Sanatı' dergilerindeki 'Nigâr Binti Osman' ile 'Rabia Bayraktar' adlı iki yazımı bulmuş ve Emel Günsür'e vermiş, sana yazdığım bu mektubu postaya verirken uğrayıp o yazıları alacağım; biliyorsun Pazarları Kızıltoprak'ta Nilgün'lerde, Kağan'larda kalıyorum hep.. Yahudi züğürtleyince eski defterleri karıştırmış derler (Cemal bana yine 'Yahudi' diyor, kendisine de Kürt, ben de sana Mezopotamyalı diyorum, Cemal Elamlı, Kaldeli demeye kalktı da sana; sen olsan olsan benim gözümde ya Hititli olursun ya Mezopotamyalı.)

'Beyaz'da bu Mart sayısında bir şiirim çıkıyor bir hafta sonra, ve Turgay Özen'le yaptığım bir konuşma. Seçkinin bu sayısını sen, Bâki Bey (özellikle Bâki Bey) okuyunuz derim.

'Gösteri'nin Nisan sayısında bir şiirim de çıkacak. 'Önümüzdeki hafta 'Düşün'e bir şiir vereceğim, onlar da bana sorularını verecekler; yani hem konuşma hem şiir yayınlanacak. (Geçenlerde Paris'te Sorbonne'da felsefe doktorasını yapan bir genç (Özgür Uçkan) benden Ankara'da çıkan 'Morköpük' için bir 'katılım' istedi (bir özel sayı)... Düşünüyorum, katılayım mı diyesidir? Biliyorsun bizim yazın çevrelerinin de belleği zayıftır; kimi görüşlerimi orada da açma vesilesi olsun mu diyorum kendi kendime. Köşeden bucaktan olup bitenleri izleyenler var çünkü; ne hikmetse yine yalnız gençlerden...

Yazmadan edemeyeceğim, geçenlerde otururken Cemal Süreya tutturdu, "sana 'hurufi' diyeceğim" diyesidir, "olmaz" dedim "ben 'hurufi'yi letrist" yerine kullanıyorum, hatta yaşarken Behçet Necatigil'e "o derisi yüzülmemiş hurufi"dir dediğim için darılmıştı bana. "Sen bana dersin 'melmî ya da 'batınî' de" dedim, "en iyisi batınî." Ne dersin. Ben sınırdan çarpışıyorum, sınırlarda yine. Her şeyi açıklamaz bu ama hiç değilse bir ana eğilimimi gösterebilir. Ama bu termi kim bilir ki, dolaşımdan çoktan kalktı, bu da var (Bir defter aldım, Tarikatlar olayını çözmeye çalışıyorum şimdilerde, asal zinciri bulmak gibi bir şey işte. Şimdilik iğne ile kuyu kazmaya benziyor. Ne yapalım.)

Benim 'Mavi Halûk'a, Bâki Beye ve özellikle de Edibe Hanıma, Güneş'e ve Ahmet'e selamlarımı ve sevgilerimi söyleyiver olur mu? Cevdet Kudret Beye de keza. (Aylar önceki Sanat Olayı dergisinde yapılmış Bohem izlekli soruşturmanın bütün fotokopilerini Günsel bana postayla gönderdi; Cevdet Kudret'in ki, seninki, Fethi Naci'ninki, Günsel Koptagel'in ki çok hoşuma gitti.

'Beyaz'ı çevrene duyurmayı unutma e mi?

Yeni derlediğim düzyazılar kitabının adı 'Yalnız Kardeşçe Değil' olacak.

Zaman zaman mektuplarımda kimi konulara değindiğim de seni tedirgin ettiğimi biliyorum ben. Ama hiç kaygılanma, gerçekten ve gerçekten sağlığım da hiç bir şey olmuyor. Elbet artık daha (olabildiğince) nesnel olmaya çalışıyorum. Ama hak aramak, gerçekleri deşmek işimi bir yana bırakamam. Baştan bu yana her şeyi göze almışım ben. Hemen her konuda önce ben yalnız bırakılırım, yalnız kalırım. Sonra sonra bir açılış olur biraz. Biliyorsun şiir konusunda da böyle olmadı mı? Sana yazmıştım; aşağı yukarı 32 yıldır yazdığım şiirleri yayınlıyorum; ama herhangi bir karşılık yok. (Ben İstanbul'a bu gelişimde de gördüm, özellikle benden biraz yaşlı şairler ve eleştirmenler yazdıklarından hiç hoşlanmıyorlar, bana ilgilenmediklerini bile söyleyenler oldu. İzmir'de de duymuştum yaşlıların böyle düşündüklerini. 80 ve 81'de Ankara'da da. Şimdi eski-yeni dergileri de okuyorum yer yer ve zaman zaman (Ferda adlı Boğaziçi Felsefede okuyan bir genç sağlıyor bana dergileri); bizim Mehmet H. Doğan, Rauf Mutluay, Asım Bezirci, Şükran Kurdakul, Oğuz Makal... hemen hiç ilgi duymazlarmış benim yazdığım şiirlere; önemli bir bölümü de hiç sevmezlermiş. Yazdıkları yazılardan da bu sonuç çıkıyor. Biliyorsun Mehmet H. Doğan'ın Turgay Gönenç'le derlediği 'İkinci Yeni Antolojisi'nin seçmelerinin, sunuş yazılarındaki saçmalıklarının, yanlışlıklarının encamını. Ben özellikle Mehmet H. Doğan'ın şiirle ilişkisini duymadım şimdiye dek kimseden.

Avni Anıl'ı görürsen söyleyiver ona; Adnan Saygun gerçekten sıkı bir bestecidir. Ona aklınca saldırmak için 'Musiki ve Nota' dergisine Türkeşçi ve kafatasçı bilinen 'Töre' dergi-

sinden yazı aktarması boşu boşuna. İstanbul'da müzik çevrelerinde "zaten yaşlısın, yakında öleceksin, o zaman Tanrı var mı yok mu görürsün bak" demesi Avni Anıl'ın hiç hoş karşılanmadı. Hoş karşılanmıyor. Müzikle ilgisini anlatamaz bunun Avni Anıl. 'İzmir Şovenizmi'ni de çok aşan bir şey bu bence. Avni Anıl'ın gizli (zaman zaman da açık) ırkçı görüşlere çok bağlı olduğunu çok sağlam yerlerden öğrendim ben; kesin. Bu bu kadar.

Yazmamışsın, hiç değilse bir kez Bâki Beyi evine çağırdın mı? Hem ona senin (gelirse sana Adam'dan doğallıkla) 'Galata' kitabını ver, hem de bu 'Beyaz'ı edinmesini söyleyiver mutlaka. On beş günde bir M. Sanat dergisinde Cemal'in güncelerini de okumasını söyleyiver. (Nesnel bakarsak Cemal'in kullandığı Türkçe çok güzel ve galiba dergideki en güzel yaklaşımlar da onunkiler. Duyduğuma göre bir bakıma dergi onun günceleri için alınıyormuş. Fethi Naci'nin de çok ilgisini çekmiş.)

Gazeteci Nail Güreli'yi de tanıdım. Keşanlı bir avukatı da, bana "açık olsan sana tapılır çoğunlukça" dedi içkiliyken ve güzel güzel saçmalayarak; adı Osman gibi bir şeydi, çok seyrek olarak Cumhuriyet'in ikinci sayfasında yazıları çıkıyormuş...

Bugün 10 Mart; sen herhalde ay sonunda filan İstanbul'a gelirsin derim. Kitap şenliğinde sorduk, Memet Fuat'ın şiir antolojisi ay sonunda çıkıyormuş piyasaya.

İş bulamadık işte. Yazdığım yazılarla, şiirlerle geçinmeye çalışıyoruz anlayacağın. Cumhuriyet'e verdiğim konuşma çık-sın, 'çile' konusuna eğiliriz, ben aklımla hazırlık yaptım. Cumhuriyet dönemimizdeki şairleri bir iyicedeşelim derim, düzyaz-larları da...

'Büyük' Nilgün ile Kağan'ın sana selamları var. Hoşça kal İlhan. Kal sağlıklıca.

9 Ocak 86

Sevgili İlhan.

Günsel yazmıştı, yazışıyormuşsun onunla. Ben de yazayım dedim sana. Gözde Kadın dergisinde 'Cumhuriyet'te Kadın Dolaşımı' yazım ocak ayında çıktı. (Fikriye Hanımın kim olduğunu düşün bakalım? Kimin akrabası ve sevgilisiydi? Cumhuriyet'in ilânını neden göremedi?). Şubatta da 'Unutulmuş Bıyıklar' var. (İngiliz Sarayı'nın karşısındaki Panayot'a bir gün gidersek sana bir fiçinin üzerindeki o fotoğrafı gösteririm) İdris Ece adıyla yazıyoruz işte.

Cihat Burak'la yaptığım konuşma Cumhuriyet'in ekinde çıkacak şubatta, bir pazar. Aynı ekte Gümüşlük Günlükleri'nden biri de var.

Gözde Kadın'a bir de 'Kaymak Tabağı' yazısını verdim. Cumhuriyet eki için Cihat Özegemen'le yaptığım konuşma da elimde. Ve yine başka bir G. Günlüğü...

Yılbaşından önceydi, Berlin'den Arif Çağlar geldi eve, Bilsak'a gittik ve Okay Gönensin'le Hülya'yla buluştuk. Okay benden her hafta ek için bir 'makale' de istedi, istemiş daha doğrusu (Berlin'e gitmeden önce Arif uğradığında söyledi bunu bana, gürültüden duyamamışım demek). Hemen yazıya oturdum, karalaması ortaya çıktı bile, Şubata kadar epey vakit var diyorum, o zamana kadar iki-üç yazı yaparım diyorum.

Resim üzerine konuşmaları da sürdürüyorum, şimdi sırada Nedim Günsür, Nevin Çokay, Aydın Ülken, Neşet Günal var. (Ömer Uluç'la yaptığım konuşmayı herhalde Cumhuriyet'te okumuşsundur.) Cemal Süreya ve seninle de resim üzerine konuşmak istiyorum.

Gözde Kadın'da Şubat'ta çıkacak; Kaymak Tabağı yazısında senin 'Şifalı Otlar Kitabına bir gönderme yaptım, ve Cumhuriyet'te Kadın Dolaşımı'nda da Jokonda'ya.

Biz cuma akşamları Fıçı'da buluşuyoruz artık; Cihat Burak, Cemal, A. Damar, Cahit Kayra, Olcay, Emel, (bir kez Seyhan Hanım, onun adını şimdi Despina koydu Cemal. Kurtuluş'ta Despina adlı bir meyhane varmış, Seyhan Hanım üç kadın arkadaşıyla oraya gitmiş bir gece ve sakallı bir şairin yakasına yapışarak, 1977'yi anımsatarak, "siz bunu kocama nasıl yaparsınız?" demiş, biz de adını Despina S. Çağlar koyduk (S., Sulu-boya'dır).

Telefon bir hafta-on gün sonra açılıyor. Dün borcun önemli bir bölümünü yatırmaya gitmişti Şiir.

Nilgün Marmara'yla yazıyoruz düzenli, Şubat sonunda geliyor Nilgün. Mayıs sonunda da Kağan kesin dönüş yapıyor Libya'dan.

Age Kemal Burdur'da iki aylık kısa dönem askerlik yapıyor şimdi.

Geçen hafta Cumhuriyet'e gidip yeni yazıları vermeden önce yol üzerindeki Playboy'a da uğradım, Nejat Bayramoğlu'yla konuştum, kibar bir biçimde benim üzerime düşüncele-rinin yanlış olduğunu söyledim ona, benden söylemesidir diyerek. Kendisi o derginin yazı işleri yönetmeni ya. Bir de Playboy aldım.

Edip Cansever'in gerçekten çok kötü ve düzeyi düşük Oteller Kenti adlı bir kitabı çıktı. Bu vesileyle yeni tanıdığım bir arkadaştan Edip'in bütün şiirleri kitabını aldım ve okudum 2/3'ünü, anladım ki biz arkadaşımızdır diyerek Edip'i kayırmışız. Ayrıca gözle görülürcesine kültür düzeyi epey düşük geldi bana. Kendisinin lise çıkışlı oluşuna filan bakarak söylemiyorum bunları hayır. Yabancı bir dil bilmeyişi de dikkate almadım. Ama son on-on beş yıldan bu yana olup bitenlerden de haberi olmamış, yok. Şiirleri de kolaycacık ve hemen yırtılıyor! Okuyucularına gelince; eh tencere düşmüş kapağını bulmuş! Ne yapalım her şey dengi dengine. Sıradan bir 'topluluk'un sıradan bir şairi olacak. Mademki Memet Fuat da 'mutation'un Fransızcadan 'kulüp değiştirme' olarak ele alı-

yor ve her türlü 'sıçrama'yı istemiyor, yasaklıyor!.. Vargılarımı Günsel'e de yazdım. Nilgün'e de. Enis Batur'a da, Cemal Süreya'ya da, Aydın Emeç'e de söyledim... Osmanlılarda böyle Edip gibi bir yığın lonca şairi vardır diyorum. – Unutmayasın, ben bunları sana yazarken yukardan filan bakmıyorum kesinlikle. Şimdi adını belirtmeyeceğim önemli adamlar da paylaşıyor düşüncelerimi. En çok üzerinde durduğum 'sıradanlık' ve 'kültürsüzlük' olmuş.

Bugüne kadar iyi bir kış geçirdik İstanbul'da. Seyhan Hanım bende kaldığı gecelerde bile sobayı yakmadım daha.

Sözlük eksikliğimi Mustafa Irgat tamamlıyor, iş yerinde sorduğum özel adlara, terimlere filan bakıyor. Ama çoğunluğunu belleğimden buluyorum; geçmişte olabildiğince dikkatli olmanın sonuçları bunlar. Yine de bir yanlışlık yaparsam beni uyarıver lütfen, çünkü bu yazıları ilerde bir kitap durumuna getireceğim.

'Kolsuz Bir Hattat' adını koydum Yalnız Kardeşçe'nin dışında kalan yazılarıma. De'ciler, Düşün'cüler basmayı düşünürlerse baksınlar için Enver Ercan'a verdim şimdi, bir hafta sonra sonuç belli olur.

Şimdi olabildiğince benim üzerime (elbet yanlış ve yalan) söylentiler biraz durulur gibi oldu. Yine de hiç bir şeyi 'ortada' bırakmıyorum ve düşüncelerimi söylüyorum. Ama şimdi daha ustaca elbet ve adım adım ve yavaş yavaş.

Yazık ki Türkiye'de gerçekten 'okumuşlar' çok az okuyorlar. Kimi şeylerin ise farkında bile değiller. Her konuda oluyor bu hem de. Özellikle de yazın, edebiyat çevresindekiler hemen hemen hiç okumuyorlar. (Ancak olsa olsa, dışçide ya da doktorda bekleme odasında sıralarını beklerken orada masadaki kimi dergilerin eski sayılarını (evet eskidir hep bunlar) karıştırırken 'görüyorlar', o da şöyle bir). Geçenlerde Ömer Uluç beni Yakup'a götürmüştü, orada yine adlarını vermeyeceğim kimi yazarların 15-20 yıl öncede kaldıklarını kulaklarımla gördümdü. Bu 'okumamaklar' kesin olgusunu son kez eve geldiğinde Arif Çağlar'a da anlattım. (Hani Yalova Köyündeyken 1979'da kahvede bana gerçek bir öykü anlatmışlardı, Sivlili ya da Keçillili bir adam kahvenin önünden geçen 4-5 yaşlarında bir oğ-

lan çocuğunu çağırır, “benim başım ağrıyor, al sana 25 kuruş, çükünü çıkar da alnıma sür, o zaman geçecek”. Çocuk da sürüyor ve gidiyor sokağa. Kahvedekiler adama “amma da den-sizsin, ne gereği var küçük çocukla matrak geçmeye” derler. Adam da “Siz bilmezsiniz, şimdi çocuk eve gidecek ve benim kendisine böyle böyle yaptığımı evdeki kadınlara anlatacaktır. Kadınlar beni hatırlasınlar!” (Bilmem anlatışlarımın nedenle-rini anlatabildim mi sana.) Sonra da vargılarımı, yazın dışı ol-sun, yazın içi olsun yazılara, şiirlere, günlüklere geçiriyorum. Onlar yayınlandıktan sonra da bu budur diyedir kimi arkadaş-lara açıklıyorum. ‘Hiç bir şeyi ortada bırakmıyorum’ dediğim şey budur işte. Arif Çağlar da söyledi Almanya’da kimi dev-rimci gençler yazılarıma, şiirlerime dikkatle bakıyorlarmış. Ha bir de yayınladıklarımı karanlık bulup “vardır bir bok” diye-dir beni önemli sayanlar da varmış; modacılarıdır bunlar. Bizim senle yaptığımız 82 ve 84 Cumhuriyet konuşmalarımız da ilgi çekmiş gerçekten. (Okay yılbaşından az önce Paris’teydi, Yük-sel Arslan ve Selçuk Demirel benim Ömer Uluç’la yaptığım ko-nuşmadan sözaçmışlar; ‘insanbiçimci’ lâfımı ‘kafatasçı’ (doğru-dur bu) olarak algılamışlar. - Seçkin Yasar da aynı şeyi söyledi.

Uzattım galiba. Sen herhalde yine Nisan’da gelirsin diyo-rum İstanbul’a.

Adam Sanat’ta çıkan şiirlerin, bence yeni! Özellikle de ‘Çok Uzun Bir Gündü Aşka Dönüyordum’. (Oltu Taşı’ndaki ‘Tarla adlı üç ayda çıkan bir dergi’ dizesi bir yana.)

İnsanın ve şairin erotikliğe dalması ne güzel, çok güzel.

Aklıma geldi, Asım Bezirci Varlık dergisi Ocak 86 sayısın-da yanılıyor. İkinci Yeni terimini ilk kez Muzaffer Erdost Tem-muz 1956’da Pazar Postası’nda kullanmıştı. Aynı gazetede İ. Y. adı geçen 7-8 yazısı da yayınlanmıştı ayrıca. İlk İ. Y. soruştur-ması da 27. 1. 1957’de yine aynı gazetede yapılmıştı. (Benim ilk kitabımdaki 26 şiirden 23’ü de P. P’nda çıkmıştı.) Sonra İ. Y.’yi tartışan yazılar da orada çıkmıştı. Hüseyin Cöntürk’ün Çağının Şairi kitabında bile bu olgular var, Cöntürk Bezirci’nin arkadaş-ıdır da. Bir insan nasıl yalan söyleyebilir gözü baka baka. Son-ra Muzaffer Erdost P. P’ndan başka bir yerde yazmıyordu ki? (Aklıma geldi; Edip haklıymış, 30 yıl sonrayı görmüş, 27 Ocak

1957’de yapılan ilk İ. Y. soruşturmasında benim için “Ece Ayhan adında şiirin ne olduğundan habersiz bir genç” demişti. Bu beni yeniden düşünmeye götürdü.) (‘Ara Kuşak’, Lonca şairleri hiç bir zaman içtenlikle sevmediler beni doğrusu.)

Emel’i, Olcay’ı... sık sık; Şûle’yi seyrek görüyorum. Kimi sergilere gittiğimde de oluyor, resim görgüm biraz biraz artıyor sayılabilir. Gerçekten ressamlardan öğrenecek epey şeyimiz varmış. Onlarda kültürle sanatın bağlantılı olmadığını görüyorum, yine de iyi sanat yapabiliyorlar... Geçenlerde de Nuri İyem Cumhuriyet’te (aşağı yukarı) “baskılar yüzünden kötü resimler yapmış, soyut sanat”. Saçak dergisinde bu yüzden Cemal Süreya N. İyem’e giydiriyor. (‘Çetin Altan’ın yeni teslis’ine de –ben ve oğullarım–)

Böyle bir sürü kötü şair baskılar yüzünden kötü şiirler yazmak zorunda kaldık derler. İşin aslı astarı nedir bilmiyorum, bugüne kadar da anlayamadım. Mehmed Kemal’in Acılı Kuşak kitabını yeni okudum, yine anlayamadım. Herhalde kunt kafalıyız, geri kafalıyız biz.

İki kitap arıyorum ben şimdi; Şükrü Hanioğlu’nun Dr. Abdullah Cevdet’i ile George Thomson’un İlk Filozoflar’ı. Bunlar sende var mı ki? Ya da kim bulur ki bana bu kitapları?

Edibe Hanıma içten ve içerden selamlarımı ve sevgilerimi gönderiyorum yine İstanbul’dan. Güneş’e ve Ahmet’e de. Görürsen Mâvi’nin Halûk’una ve Bâki Özdemir’e benim selamlarımı söylersin olur mu?

Benim bir şeyden yakınmam yok şimdi. Ama pusudayım o başka, özel ve özeller. 77 ve 83 benim aklımdan neden çıkacaklardır ki, çıksınlar ki? Ben avcı mıyım ki iki-üç günlük pusuya yatayım. Bir şiirde “30 yıllık bir pusı” dediğim budur.

Kucaklarım seni İlhan. Aklıma seninle Bodrum’da sıcak ekmek ve kaşar yediklerimiz gelir, o bank ve önümüzdeki o dural liman, Tepecik yani. Daha doğrusu Palmiye.

Hoşça kal.

26 Ocak 86

Sevgili İlhan.

Rotterdam'a gideceğine sevindim; orada bol bol İngilizce konuşursun artık. Evet, insanın şiirini bir başka yerlerde de sınaması gerektiğine inanıyorum ben. Ayrıca şiirin için bir şeyler de alabilirsin diyorum.

Ben de senin gibi düşünüyorum; yalnızca şiir için değil de 'düşünce' için de 'yalnızlık'. İnsanı 'çepeçevre kuşatan yalnızlık'. Sonra yalnızlığı ve umutsuzluğu deşmek için de gereklidir bu bizce.

Mektubunda şiire takmaya gelince; yazdıklarına benim katılmam biraz zor. Şundan; ilkin benim şair olmam pek doğru değil gibime geliyor. İçtenlikle yazıyorum bunu sana... Ayrıca, ben de kendimi şairden saymam zaman zaman. Ortada ve çok kılgın bir gerçek de var; otuz şu kadar yıldır yazmış olsam da biliyorsun yazın tarihçilerinin, eleştirmenlerinin çok büyük çoğunluğu (Rauf Mutluay gibi), şairler bile (lise mezunu Edip Cansever bu gerçeği 27 Ocak 57'de Pazar Postasında yazdı, bunu geçen yaz da Bodrum'da Emin Fish'de hepimiz otururken de açık açık söyledi; biliyorsun benim belleğim fena değildir, geçmişte de o ve başkaları da yazmış ve söylemişlerdi) beni şair saymazlar, ya da en azından en arkalarda sayarlar, o da çok geniş açıdan baktıklarında. Ben 'buçuk kuşak', 'ara kuşak' gibi Edip'lerin, sıradanların ne dediklerine bakmıyorum. Ben başka bir yerlere bakıyorum, bakacağım da. Yazıların ilki bugün Cumhuriyet'in eki Siyaset'te çıktı. Aydın Emeç söyledi; yazı diziliyken yaşlı kesimden tepki ve sorular gelmiş. Enver Ercan da geçenlerde söylemişti bana; Oktay Rifat ile Melih Cevdet'in benim şiirlerimden haberleri yokmuş. (Memet Fuat da bu olguyu

bizim Arif Damar'a doğrulamış; hiç biri okumak üzere kitapçıdan şiir kitabı almazlarmış. Ben onların bu konumlarını yazılardan da biliyorum. Bu listeye Salah Birseli de, eski kuşakların tümünü rahat rahat katabiliriz. Şu 30 şu kadar yıllık aykırı şiirler serüveninden bile haberleri yok. Bizim derdimiz bunlarla olmamalıdır derim, bence.

İkinci yazıyı da yazdım bugün: 'Güneş Sisteminde Bir Şiir'. Bunlar (genel başlık) 'Kültürün İçinde Oturmak'tır, ama nedense bugünkü ekte bu unutulmuş. (Mr. Hyde'lar da biliyosun, Onat Kutlar ve Güler Yücel gibilerdir. Onların arkalarını ben neden bırakacakmışım ki...) Sonra kimi kavramlar biraz yükleminden arındırılsın için 'ideoloji' sözcüğü yerine 'işletilen yürürlük' sözcüğünü kullandım. Herhalde yaşlılar biraz buna bozulmuşlardır sanırım... Şeyh Bedrettin olayı Selahattin Hilav'la geçti aramızda, bağlandığı belirli bir ideoloji gereği "hayır" diyordu inatla bana "Şeyh Bedrettin Serez'dedir!..." Başka bir ideoloji gereğince de (onlar Yeni Laiklerdendir), Cahit Kayra (Müntekim Ökmen'den duymuş) Mustafa Kemal Atatürk uzun boylu, bütün Osmanlı padişahları kısa ve özellikle Fatih Sultan Mehmed cücedir diyordu. Cemal Süreya da bunu bir güncesinde yazmıştı. Osmanlı hanedanında zaten pek uzun boylu bir adam yoktur, kısa boylu olabilirler ama cüce değillerdir. Asım Bezirci ise "hayır İkinci Yeni Pazar Postasında doğmamıştır" diyor Varlık'taki (Ocak, 1986) bir yazısında; yine belirli bir ideoloji gereğince. Oysa benim ilk kitabımdaki 26 şiirden 23'ü orada çıkmıştı. Muzaffer Erdost'un İkinci Yeni terimini kullandığı 8 yazısı da o P. Postasında çıkmıştı. Sonra Cumhuriyet tarihinin en önemli olayı olan 12 Eylül 1980'den sonraki dönemi görmüyor ve bu dönemi niteliklendirmekten çekiniyor da, yalnızca sivillerin ilk kez iktidara geldiği 1950-1960 yılları arasındaki dönemi bakıyor. Ben burada şunu da söyleyeyim; her anlamda 'hukuk'un ve hakkın tümüyle kaldırıldığı içinde bulunduğu-muz bu döneme insan, insansa, nasıl bakmazlık edebilir İlhan? Evet insan [...], [...], [...] gibi sıırıslıkla aptal ve sıradan olabilir ama bu kadar da olmaz, olamaz ve olmamalıdır. Ben tabii bu görüşlerimi görüştüğüm kimi gençlere de söylüyorum durmadan ve bıkmadan. Ben elbet tek ölçüt değilim ama düşünceleri-

mi, saptadıklarımı açıklayacağım. (Zaten ‘Yalnız Kardeşçe’ kitabındaki yazılarda bizim yakın yazın çevremizden sözediyorum aslında. ‘Çok Eski Adıyladır’daki ‘meclislikler’de de benim yaşamımın gizli ve açık göndermeleri, kurcalayışlarım var.)

Zaman zaman sana söylüyorum ya da yazıyorum; gerçekten benim varlığım ve şiirlerim üzerine çok büyük bir yanlışlık ‘işleniyor’.

Cumaları hariç olmak üzere aşağı yukarı her gün evdeyim ve yazıyorum. Yazıları yazmayı sürdürüyorum. Ressamlarla konuşmaları yapıyorum. (Komet’le olan da bitti ve onu da Cumhuriyet’e verdim, bugünlerde çıkar.) Gözde Kadın’da bu şubatta İdris Ece adıyla 2 yazım daha çıkacak. Elimde bitmiş başka yazılarım da var ayrıca. Bunları çok az kimsenin okuduğunu bildiğim halde sürdüreceğim... Elimde birkaç yazı daha var karalama olarak. Şiirlere, doğrudan doğruya şiirlere ise iki hafta sonra bir ‘şey’den sonra (Cemil’le bir kente çıkartma yapmak istiyoruz çünkü, bakalım) geleceğim.

Komet’le yaptığım konuşma, Cihat Burak’la yaptığım konuşma gibi, bence sıkı oldu. (Ayrıca, her şairin kalbinde biraz ‘düşünür’ olmak yatar bence. Sözelimi ne kadar isterdim Ren yöresinden yani ‘Ren Düşüncesi’nden olmayı. Lütfen Kültürün İçinde Oturmak çerçevesi içinde ‘Küçük Bir Kültür’ yazımı biraz dikkatli okuyuver. Hemen hiç bir sözcüğü, kesinlikle rastgele kullanmadım; sonra oradaki kavramların, izleklerin de arkasını bırakmayacağım, onları daha da (sınayarak) deşmek istiyorum. İyi ve sıkı okuduklarını bildiğim birkaç genç arkadaşım var çünkü, hem sağlam hem güvenilir. (İkisi Almanya’da, biri Ankara’da, ikisi Boğaziçi Üniversitesinde, biri Gölcük’te, üçü dördü de İstanbul’da; hepsi bu kadar. Onlar Gözde Kadın’ı bile, ‘Yalnız Kardeşçe’ kitabını alıp okumuşlar. – Arada resim sergilerine de gittiğim oluyor; oralardan aldığım izlenim kim kime dum dumdadır. Beni biraz seven arkadaşlar dahi (bence en sıkı ve en iyi kitabım olan) ‘Çok Eski Adıyladır’ı okumamışlar, kimisi satın dahi almamış? Artık 55’e bastık, benim işimin daha çok olacağı anlaşılıyor.

Az da olsa elimiz biraz para görebiliyor. Gözde’den 5-7 bin filan alıyorum yazı başına. (Cemal çok bozulmuş; Mehmet Al-

tan 50 bin almış bir yazısı için hem de Cemal'in yanında. Ben de "ama o büyük bir yazar" dedim, o ise "yapma" diyor "o bizim okuyucumuz bile olamaz!" "Sana 10 misli az para verilir mi?" Belki de Gözde'den bu yüzden ayrıldı.

Kal sağlıcakla İlhan. Edibe Hanıma yine içten selamlarımla. Hoşça kal.

Mustafa'nın Ayşe Şiir'in sana selâmları var.

Kartpostal 13 Temmuz 90 – Berlin

D. Kitaplığı'nda yazmaya berdevam.

Sevgili İlhan.

Bir Stravinsky konserine gittim bir kilisede.

İngiltere'ye (Londra) geçersen, 10 gün kadar kimde kalabilirim?

Kimsenin pek haberi yok galiba Berlin'de olduğumdan. Biz de Alman felsefecilerle arkadaşlık ediyoruz, ne yapalım. İki antropolog da var.

'Güneş'le de bağıntı kurdum İstanbul'da. Arada söyleşiler göndereceğim.

Sen Almanya'daki dostlarına yazabilir misin?

Yakında Tarkovski'nin Nostalgia'sını görecekim, Berlin'de de sürgünlük, daha doğrusu kargınmışlık sürüyor galiba ne dersin? - Bana her şeyin vız geleceğini düşünmüyorlar.

Sık sık D. Berlin'e geçiyorum.

14 Tem. 90 - Berlin

Kardeşim İlhan,

Sana bir mektup yazayım dedim. Olgular, düşünceler kartlara sığmıyor çünkü. Önceki gün bir kilisede Stravinsky konserine gittik. (Ne yapalım, konserler çokluk kiliselerde veriliyor Berlin’de... ‘Filarmoni’ mevsimi kapandı. Ve Dylan Thomas okumaya çalışıyorum. (Bu iki ad da, biliyorsun, başlangıçta İkinci Yeni’ye etkimişti. Türkçe söylersek Sait Faik ile Dağlarca’nın olduğu gibi. Kurcalanırsa işin ucu Şeyh Galip’e, Yunus Emre’ye dek gider. –Bizim Beria kafalı ve kamçılı gardiyan [...], [...]... gibi gerçekten sıradan ve her bakımdan pis yaratıklar algılayamazlar bile bunları–.)

Kartlarda yazıyordum. Gerçekten de Berlin’de hiç Türk şairi, yazarı bulunmuyor. Belki Almanya’da da yoktur, bilmiyorum. Olsa zaten duyardım.

Sen de Berlin’e gelsen ne iyi olurdu. Joachim Metzger (felsefeci), Barbara (antropolog), Niels (1968 öğrenci önderlerinden, şimdi felsefeci ve siyaset bilimci). Geçen pazar Tavuskuşu (Pfauneninsel) adasında bir yürüyüş yaparken konuştuk Joachim’le. Karısı da romancı.

Evde modernlerden Henze, Kagel, Lutoslawski’yi dinliyoruz. Odalar dolusu kitapları var Arif Çağlar’ın, karısı Ayşe de sosyolog ve çok akıllı; ayrıca çok çalışkan.

Ben de defterler dolusu yazıyorum boyuna. Devlet Kitaplığı’ndan başka ‘Gedenk Bibliothek’i de buldum; orada da okuyorum.

Nasıl Türkiye’de bana kimse yüzvermiyorsa, burada da ilgi duymuyorlar. Bunun nedenlerini daha çözemedim. Türki-

ye'deyken Mustafa Irgat, Turgay Özen, Ahmet Soysal, Özay Er-
kılıç, Ramazan Üren... Cezmi Ersöz, Orhan Kahyaoğlu... gibi bir
avuç tanıdığım vardı. Burada Berlin'de ise yalnız birkaç Alman,
o kadar. Yanlış anlama sakın! Böyle bir konumdan yakınmıyo-
rum ha! Yalnızlık benim için bu değildir. Ben burada da yine
konserlere, tiyatrolara gidiyorum; bildiğim yoldayım yani, 35-
40 yıldır.

Bir olanak belirdi: Ağustos sonunda Londra'ya parasız gi-
dip gelebileceğim. Londra'da 10 gün filan kalabileceğim bir ta-
nıdığın var mı ki? Varsa ne âlâ, yok ise can sağlığı, gitmem.

Sonunda, Tarkovski'nin Nostalgia'sını göreceğim Arsenal
adlı bir sinematekte.

'Varlık'ın, 'Yeni Yaprak'ın ağustostan başlayarak her sayı-
sında yazılarım olacak artık. Çıktıkça da 'Beyaz'ın. Galiba her
hafta Güneş'in Pazar Magazin ekinde de yazacağım. İstanbul'a
dönünce, az da olsa, biraz param olur diyorum.

İşin aslına bakarsan 60 yaşına girecek bir adamın (10 Ey-
lülde, evet, 60'ına basıyorum) ekmek parası için Avrupa'lara
gitmesi herhalde hoş bir şey değil. Türkiye Yazarlar Sendikası
filan değil gerçekten üç-beş genç ilgileniyor benimle o kadar.
Bunu deyip hayatı selamlıyalım.

Not: Aklıma geldi: Lale Müldür'ün Londra'da, 10 gün ka-
dar evinde kalabileceğim bir tanıdığı var mı? Yoksa hemen bü-
tün Türk yazarları gibi onlar da kesik parmağa bile işemezler
mi? (Lale'nin ev telefonu: 164 70 86 Levent-İst.)

Almanya'dakiler olmadı diyelim hadi, İngiltere'de bir ola-
nak var mı ki?

Selamlar, sevgiler İlhan.

İngiltere durumlarını bana bildiriver. Acelesi yok, Ağustos
sonunda daha. Olmazsa gerçekten can sağlığı.

Hoşça kal.

18 Aralık 90

Sevgili İlhan,

Mektubunu daha önce almıştım. Karşılığını şimdi yazabiliyorum ancak. Bir, kitapla uğraşıyordum: Düzşiiirler işte! Çarşamba günü gençlerin kurduğu bir yayınevine vereceğim.

İki hafta filân önce İzmir'e geldim, Bilar'da bir söyleşi: "Sivil Şiir". (Sivil şiir kavramını biraz geliştiriyorum. Alsancak'ta uçtum: Dağlarca askeri şair Anday yarı askeri ama İlhan Berk tamamıyla sivil. Üçü de sözgelimi Nobel'e Türkiye için aday gösterilebilir. Bense sivil şair olan İlhan Berk'i öneririm. Gerçi İ. Berk İkinci Yeni akımı öncesinde, biraz bandomızıkadır ya da korodur ama özellikle 1955-56'dan sonra sivildir. Bilmem anlatabiliyor muyum?

(Bu kez) New York'a gidinceye kadar işte 'sivil şiir'le uğraşacağım anlaşılıyor. Evet, bizden önce hep askeri şiirler vardı Türkiye'de, yakın ve uzak çevremizde. Ve Türkiye'de marşların dışındaki yeni şiir olayının (sözgelimi Eyüboğlu, Memet Fuat) eski İstanbullu büyük ailelerinin yakın akrabalarınca çıkarılması beklenmiştir. Ama nedense parasız yatılılarca çıkarılmıştır. Evet ister İkinci Yeni akımı, ister Sivil Şiir densin, bütün cumhuriyetteki en önemli en modern ve en kapsamlı ve de en özgün şiir sıçramasıdır bence. Modern şiir işte budur!

Bülent Arel öldü. New York'a varınca onunla da bir söyleşi yapacaktım. Biz öğrenci iken, 1957'de Üniversiteliler Müzik Derneği'ni kurmuştuk. Her yıl yaptığımız Ankara Müzik Festivali'nde Bülent Arel'in İlhan Berk'in sonnet'leri üzerine bestelediği parçalar çalınmıştı (Milli Kütüphane'de). Bunun bant kaydı var mı sende? Bülent Arel üzerine bir yazı yazacağım.

(İlk ‘mobil’ sergisi Ankara’da o açmıştı. Ben de “şiiir, mobildir” diyordum.)

Nihat Genç’in D n Korkusu romanı çok ilginç. Bir Gentil o. Roman 1989’da  ıkmiş. (Son yıllarda düzyazının Türkiye’de bir yükselişi var: Metin Ka an, Cezmi Ersöz... gibi.

Senin Gösteri’de çıkan şiiirlerinin fotokopilerini okumaya çalışıyorum ben. Zor da olsa böyle. Hem bir şiirin fotokopisi biçim olarak daha güzel. Hiç olmazsa ‘tezg h’ı ve ‘zihn n katlanması’nı görüyorsun. İşte benim sivillik dediğim ancak buradan doğuyor: Çırçıplak olacaksın önce.

Felsefeye ağırlık verdik. Senin dediğin gibi herhalde ‘hikmet  ağı’na girdik. Aslında ‘hikmet  ağı’ da ilk kez Sivil şiir’le başlamıştır ya. Neyse.

İstanbul’a ne zaman geliyorsun. Biz hep Fransız Kültür Merkezi’ndeyiz. AKM konserlerine de gidiyoruz.

Selamlar, sevgiler, hoşça kalasın.

Not: Ben hâlâ Türklerin devletine karşıyım, becerebildiğimce ona karşı duruyorum. Sen nasılsın? Ne M. Erdost, ne de Memet Fuat bunu hiç göremediler. Haza ahmaklar olan [...], [...], [...] ise bunun farkına bile varmadılar. Ne yapalım ‘s nniler’ ( oğunluk’) böyle.

Halit Ziya Uşaklıgil

Aşk-ı Memnu

Mai ve Siyah

Philip Roth

Pastoral Amerika

Demir Özlü

Güvercinler ve Matmazeller - Düş Öyküleri

Thomas Bernhard

Sarsıntı

Ömer F. Oyal

Zaman Lekeleri

Gecelerin En Güzeli

Andrea Camilleri

Unvansız Maktul

Ali Teoman

Horasan Elyazması

Rachel Cusk

Geçiş

Orçun Türkay

Tunç Bey

Kate Atkinson

Mahvolmuş Bir Tannı

Javier Marias

Acı Bir Başlangıç Bu

Dag Solstag

Mahcubiyet ve Haysiyet

İlhan Durusel

Defterdar

Ian McEwan

Amsterdam'da Düello

Kefaret

Italo Calvino

Zor Sevdalar

Şiir Erkök Yılmaz

Aile İçı Muhabbet

Amin Maalouf

29 Numaralı Koltuğun Hikâyesi -

Fransa Tarihinin Dört Yüzyılı

Andrew Gibson

Samuel Beckett

Hilmi Yazvuz

Lirik Defterler

Julia Kristeva - Philippe Sollers

Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Evlilik

Will Gompertz

Sanatçı Gibi Düşün -

... ve Daha Yaratıcı, Daha Verimli Bir Hayata Kavuş

John Berger - Selçuk Demirel

Saat Kaç?

Edip Cansever

Çağrılmayan Yakup

Ronit Matalon

Ayak Seslerimiz

Gürsel Korat

Ay Şarkısı

Anne Enright

Yeşil Yol

Margit Schreiner

İnsan Dengesi

Oğuz Demiralp

Ay ile Yıldız Aynı Düşünce -

Juan Rulfo Edebiyatı Üstüne Bir Okuma

Giorgio Bassani

Kuru Otların Kokusu

Surların İçinde - Beş Ferrara Öyküsü

Behçet Necatigil - Kâmuran Şıpal

Dar Bir Çember İçinde

Kâmuran Şıpal

Dua Çiçeği

Erlend Loe

Bildiğimiz Dünyanın Sonu

Eugenio Borgna

Şu Bizim Kınlanlığımız

Darryl Cunningham

Büyük Çöküş

Bülent Gözkân

Kant'ın Şemsiyesi

Romain Rolland

Jean-Christophe - I

Jean-Christophe - II

Bülent Eczacıbaşı
İşim Gücüm Budur Benim

Betül Tarıman
Rıza Bıyık

Richard Yates
Mutluluk Fotoğrafı

Uğur Nazlıcan
Bir Dükkanı Beklemek

Ayfer Yavi
Bir Dünya Börek - Böreğin Tarihsel Yolculuğu

Priscilla Mary Işın
Avcılıktan Gurmeliğe - Yemeğin Kültürel Tarihi

Sabahattin Kudret Aksal
Yazılar, Yanıtlar

Hazırlayanlar: Ernesto Ferrero - Luca Baranelli
Calvino Albümü

Tarık Dursun K.
Bağışla Onları

Fredric Jameson
Antikler ve Postmodernler - Formların Tarihselliği Üzerine

Isabelle Mons
Ruhun Kadınları - Psikanalizin Öncü Kadınları

Hazırlayan: Talat Parman
Psikanaliz Defterleri 1 - Çocuk ve Ergen Çalışmaları /
Çocuk ve Ergenle Çalışmak

Sébastien Dupont
Psikanaliz Hareketinin Kendini İmhası

John S. Allen
Obur Zihin - Yiyeceklerle İlişkimizin Evrimi

Christopher Bollas
Güneş Patladığında - Şizofreninin Gizemi

Anil Ananthaswamy
Ya Ben Yoksam? - Benliğin Labirentinde Bir Gezinti

Juan Enriquez - Steve Gullans
Kendi Evrimimizi Yönetmek - Yapay seçim ve
rastlantısal olmayan mutasyon yeryüzündeki
yaşamı nasıl değiştiriyor?

Thomas Lepeltier
Evrenin Saklı Yüzü - Evrenbilimin Bir Başka Tarihi

**Hazırlayanlar: Erden Akbulut - Handan Durgut -
Mehmet Ulusel - Yeşim Bilge**
Nâzım'ın Cep Defterlerinde - Kavga, Aşk ve Şiir Notları
(1937-1942)

Engin Kılıç-Nüket Esen
Orhan Pamuk'un Edebi Dünyası

Jale Parla
Orhan Pamuk'ta Yazıyla Kefaret

Ece Ayhan
İyi Bir Güneş
Kınar Hanımın Denizleri
Ortodoksluklar 50 Yaşında (Numaralı Özel Baskı)

Francis Russell
Türkiye'de Görülecek 123 Yer

Claudio Magris
Davanın Reddine

Hannah Kent
İrmağın Cinleri

Marcel Proust
"Kalan Son Güzel Kâğıdım"

Yüksel Pazarkaya
Çevirinin Estetiği ve Çeviri Serüveni

Hazırlayan: Mustafa Demirtaş
İkinci Bir Yaşam - Sevim Burak'ın Edebiyat Dünyası

Marc Augé
Evsiz Bir Adamın Güncesi

Turgut Uyar
Elele Okuyalım - Yazılar ve Söyleşiler 1978-1984

Gültekin Emre
Sere Serpe

Faruk Nafiz Çamlıbel
Şarkın Sultanları

Robert Dumezil
Mit ve Destan III - Roma Tarihleri

Philippe Mengue
Yürümek, Koşmak, Yüzmek / Kaçak Beden

Hüseyin Kıran
Yaşamak - Bir Çaba

Nikolay Semyonoviç Leskov
Çelik Pire

